

Diagnoza lokalnego
potencjału kulturotwórczego
dla Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii

Ośrodek Kultury
w Górze Kalwarii

NARODOWE
CENTRUM
KULTURY

DOM
KULTURY+

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	3
Charakterystyka instytucji i jej zasobów	3
I. METODOLOGIA	5
Słowniczek, definicje	5
Cele i pytania badawcze	6
Charakterystyka grup docelowych.....	6
Narzędzia badawcze.....	8
II. ANALIZA DANYCH	10
1. Warsztat wewnętrzny.....	10
2. Analiza danych rejestracyjnych i ankieta.....	14
3. Spacery etnograficzne i wywiady.....	31
4. Warsztaty diagnostyczne.....	54
III. REKOMENDACJE	64
5 rekomendacji do uwzględnienia w kształtowaniu procesu mikrograntowego	64
Rekomendacje dla Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii	65
SPIS TABEL, WYKRESÓW I ILUSTRACJI	66
O RAPORCIE	68

WPROWADZENIE

Kultura polskich miast znajduje się w okresie dynamicznych przemian, a zakres zagadnień (czy raczej obszarów tematycznych) rozumianych dotychczas jako działalność kulturalna rozszerza się. Nie jest to zjawisko nowe, a w przypadku miejscowości spoza listy największych polskich metropolii obserwuje się je już od ponad dekady. Niewątpliwy wpływ na znaczenie, jakie w dokonujących się zmianach odgrywają samorządowe instytucje kultury, ma program Domy Kultury+ Inicjatywy Lokalne i inne działania wspierające potencjał rozwojowy kadr kultury prowadzone przez Narodowe Centrum Kultury.

CHARAKTERYSTYKA INSTYTUCJI I JEJ ZASOBÓW

INSTYTUCJA

Ośrodek Kultury w Górze Kalwarii [Ośrodek Kultury, Ośrodek, OK] jest samorządową instytucją kultury działającą od 2006 roku. Oferta instytucji skupia się przede wszystkim na docieraniu do różnych grup społecznych i wiekowych poprzez organizację m.in. spektakli teatralnych i kabaretowych, projekcji filmowych, warsztatów, kursów, odczytów, spotkań, przygotowywanie wystaw i animacji, dużych wydarzeń plenerowych (Święto Góry Kalwarii, Turnieje Rycerskie na zamku w Czersku, Europejskie Dni Dziedzictwa, Święto Plonów), wspieranie organizacji pozarządowych (udostępnianie sal, promocja, realizacja partnerskich projektów), prowadzenie zajęć artystycznych (zespoły śpiewacze, taneczne, teatralne), wspieranie amatorskich grup artystycznych.

Ośrodek stara się, by jego działania były realizowane w odpowiedzi na realne potrzeby mieszkańców gminy. Równocześnie podejmuje inicjatywy o charakterze partnerskim z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, szkołami i instytucjami publicznymi.

Ośrodek stara się także wspierać inicjatywy oddolne, nieformalne, realizowane z udziałem różnorodnych grup społecznych. Przykładowo, od marca 2015 roku w Ośrodku Kultury działa Centrum Promocji Działań Obywatelskich, które zostało powołane, aby zachęcać, animować i promować ciekawe, kreatywne działania obywateli miasta i gminy. Od maja 2016 roku natomiast działa grupa Hip Hop, powstała z inicjatywy młodzieży i dorosłych (16-25 lat; 10 uczestników), zainteresowanych rozwijaniem swoich muzycznych i literackich talentów. Do tej pory odbyły się trzy Wielkie Bitwy Hip Hop Freestyle (8.06.2017, 28.08.2017 i 8.06.2018), podczas których artyści mieli możliwość wykonania swoich autorskich utworów. Występy cieszyły się dużym zainteresowaniem lokalnej i przyjezdnej młodzieży.

PRACOWNICY

Oprócz etatowych pracowników odpowiedzialnych za administrację, księgowość, promocję i zaplecze techniczne (w sumie 27 osób) Ośrodek Kultury na stałe współpracuje z instruktorami tańca, ceramiki, rysunku, muzyki, fotografii, teatru oraz rekonstruktorami historycznymi.

INFRASTRUKTURA I WYPOSAŻENIE

Ośrodek Kultury w Górze Kalwarii jest instytucją o złożonej strukturze. Składa się na nią kilka obiektów:

Główny budynek Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii przy ul. por. Jana Białka 9

Budynek wolnostojący, parterowy z podpiwniczeniem. Posiada parking zewnętrzny, 3 pomieszczenia biurowe, pomieszczenie socjalne, zaplecze techniczne, szatnię, pomieszczenie magazynowe, garderobę oraz toalety. Ma także salę mieszczącą około 220 osób, wyposażoną w scenę, ekran i projektor.

Lokalizacja oraz zapotrzebowanie na oferowane w nim działania powodują jego pełne wykorzystanie (koncerty, przedstawienia, wernisaże, konferencje, wykłady Uniwersytetu Trzeciego Wieku).

Kino „Uciecha” przy ul. ks. Zygmunta Sajny 14

Budynek wolnostojący, jednopiętrowy (połowę budynku zajmuje Ochotnicza Straż Pożarna). Posiada parking zewnętrzny, 3 pomieszczenia biurowe, zaplecze techniczne, pomieszczenie socjalne, pomieszczenia magazynowe, garderobę oraz toalety (na parterze). Ma także salę mieszczącą 110 osób, wyposażoną w scenę, ekran oraz projektor.

W kinie „Uciecha” odbywają się seanse filmowe, cykliczne spotkania w ramach Dyskusyjnego Klubu Filmowego i Filmowe Poranki. Oprócz nich organizowane są przedstawienia teatralne (Teatr ALBOCÓŚ, Teatr BEZNAZWY), spotkania z zaproszonymi gośćmi i koncerty.

Zamek książąt mazowieckich w Czersku

Zamek to zespół elementów warownych cieszący się dużym zainteresowaniem pasjonatów historii i turystów. Oprócz szerokiej oferty edukacyjnej („Spotkania z historią”, „Żywe lekcje historii” oraz „Warsztaty edukacji historycznej”) co roku w drugiej połowie maja odbywa się tam Turniej Rycerski (w 2018 roku miała miejsce X edycja). Na dwa dni Zamek staje się centrum XIII-wiecznej rycerskiej kultury dworskiej. Natomiast corocznie we wrześniu na Zamku ma miejsce cykliczna impreza „Europejskie Dni Dziedzictwa”, której celem jest poszerzanie wiedzy o regionie i zainteresowanie odbiorców historią Starego Kontynentu.

Modelarnia przy ul. Pijarskiej 1A

Budynek wolnostojący, parterowy. Posiada 1 salę do prowadzenia zajęć z przygotowywania modeli wraz z zapleczem technicznym oraz pomieszczenie magazynowe, 3 pomieszczenia przeznaczone do prowadzenia zajęć fotograficznych, w tym ciemnię i pracownię komputerową, toaletę.

Funkcjonuje od 1981 roku. Głównym jej celem jest przybliżenie dzieciom i młodzieży podstaw aerodynamiki, budowy konstrukcji lotniczych i modelarskich, materiałoznawstwo oraz wreszcie doskonalenie umiejętności manualnych. Mieszczące się tu studio fotograficzne zaopatrzone jest w profesjonalny sprzęt do wykorzystania dla osób zainteresowanych fotografią cyfrową i analogową. Na zajęcia uczęszczają również dzieci zagrożone ubóstwem.

Pracownia artystyczna przy ul. Pijarskiej 40

Lokal parterowy, składa się: z 2 pomieszczeń (sal), w których prowadzone są zajęcia plastyczne i ceramiczne dla dzieci i dorosłych; jednej sali do indywidualnej nauki śpiewu, zabezpieczonej technicznie; jednej sali przeznaczonej do przygotowania wernisaży oraz nauki języka przez

seniorów. W budynku jest również dodatkowe pomieszczenie techniczne, w którym znajduje się piec do wypalania gliny. Budynek posiada szatnię i toaletę.

I. METODOLOGIA

Badanie stanowiące podstawę prezentowanego raportu było prowadzone od marca do czerwca 2018 roku przez Fundację Obserwatorium na zlecenie Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii. Podstawą metodologii badawczej był wniosek o dofinansowanie projektu pt.: „Wspólnie działamy, Górę zmieniamy!” (w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2018 Narodowego Centrum Kultury), w którym zostały ujęte główne cele, działania i rezultaty projektu. Na bazie wytycznych zawartych w powyższych dokumentach opracowano cele badania, pytania badawcze oraz uszczegółowiono metody badawcze. Metodologia jest zgodna z wytycznymi konkursowymi i z zapisami ujętymi we wniosku.

Badanie wykonano z zastosowaniem **triangulacji** na dwóch poziomach:

- **Triangulacja narzędzi badawczych:** łączenie różnych narzędzi badawczych w badaniu tych samych zagadnień, co pozwala na uchwycenie różnych aspektów badanego przedmiotu. Ten poziom triangulacji pozwala wykorzystać mocne strony każdego narzędzia przy wzajemnej neutralizacji ich słabości;

Triangulacja perspektyw badawczych: badanie było prowadzone przez zespół badaczy, nie przez jedną osobę, co pozwoliło uzyskać bogatszy i bardziej wiarygodny obraz badanego przedmiotu. Warto dodać, że zespół badawczy tworzyły osoby posiadające kompetencje i doświadczenie z obszaru badań jakościowych oraz ilościowych, reprezentujące zarówno perspektywę socjologiczną, jak i etnograficzną oraz kulturoznawczą.

Szerokie podejście do triangulacji pozwoliło na etapie analizy danych zwiększyć pewność (*reliability*), prawomocność (*validity*) i wiarygodność (*credibility*) badań oraz umożliwiło uogólnianie wygenerowanych w jej trakcie wniosków¹.

SŁOWNICZEK, DEFINICJE

POTENCJAŁ

- Rodzaj zdolności w danej dziedzinie, w wymiarze indywidualnym lub grupowym.
- Umiejętność udziału w życiu społecznym, charakteryzująca się wysokim poziomem aktywności, współpracy, chęcią przekazywania wiedzy i swoich doświadczeń.

UCZESTNICTWO W KULTURZE

Uczestnictwo w kulturze **w szerokim rozumieniu** to „proces włączania i wyłączania się jednostek i grup, przedmiotów, idei, zachowań oraz ich konfiguracji w konkretne sytuacje (codzienne i odświętne) uregulowane kulturowo”². To „zarówno uczestnictwo w wydarzeniach organizowanych przez <<świątynie sztuki>>, takie jak teatr, muzeum czy opera, udział w warsztatach, festiwalach, festynach, ale również pisanie przez kogoś wierszy, publikowanie wpisów na blogu internetowym, tworzenie muzyki „garażowej” lub amatorskich filmików, bez

¹ Krzysztof Konecki, *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*, Warszawa: PWN 2000, s. 95.

² Barbara Fatyga, *Słownik Teorii Żywej Kultury*, <http://ozkultura.pl/wpisy/297> [data dostępu: 5.06.2017].

zamiaru profesjonalizacji tej działalności. (...) [Dodatkowo] to wszelkie aktywności podejmowane w domu, czyli między innymi oglądanie telewizji, słuchanie radia, korzystanie z internetu”³.

CELE I PYTANIA BADAWCZE

CELE

- Zdiagnozowanie oczekiwań społeczności lokalnej względem Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii (w tym mieszkańców sołectw Baniocha i Czersk, młodzieży, osób w wieku 36-45, wykluczonych z uczestnictwa w kulturze z przyczyn ekonomicznych, osób niepełnosprawnych, ich rodziców i opiekunów).
- Zdiagnozowanie praktyk uczestnictwa w kulturze społeczności lokalnej.
- Identyfikacja lokalnego potencjału kulturotwórczego (jednostek i/lub grup, a także miejsc) oraz możliwości i sposobów jego aktywizacji.

PYTANIA BADAWCZE

- Jaką rolę odgrywa Ośrodek Kultury w Górze Kalwarii z perspektywy mieszkańców miasta i wybranych sołectw?
- Jakie grupy społeczne (ze względu na płeć, wiek i miejsce zamieszkania) uczestniczą w działaniach Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii, a jakie nie uczestniczą?
- Jaka jest wiedza pracowników Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii na temat odbiorców oferty instytucji?
- Jaka jest wiedza pracowników Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii na temat funkcjonujących w Górze Kalwarii i wybranych sołectwach oddolnych inicjatyw kulturalnych?
- Jakie są preferowane sposoby spędzania wolnego czasu mieszkańców Góry Kalwarii i wybranych sołectw?
- Czy na terenie Góry Kalwarii i wybranych sołectw funkcjonują nieformalne „centra lokalne” (miejsca nieformalnych spotkań mieszkańców)?
- Jakie są potrzeby mieszkańców Góry Kalwarii i wybranych sołectw względem oferty kulturalnej oraz ich motywacje do uczestnictwa?
- Jakie są zasoby i potencjał kulturotwórczy mieszkańców Góry Kalwarii i wybranych sołectw (np. samodzielne inicjatywy kulturotwórcze, lokalne talenty, twórcy-amatorzy)?
- Jakie są możliwości wzajemnej współpracy?
- W jaki sposób można pobudzić społeczności lokalne Góry Kalwarii i wybranych sołectw do włączenia się w działania Ośrodka Kultury?

CHARAKTERYSTYKA GRUP DOCELOWYCH

Ośrodek Kultury nie realizował dotychczas własnych badań i diagnoz w obszarze kultury. Jednocześnie na terenie gminy w ostatnich latach zostały opracowane dwa dokumenty strategiczne, w których badany był także sektor kultury. Na nich Ośrodek oparł swoje rozpoznanie dotyczące grup docelowych. Uzupełniając, posiłkowano się tu wiedzą pracowników Ośrodka, mających bezpośredni kontakt z odbiorcami jego oferty.

Wspomniane dokumenty to:

³ Ewa Janicka-Olejnik, *Uczestnictwo Polaków w kulturze w świetle aktualnych raportów*, „Studia BAS” 2(46) 2016, s. 57–75, [http://orka.sejm.gov.pl/wydbas.nsf/0/B471AF57F97E3F04C1257FD3003291A9/\\$File/Strony%20odStudia_BAS_46-3.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/wydbas.nsf/0/B471AF57F97E3F04C1257FD3003291A9/$File/Strony%20odStudia_BAS_46-3.pdf) [data dostępu: 5.06.2017], s. 61.

a) Strategia rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Góra Kalwaria w latach 2014-2020

Dokument został przygotowany przez Urząd Miasta i Gminy Góra Kalwaria. Analizy społeczne prowadzili pracownicy Ośrodka Pomocy Społecznej w Górze Kalwarii. Badania ankietowe oraz – na dalszym etapie – opracowanie analizy SWOT, pozwoliły dokonać oceny problemów społecznych wśród mieszkańców gminy. Do największych problemów należą bezrobocie, uzależnienia (alkoholizm i narkomania), ubóstwo, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, przemoc w rodzinie, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba.

b) Diagnoza wykonana na potrzeby aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji miasta i gminy Góra Kalwaria

Na podstawie przygotowanej diagnozy, w której Ośrodek Kultury brał aktywny udział, oraz osobistych kontaktów pracowników, wytypowano sołectwa oraz społeczności, które są niewidoczne, wycofujące się, ale o dużym potencjale kulturowym:

Sołectwo Baniocha

Jest najliczniej zamieszkaną miejscowością gminy (1897 osób). Na jego terenie znajduje się szkoła podstawowa, kościół oraz mają siedzibę cztery stowarzyszenia. Sołectwo jest podmiotem, który animuje działania kulturalne i społeczne, w tym koncerty, akademie czy spotkania okolicznościowe. Ponadto na terenie Baniochy znajdują się takie obiekty zabytkowe jak: willa z XIX wieku, cmentarz parafialny rzymsko-katolicki i park. Jak wynika z przeprowadzonej Diagnozy, obszar przy ulicy Puławskiej (we wsi Baniocha), ze względu na szczególne zagęszczenie negatywnych zjawisk społecznych oraz znaczącą degradację obiektów mieszkalnych, wymaga działań rewitalizacyjnych.

Sołectwo Czersk

Zamieszkiwane przez 751 mieszkańców. Na jego terenie znajduje się szkoła podstawowa, zabytkowy kościół oraz Zamek książąt mazowieckich wraz z terenem podzamcza. Ośrodek Kultury we współpracy z Towarzystwem Opieki nad Zabytkami Oddział w Czersku i społecznością lokalną realizował tam następujące cykliczne wydarzenia: „Turniej Rycerski na Zamku w Czersku”, „Szwedzi na Zamku”, „Europejskie Dni Dziedzictwa”.

Zespół Szkół Ogólnokształcących im. Ks. Zygmunta Sajny

Do szkoły uczęszczają uczniowie mieszkający w mieście oraz ci, którzy dojeżdżają z terenu gminy. Ze względu na to grupa ta wydaje się być dość zróżnicowana. Z obserwacji pracowników Ośrodka Kultury wynika, że lokalna oferta kulturalna nie jest postrzegana przez młodych odbiorców jako szczególnie atrakcyjna czy bogata, a Ośrodek Kultury nie funkcjonuje w ich świadomości jako miejsce, które mogłoby im coś interesującego zaoferować.

Osoby niepełnosprawne

Na terenie miasta działa Dom Pomocy Społecznej oraz organizacje pozarządowe zajmujące się wsparciem, aktywizacją oraz opieką nad osobami niepełnosprawnymi i ich rodzinami (Warsztaty Terapii Zajęciowej prowadzone przez Katolickie Stowarzyszenie Niepełnosprawnych Archidiecezji Warszawskiej, Stowarzyszenie „Oni są”). Z naszych obserwacji wynika, że jest to grupa mało widoczna na forum społeczności lokalnej, a jednocześnie posiadająca duży potencjał kulturowy.

W oparciu o powyższe ustalenia, diagnoza została przeprowadzona ze szczególnym uwzględnieniem następujących grup społecznych:

- **mieszkańcy sołectwa Baniocha,**
- **mieszkańcy sołectwa Czersk,**
- **osoby w wieku 36-45, wykluczone z uczestnictwa w kulturze z przyczyn ekonomicznych,**
- **osoby niepełnosprawne, ich rodzice i opiekunowie,**
- **młodzież (13-18 lat).**

Dodatkową grupą, którą wzięto pod uwagę, byli:

- **pracownicy Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii.**
Pracownicy to osoby, które są w najbliższym, bezpośrednim kontakcie z odbiorcami. Dzięki tym nieformalnym relacjom posiadają bogatą wiedzę na ich temat – cenny zasób, który warto pozyskać.

NARZĘDZIA BADAWCZE

Prezentowana diagnoza została przeprowadzona za pomocą różnorodnych narzędzi (techniki ilościowe i jakościowe) oraz przy wsparciu kilkorga doświadczonych badaczy terenowych.

WARSZTAT WEWNĘTRZNY

Warsztat z pracownikami instytucji, którego głównym celem było zmapowanie odbiorców oferty Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii oraz lokalnych zasobów i potencjału kulturotwórczego. Scenariusz warsztatu zbudowany był z trzech modułów: (1) identyfikacja wiedzy pracowników na temat głównych grup odbiorców; (2) grupy, których, zdaniem pracowników, wśród odbiorców brakuje; (3) identyfikacja wiedzy pracowników na temat lokalnych inicjatyw kulturalnych, w tym inicjatyw oddolnych. W warsztacie udział wzięło 8 osób.

ANALIZA DANYCH REJESTRACYJNYCH

Analizie poddano bazę danych odbiorców stałej oferty Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii. Celem analizy było zidentyfikowanie nie tylko odbiorców, ale pośrednio także grup mieszkańców (zwłaszcza pod względem wieku i miejsca zamieszkania) nieuczestniczących w działaniach Ośrodka. Udostępniona badaczom baza zawierała informacje o płci, wieku oraz miejscu zamieszkania (nazwa miejscowości, a w przypadku Góry Kalwarii także nazwa ulicy – bez numeru) 249 osób.

ANKIETA MAPUJĄCA

Badanie ankietowe (PAPI) stałych odbiorców oferty Ośrodka oraz osób odwiedzających instytucję okazjonalnie. Celem badania było zidentyfikowanie nie tylko odbiorców, ale pośrednio także grup mieszkańców (zwłaszcza pod względem wieku i miejsca zamieszkania) nieuczestniczących w działaniach Ośrodka. Ankieta miała formę papierowej „przedzieranki” i zawierała 4 pytania: o płeć, wiek, miejsce zamieszkania oraz źródło informacji o ofercie Ośrodka. Łącznie, podczas 9 wydarzeń, przeprowadzono 361 ankiet.

SPACERY ETNOGRAFICZNE

Spacer etnograficzny to rodzaj badania terenowego opartego na obserwacji uczestniczącej, z elementami socjologii wizualnej. W ramach prezentowanego badania rozpoznaniem etnograficznym objęte zostały Góra Kalwaria, Baniocha oraz Czersk. Dzienniczki badawcze powstałe w wyniku obserwacji wsparte zostały materiałem zdjęciowym.

WYWIADY

Podczas spacerów etnograficznych w Górze Kalwarii i Baniosze przeprowadzano krótkie wywiady nieformalne z mieszkańcami (w tym osobami z niepełnosprawnością) oraz pracownikami lokalnych punktów handlowo-usługowych. Badacze przeprowadzili 39 takich rozmów. W działaniu tym aktywnie uczestniczyli pracownicy Ośrodka. Ponadto przeprowadzonych zostało 7 rozmów z pracownikami oraz mieszkańcami (w tym osobami z niepełnosprawnością) Domu Pomocy Społecznej w Górze Kalwarii.

WARSZTATY DIAGNOSTYCZNE

Warsztaty diagnostyczne z udziałem grup mieszkańców, wytypowanych na podstawie wcześniejszych diagnoz. Głównym celem warsztatów było zmapowanie lokalnych zasobów i potencjału kulturotwórczego. Zajęcia dedykowaliśmy mieszkańcom Góry Kalwarii oraz okolicznych miejscowości, mieszkańcom sołectw Baniocha i Czersk oraz uczniom Zespołu Szkół Ogólnokształcących im. ks. Zygmunta Sajny. Zorganizowanych zostało pięć odrębnych warsztatów.

***

Badania zostały przeprowadzone przez doświadczonych badaczy. Warto jednak podkreślić, że działania badawcze podjęte przez zespół Fundacji Obserwatorium były realizowane we współpracy z pracownikami Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii. Wszystkie etapy były konsultowane merytorycznie i organizacyjnie z pracownikami, byli oni zachęcani i mobilizowani do czynnego uczestnictwa w poszczególnych etapach procesu.

II. ANALIZA DANYCH

Prace badawcze trwały od marca do czerwca 2018 roku. W ich ramach przeprowadzono: warsztat z liderami lokalnymi i warsztat wewnętrzny z pracownikami, analizę danych rejestracyjnych i ankietę, spacer etnograficzny i wywiady, a także warsztaty diagnostyczne z mieszkańcami, w tym z młodzieżą. W tym rozdziale prezentujemy szczegółowy opis, analizę oraz wnioski cząstkowe z poszczególnych działań badawczych.

1. WARSZTAT WEWNĘTRZNY

Warsztat odbył się 15.03.2018 roku, w budynku Ośrodka Kultury przy ul. Pijarskiej 40. Wzięli w nim udział pracownicy merytoryczni OK (przedstawiciele dyrekcji, instruktorzy zajęć, przedstawiciele działu promocji, pracownicy kina). Scenariusz warsztatu zbudowany był z trzech modułów: (1) identyfikacja wiedzy pracowników na temat głównych grup odbiorców oraz oferty OK; (2) grupy, których, zdaniem pracowników, pośród odbiorców brakuje; (3) identyfikacja wiedzy pracowników na temat lokalnych inicjatyw kulturalnych, w tym inicjatyw oddolnych.

AKTUALNI ODBIORCY

Uczestnicy i uczestniczki warsztatu zostali poproszeni o wskazanie głównych grup interesariuszy, wraz z rodzajem oferty OK do nich skierowanej. Najliczniejszą grupą okazali się seniorzy. Uniwersytet Trzeciego Wieku (U3W) skupia ponad 1000 osób. Przedstawiciele tej grupy – poza działaniami własnymi w ramach U3W – najczęściej korzystają z oferty kina oraz z koncertów. Drugą grupą są dzieci, której OK oferuje przede wszystkim pracownię plastyczną (150 osób tygodniowo, 6-12 lat, stałe grupy), ofertę teatralną (teatrzyki „Teatralna niedziela” oraz grupa teatralna przy kinie dla dzieci w wieku 6-8 lat), „Muzyczna karuzela”, filmowe poranki. Mniej liczną grupą są osoby dorosłe (w wieku produkcyjnym), którym Ośrodek proponuje m.in. „Sekretne seanse” w kinie (wiek 25-50); grupę teatralną dla dorosłych (8 osób w wieku 20-60), pracownię plastyczną, zajęcia taneczne, warsztaty fotograficzne, koncerty, kabarety i stand-upy. Pełną listę przedstawia poniższa tabela.

LOKALIZACJA	RODZAJ OFERTY
Siedziba główna (przy ul. Białka)	Teatr dla dzieci przedszkolnych
	Koncerty
	Kabarety
	Zajęcia taneczne dla osób dorosłych
	Działalność zespołów ludowych (także dla dzieci)
	Grupa teatralna dla dzieci w wieku 6+
	Uniwersytet Trzeciego Wieku
Modelarnia	Zajęcia modelarskie dla dzieci i młodzieży
	Zajęcia fotograficzne dla dzieci i młodzieży
Kino	Filmowe poranki dla dzieci i rodziców
	Sekretne seanse dla dorosłych
	Kino letnie

	DKF – głównie dla seniorów
	Grupy teatralne (dla młodzieży i dorosłych)
	Zespół muzyczny dla osób w wieku 30+
	Grupa Hip Hopowa
	Zespół taneczny
Budynek przy ul. Pijarskiej	Zajęcia dla dorosłych
	Zajęcia dla dzieci w wieku 6-12 lat
	Zajęcia muzyczne
Zamek w Czersku	Warsztaty plastyczne
	Piknik średniowieczny
	Noc spadających gwiazd
	Koncerty
	Grupy rekonstrukcyjne
Inne	„Kasyno” – Związek Emerytów i Rencistów
	Wólka dworska – zespół „Wólkowianki”
	Zespół dziecięcy (w szkole koło kina)

Tabela nr 1: Działania Ośrodka Kultury skierowane do poszczególnych grup wiekowych z podziałem na lokalizację

Pracownicy wskazali dwie główne grupy niekorzystające (lub korzystające sporadycznie) z oferty Ośrodka Kultury: młodzież oraz osoby niepełnosprawne.

a) Młodzież „okołostudencka” (wiek pomiędzy 18 a 30 lat)

Uczestnicy warsztatów wskazali na cztery główne przyczyny nieuczestniczenia tej grupy wiekowej w ofercie Ośrodka:

Brak disco polo

Część osób w tej grupie wiekowej nie uczestniczy w wydarzeniach plenerowych czy festynach, podczas których brakuje muzyki disco polo. Nie tłumaczy to ich nieuczestniczenia w innych typach oferty OK. Można jednak zakładać, że dla części z nich disco polo mogłoby być jedynym magnesem przyciągającym do Ośrodka Kultury. Jak podkreśla jeden z pracowników, „jest dużo głosów na temat tego, żeby disco polo zrobić... Tylko na dożynkach robimy disco polo, ale staramy się ograniczać”.

Brak piwa

Brak piwa podczas wydarzeń organizowanych przez OK to kolejny „zniechęcający” dla części młodzieży (ale także osób dorosłych). Oczekiwanie, by traktować wydarzenia kulturalne i artystyczne jako powód do spotkania się ze znajomymi, spędzenia razem czasu także przy konsumpcji alkoholu, wpisuje się w ogólnopolską tendencję podkreślania relacjogennej funkcji kultury oraz konsumpcji oferty, w których kultura znajduje się często „przy okazji”⁴. Potwierdza to wypowiedź jednego z pracowników: „odczuwalny jest ten brak, że tutaj nie mogą się piwa

⁴ Por. Tomasz Szlendak, *Aktywność kulturalna*, [w:] *Kultura miejska w Polsce z perspektywy interdyscyplinarnych badań jakościowych*, Warszawa 2010, s. 123-130.

napić i tak dalej. Rozmawiałem z ludźmi, oni chcą się po prostu spotkać towarzysko, pójść na koncert lub na wydarzenie, owszem, ale przy okazji napić się piwka”.

Bliskość Warszawy

Stosunkowa bliskość dużego miasta jako czynnik odsysający uczestników lokalnej oferty kulturalnej stanowi dość powszechny problem instytucji kultury z małych miejscowości. W przypadku Góry Kalwarii mamy do czynienia wpływem Warszawy na poziom uczestnictwa w kulturze na kilku poziomach. Po pierwsze, Warszawa ze swoją bogatą ofertą kulturalną stanowi konkurencję. Po drugie, studenci oraz – częściowo – licealiści uczący się w stolicy to tam spędzają *gros* swojego czasu, korzystając także z bogatej oferty darmowej. Zdaniem jednego z pracowników, „młodzież jednak lubi się z tej Góry wyrwać tak naprawdę. Nawet, jak studiuje czy się uczy gdzieś w Piasecznie, w Warszawie, to na pewno ma bliżej do Warszawy, niż wrócić do Góry, do swojego miejsca, gdzie tylko wypoczywa, śpi, żeby tutaj aktywnie brać udział w jakichś imprezach... Rzeczywiście ta Warszawa jest za blisko dla tej młodzieży”. Po trzecie wreszcie, osoby pracujące i uczące się w Warszawie w tygodniu nie mają czasu na korzystanie z lokalnej oferty kulturalnej, a w weekendy często są na tyle zmęczeni, że z kolei na uczestnictwo w kulturze nie mają siły.

Niedopasowana oferta

Z jednej strony pracownicy Ośrodka Kultury mają świadomość, że brakuje oferty dla ludzi młodych, z drugiej sami przyznają, że „nie do końca wiadomo, czego by ci młodzi ludzie od nas oczekiwali, na co by przyszli...”.

b) Niepełnosprawni

Osoby z niepełnosprawnościami to grupa niemal niewidoczna wśród odbiorców oferty Ośrodka Kultury. Mimo bezpośredniego sąsiedztwa z ośrodkiem pomocy społecznej, brakuje współpracy pomiędzy obydwoma instytucjami. Z jednej strony pracownicy mają przeświadczenie, że osób tych może często być nie stać na wydatki związane z kulturą, z drugiej jednak podkreślają, że nie ma ich także na wydarzeniach bezpłatnych.

FORMY SPĘDZANIA CZASU WOLNEGO

Poza działalnością samego Ośrodka Kultury, pracownicy wskazali także szereg miejsc w Górze Kalwarii i okolicach, w których mieszkańcy spędzają czas wolny.

LOKALIZACJA	RODZAJ AKTYWNOŚCI
Dawna jednostka / koszary	miejsce spotkań „dresiarzy”, młodzieży „wandalizującej”, pijącej
Skarpa za szkołą	„miejsce kultowe”, teraz zrewitalizowane, „kiedyś „tam się piło, ćpało”
Rynek (ławeczki i przystanki)	młodzi i starzy
„Stacja Kultura”	Kawiarnia, prywatna firma
Zajęcia w szkole przy ul. Sajny	capoeira, karate, Zespół taneczny „Bartek”
OSiR	skate park, boisko, basen, plac zabaw
Prywatna sala zabaw „Kraina Uśmiechu nad sklepem przy ul. Pijarskiej	zajęcia dla dzieci
I Niepubliczna Szkoła Muzyczna I st. „ORFEUSZ”	zajęcia muzyczne, organizacja koncertów

Cendrowice	zespół Cendrowianki
Parking koło Tesco	młodzi w samochodach („palenie gumy”)
Czersk	stowarzyszenie rekonstruktorów
Plac zabaw przy ul. Dominikańskiej	miejsce dla dzieci i rodziców
Tereny wokół miasta	rowery, bieganie, nordic walking
Przystań nad Wisłą	wodniacy, „nartodeski” wodne, „miejsce, które chcieliśmy zanimować”, „Fajne miejsce na duży piknik”, potencjał
Szlak rowerowy brzegiem Wisły	rowery

Tabela nr 2: Formy spędzania czasu wolnego przez mieszkańców (zdaniem pracowników Ośrodka Kultury)

(NIE)WYKORZYSTANY KAPITAŁ SPOŁECZNY

Kalwaryjska młodzież to grupa przedstawiana zarówno w kategoriach problemu (niska aktywność kulturalna, brak wiedzy o potrzebach), jak i potencjału (w znacznej mierze niewykorzystanego). Uczestnicy warsztatu wskazywali na problemy związane z brakiem aktywności tej grupy, jak i przekonania o własnym potencjale, sile sprawczej:

„Jakaś młodzież może jest, ale nie wychyla się”.

„Mnie się wydaje, że jeżeli chodzi o Górę Kalwarię, to niewiele osób ma ochotę zaistnieć (...). O ile w Piasecznie stowarzyszeń i ludzi, którym chce się działać, jest sporo, a to robią wysypisko książki, a to jakieś tam różne rzeczy, to u nas tego raczej nie ma”.

„Nie ma po prostu takiej świadomości sprawczej. Ludzie są wycofani, raczej mają potrzebę narzekania, nie mają potrzeby działania”.

a) Lokalni hip-hopowcy

Podczas warsztatu pracownicy wskazali na istnienie środowiska hip-hopowego w Górze Kalwarii, jednak nie jest ono dobrze rozpoznane i rzadko podejmowana jest z nim współpraca. „Jest chyba jakiś zespół... To znaczy w ogóle to jest chyba oddolna trochę inicjatywa i pomoc jednej z nauczycielek w szkole, bo tam ktoś dostrzegł, że jest jakaś grupa młodzieży, która potrafi napisać jakieś teksty i gdzieś to zapoczątkowało... Ale myślę, że to nie ma jakiegoś takiego znaczącego wpływu...”. „Są bitwy hip-hopowe, w ramach tego właśnie hip-hopu gdzieś tam powstał taki pomysł, żeby zaprosić ludzi z zewnątrz i ci nasi lokalni hip-hopowcy mogą się tam zaprezentować”.

b) Cudzoziemcy

Cudzoziemcy mieszkający i działający na terenie gminy stanowią kapitał społeczny (i gospodarczy), ale przez część mieszkańców są postrzegani w kategoriach problemu. Grupa jest niejednorodna. Po pierwsze, w Górze Kalwarii mamy do czynienia z cudzoziemcami rozwijającymi tu swoje biznesy: Centrum Chińskie, Bar Azjatycki, syryjski Kebab. Po drugie, na terenie gminy znajduje się Ośrodek dla cudzoziemców w Lininie, w którym przebywają głównie Czeczeni i Ukraińcy. O ile pierwsza grupa jest – zdaniem pracowników – co najmniej tolerowana przez pozostałych mieszkańców, to w przypadku osób z Ośrodka można spotkać się z postawami ksenofobicznymi. Warto w tym miejscu przypomnieć także o wielokulturowym dziedzictwie Góry Kalwarii, gdzie przed II wojną światową mieszkała liczna społeczność żydowska. Ośrodek Kultury starał się budować ofertę pokazującą mieszkańcom kulturę innych narodowości, jednak wiele z tych inicjatyw się nie sprawdziło.

OKIEM PRACOWNIKA

„Było też takie spotkanie, które mieszkańcy zorganizowali, żeby nie przyjmować więcej uchodźców w gminie, na którym się pojawili nasi lokalni urzędnicy i stowarzyszenie jakieś, które było za tym, żeby w ogóle nie przyjmować uchodźców. Było spotkanie z dyrektorką szkoły, która akurat boryka się z tym problemem, dlatego że dzieci tych ludzi przychodzą do szkoły i to jest zupełnie inna kultura. Na przykład dla niektórych, nie wiem, przyjdzie chłopczków małych, przyjdzie z nożem do szkoły, to w ich kulturze jest normalne. U nas nie. Więc ona się z tym boryka. Ten dzień różnorodności kulturowej, który u nas był, to było tak, że rzeczywiście ci mieszkańcy mieli przygotować jakieś tam posiłki, ale tak naprawdę nikt z Góry Kalwarii specjalnie się tam nie pojawił. I tu można mówić o jakimś braku promocji, ale generalnie to jest duży temat, w który trzeba byłoby wejść i na który trzeba by jeszcze mieć pieniądze... Linin nie ma pieniędzy na dojazdy, Ośrodek Kultury nie ma pieniędzy, żeby za każdym razem refundować transport. Były naprawdę próby duże robione, teraz to ucichło”.

2. ANALIZA DANYCH REJESTRACYJNYCH I ANKIETA

2.1. ANALIZA DANYCH REJESTRACYJNYCH

Analizie poddano bazę danych odbiorców stałej oferty Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii. Celem analizy było zidentyfikowanie nie tylko odbiorców, ale pośrednio także grup mieszkańców (zwłaszcza pod względem wieku i miejsca zamieszkania) nieuczestniczących w działaniach Ośrodka.

WYNIKI

Udostępniona przez Ośrodek Kultury w Górze Kalwarii baza danych rejestracyjnych zawierała informacje o płci, wieku oraz miejscu zamieszkania **249 osób** uczęszczających na zajęcia stałe instytucji. Dostarczone dane dotyczyły uczestników i uczestniczek 12 spośród 18 grup zajęciowych Ośrodka (por. tabela poniżej)⁵.

Oferta zajęć stałych Ośrodka (w większości odpłatnych) jest kierowana do wszystkich grup wiekowych, zwłaszcza jednak do dzieci i młodzieży⁶. Z uwagi na powyższe, przeanalizowane dane rejestracyjne dotyczyły przede wszystkim dzieci – w wieku 5-12 lat (183 osoby – 73,5%), następnie młodzieży – w wieku 13-19 lat (50 osób – 20%) oraz dorosłych (16 osób – 6,5%).

GRUPA WIEKOWA	ZAJĘCIA	CZĘSTOTLIWOŚĆ	MIEJSCE	LICZBA. ZAPISANYCH	WSTĘP	ANALIZA DANYCH
dzieci	Zespół ludowy „Kalwarki”	1xtydz.	Główna siedziba	22	20 PLN/m-c	tak
dzieci/młodzież	Ognisko muzyczne - gitara klasyczna	indywidualnie	Pracownia artystyczna ul. Pijarska 40	6	45 zł/godz.	tak
dzieci/młodzież	Ognisko muzyczne - instrumenty klawiszowe	indywidualnie	Pracownia artystyczna ul. Pijarska 40	35	45 zł/godz.	tak

⁵ Liczba osób zapisanych na zajęcia, z których dane poddano analizie, wynosi 277. Rozbieżność, która się tu pojawia (249 vs 277), wynika z tego, iż część osób zapisana jest na więcej niż jedno zajęcia.

⁶ W analizie danych rejestracyjnych pomijamy Uniwersytet Trzeciego Wieku, który pojawi się w części ankietowej.

dzieci	Pracownia plastyczna/ Zajęcia plastyczne	6tydz.	Pracownia artystyczna ul. Pijarska 40	54	30 zł/mies.	tak
dzieci	Teatroteka Małego Człowieka	3tydz.	Główna siedziba	23	60 zł/mies.	tak
dzieci	Kurs rysunku	2tydz.	Pracownia artystyczna ul. Pijarska 40	37	40zł/mies.	tak
dzieci	Zumba	1tydz.	Główna siedziba	33	50 zł/mies.	nie
dzieci/młodzież	Zespół taneczny „Bartek”	2tydz.	Zespół Szkół Ogólnokształcących przy ul. Sajny	115	80 zł/mies.	nie
dzieci/młodzież	Studio Piosenki	indywidualnie	Pracownia artystyczna ul. Pijarska 40	16	1,20 zł/min	tak
dzieci/młodzież	Pracownia modelarni	4tydz.	Modelarnia	18	30 zł/mies.	tak
młodzież	Warsztaty perkusyjne	1tydz.	Kino "Uciecha"	4	bezpłatne	tak
młodzież	Warsztaty plastyczne (klasy 4-6)	1tydz.	Pracownia artystyczna ul. Pijarska 40	8	30 zł/mies.	tak
młodzież	Teatr BEZNAZWY	2tydz.	Kino "Uciecha"	8	bezpłatne	nie
młodzież	HIP-HOP	1tydz.	Kino "Uciecha"	4	bezpłatne	nie
młodzież/dorośli	Kurs rysunku	1tydz.	Pracownia artystyczna ul. Pijarska 40	18	40zł/mies.	tak
młodzież/dorośli	Zumba	1tydz.	Główna siedziba	25	50zł/mies.	nie
dzieci/młodzież/dorośli	Ceramika	3tydz.	Pracownia artystyczna	36	50 zł/mies.	tak
dorośli	Teatr ALBOCOŚ	1tydz.	Kino "Uciecha"	8	bezpłatne	nie

Razem:

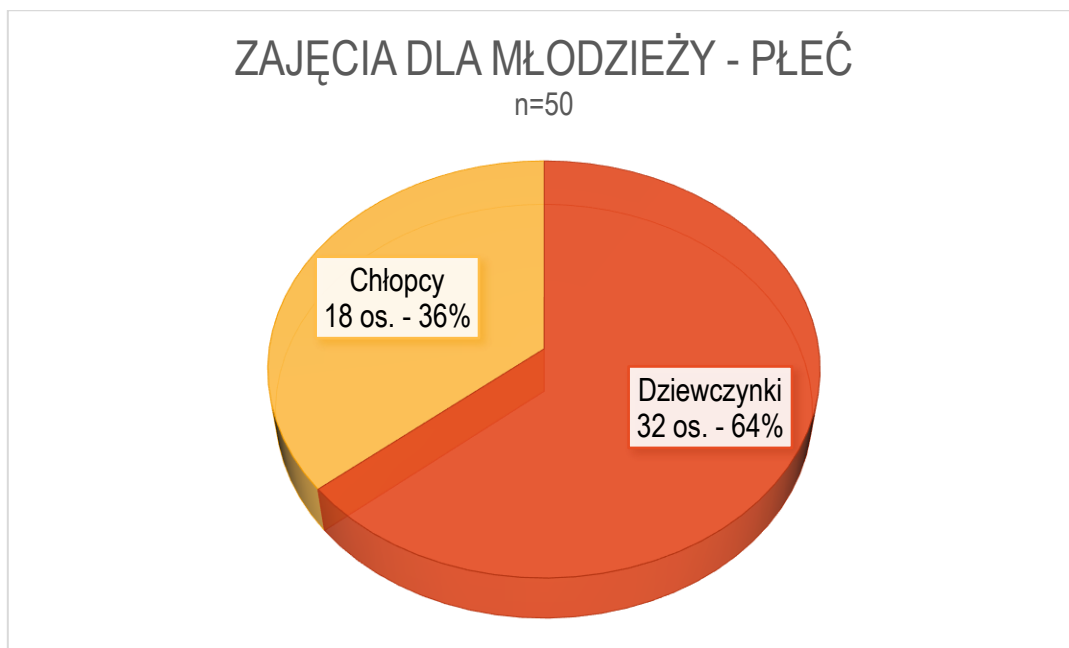
470

=277

Tabela nr 3: Zajęcia stałe Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii

PŁEĆ

Pośród osób uczęszczających na zajęcia prowadzone przez Ośrodek 79% to dziewczynki/ kobiety (196 osób), 21% – chłopcy/ mężczyźni (53 osoby). Wśród najliczniejszych – najmłodszych grup wiekowych proporcja ta kształtuje się nieco odmiennie. Podczas gdy w grupie młodzieżowej (13-19 lat, 50 osób) przewaga dziewczynek jest mniejsza (64% vs 36%), to w grupie dziecięcej (5-12 lat, 183 osoby) – nawet większa: aż 154 dzieci (84%) to dziewczynki, tylko 29 (16%) – chłopcy.

Wykres nr 1: Uczestnictwo w zajęciach młodzieży z uwzględnieniem płci

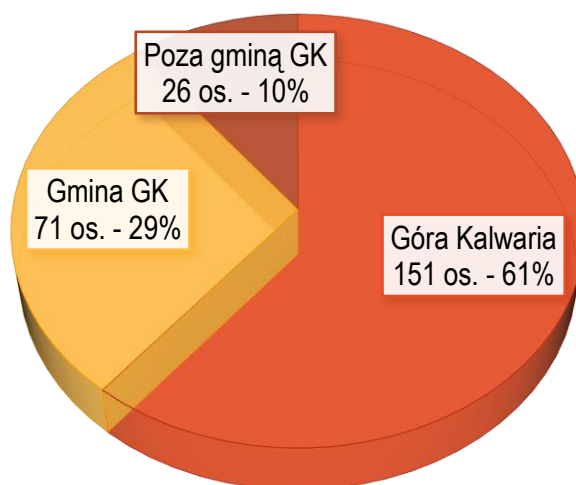
Wykres nr 2: Uczestnictwo w zajęciach dzieci z uwzględnieniem płci

MIEJSCE ZAMIESZKANIA

248 spośród 249 rekordów zawierało informację o miejscu zamieszkania: 151 (61%) dotyczyło osób zamieszkałych w Górze Kalwarii (w 147 przypadkach podano nazwy ulic – bez numeru), 71 (29%) – poza miastem, ale na terenie gminy Góra Kalwaria, natomiast 26 (10%) – poza gminą (w gminach okolicznych).

ZAJĘCIA - MIEJSCE ZAMIESZKANIA

n=248

Wykres nr 3: Uczestnictwo w zajęciach z uwzględnieniem miejsca zamieszkania

Mieszkańcy miasta wywodzili się z 41 różnych ulic – najwięcej z ul. Wyszyńskiego (16 osób), Pijarskiej (12 osób) i Marianki (11 osób), a w dalszej kolejności z ulic Batorego, Skierniewickiej (po 8 osób) oraz Jaśminowej, Kalwaryjskiej i Kilińskiego (po 7 osób).

LP.	GÓRA KALWARIA - ULICE	LICZBA OS.
1.	Wyszyńskiego	16
2.	Marianki	12
3.	Pijarska	11
4.	Batorego	8
5.	Skierniewicka	8
6.	Jaśminowa	7
7.	Kalwaryjska	7
8.	Kilińskiego	7
9.	Dominikańska	4
10.	Klonowa	4
11.	Sadowa	4
12.	Sajny	4
13.	Sobieskiego	4
14.	Broniewskiego	3
15.	Brzozowa	3
16.	Chopina	3
17.	Partyzantów	3
18.	Witosa	3
19.	Wojska Polskiego	3
20.	Inne	33
Razem:		147

Tabela nr 4: Uczestnictwo w zajęciach mieszkańców Góry Kalwarii z uwzględnieniem ulicy zamieszkania

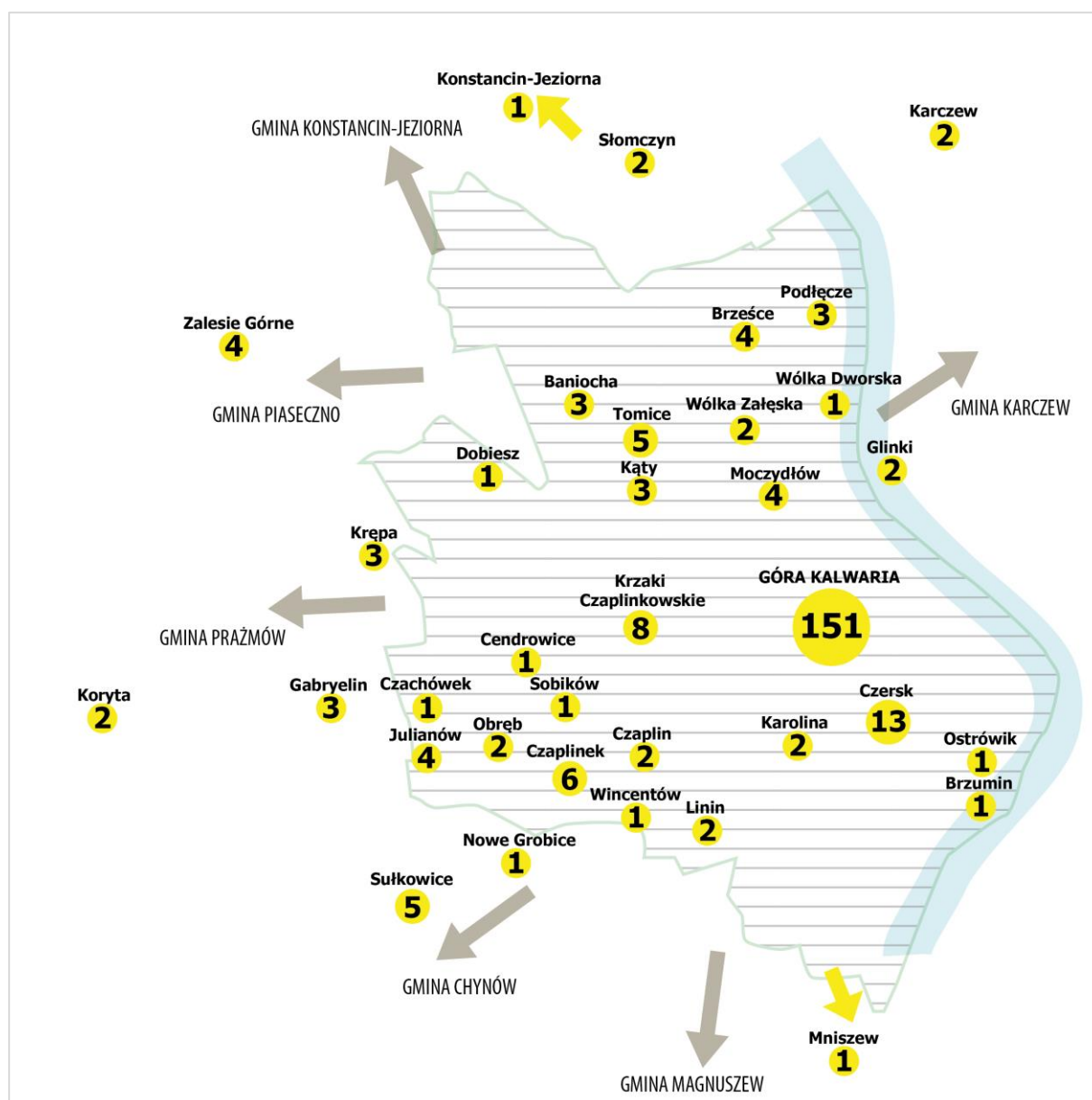
Mapa nr 1: Uczestnictwo w zajęciach mieszkańców Góry Kalwarii z uwzględnieniem ulicy zamieszkania

Mieszkańcy spoza miasta pochodzili z 34 miejscowości – 23 z gminy (przy czym najliczniej reprezentowane były sołectwa Czersk – 13 osób, Krzaki Czaplinkowskie – 8 osób, Czaplinek – 6 osób oraz Tomice – 5 osób) i 11 spoza gminy (z gmin okolicznych).

LP.	GMINA GK	LICZBA OS.	LP.	POZA GMINĄ GK	LICZBA OS.
1.	Czersk	13	1.	Sułkowiec	5
2.	Krzaki Czaplinkowskie	8	2.	Zalesie Górne	4
3.	Czaplinek	6	3.	Krępa	3
4.	Tomice	5	4.	Gabryelin	3
5.	Brzeście	4	5.	Karczew	2
6.	Julianów	4	6.	Koryta	2
7.	Moczydłów	4	7.	Słomczyn	2
8.	Baniocha	3	8.	Glinki	2
9.	Podłęczce	3	9.	Konstancin-Jeziorna	1
10.	Kąty	3	10.	Mniszew	1
11.	Czaplin	2	11.	Nowe Grobice	1

12.	Obręb	2	Razem:	26
13.	Karolina	2		
14.	Linin	2		
15.	Wólka Załęska	2		
16.	Brzumin	1		
17.	Cendrowice	1		
18.	Czachówek	1		
19.	Dobiesz	1		
20.	Ostrówek	1		
21.	Sobików	1		
22.	Wincentów	1		
23.	Wólka Dworska	1		
Razem:		71		

Tabela nr 5: Uczestnictwo w zajęciach osób zamieszkałych poza Górą Kalwarią z uwzględnieniem miejscowości zamieszkania

Mapa nr 2: Uczestnictwo w zajęciach osób zamieszkałych poza Górą Kalwarią z uwzględnieniem miejscowości zamieszkania

- **Wśród osób uczęszczających na zajęcia stałe Ośrodka wyraźnie przeważają kobiety/dziewczynki. Przewaga ta jest szczególnie widoczna wśród najmłodszej grupy wiekowej (5-12 lat), mniej zaś widoczna w przypadku młodzieży (13-19 lat).**

Zarówno z dostępnych badań, jak i naszych doświadczeń nabytych podczas wielu przeprowadzonych diagnoz lokalnych wynika, że płeć jest cechą, która różnicuje ogólny poziom uczestnictwa w kulturze. Zazwyczaj to kobiety okazują się tu grupą liczniejszą. Wszechobecność nie oznacza jednak, że opisanemu zjawisku nie można by w pewnym stopniu przeciwdziałać, na przykład poprzez edukację kulturalną prowadzoną od najmłodszych lat życia (przyzwyczajanie do korzystania z oferty instytucji kultury). Aby taka edukacja mogła być realizowana, warto podejmować próby wypracowania oferty, która okaże się atrakcyjna dla wszystkich dzieci – bez względu na płeć.

W przypadku Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii dobrym tropem może się okazać modelarnia. W jej ramach prowadzone są co prawda zajęcia dla dzieci od lat 8, są to jednak zajęcia współdzielone z grupą młodzieżową. Być może warto by tymczasem stworzyć odrębną ofertę dla najmłodszych, z dodatkowym podziałem na grupy wiekowe (także, jeśli to możliwe, dla młodszych dzieci). Taka modyfikacja oferty przełożyłaby się, być może, na większy udział chłopców do lat 12 wśród uczestników zajęć Ośrodka. Podkreślimy jednak, że ewentualne utworzenie grupy powinno zostać poprzedzone dodatkowym rozpoznaniem, zarówno w zakresie możliwości Ośrodka, jak i realnego zapotrzebowania odbiorców.

- **Większość osób uczęszczających na zajęcia stałe Ośrodka pochodzi z Góry Kalwarii (61%). Jednak stosunkowo dużo jest osób spoza miasta (29%), pojawiają się także osoby spoza gminy (10%).**

Stosunkowo duży odsetek osób dojeżdżających (dowożących dzieci) na zajęcia do Góry Kalwarii (39%) sugeruje, że Ośrodek Kultury odpowiada na potrzeby, które nie mają szansy realizować się gdzie indziej. Obecność mieszkańców gmin ościennych wśród uczestników zajęć stałych instytucji podkreśla znaczenie Ośrodka na kulturalnej mapie okolicy. Warto tu zwrócić szczególną uwagę na możliwy do zagospodarowania potencjał sąsiedniej gminy Prażmów (brak gminnego ośrodka kultury).

- **Rozkład uczestnictwa w odniesieniu do samej Góry Kalwarii sugeruje większy odsetek osób z osiedli domów jednorodzinnych.**

Rozkład uczestnictwa w odniesieniu do samej Góry Kalwarii wydaje się dość równomierny. Warto jednak zauważyć, że zabudowa miasta nie jest jednolita – składają się na nią zarówno domy jednorodzinne, kamienice, jak i bloki. Przykładowo, okolice ulic Marianki (osiedle Marianki), Kalwaryjskiej (osiedle Bema) i Kilińskiego (osiedle Kilińskiego) to osiedla dobrze utrzymanych domów jednorodzinnych (część w zabudowie szeregowej). Tymczasem przy ulicach Skierniewickiej, Budowlanych i Wyszyńskiego róg Pijarskiej mieszczą się kilkupiętrowe bloki, odpowiednio z lat 90. i 70.

Sama ulica Marianki liczy około 45 adresów, mieszkań na terenie osiedla przy Skierniewickiej jest 360, przy Wyszyńskiego – 239⁷. Na zajęcia Ośrodka uczęszcza 12 osób

⁷ Strona Spółdzielni Mieszkaniowej w Górze Kalwarii, <http://www.smgorkakalwaria.pl/o-spoldzielni> [data dostępu: 17.06.2018].

z ulicy Marianki, 8 ze Skierniewickiej, 16 z Wyszyńskiego. Oznacza to **średnio 27% gospodarstw domowych z ulicy Marianki**, a tylko **2,22% z ulicy Skierniewickiej** i **6,69% z ulicy Wyszyńskiego**. Dodajmy, że odległość dzieląca Marianki od Pracowni artystycznej Ośrodka (ul. Pijarskiej 40) wynosi 2-2,5 km – więcej niż odległość dzieląca od niej osiedla przy Wyszyńskiego (ok. 1 km) i Skierniewickiej (ok. 2 km).

- **Stosunkowo niewielu mieszkańców Starego Miasta (Góra Kalwaria) uczestniczy w stałych zajęciach Ośrodka.**

Uwagę zwraca też niewielki odsetek mieszkańców Starego Miasta wśród odbiorców zajęć stałych Ośrodka. Dzielnica ta jest drugim – po Parceli – ośrodkiem dużego zagęszczenia ludności, a zamieszkiwana jest przez 2747 osób (23,89% ogółu). Rewirem najgęściej zaludnionym jest tu Sztetl (472 mieszkańców)⁸ – tymczasem na podstawie bazy rejestracyjnej można z całą pewnością stwierdzić udział zaledwie 4 osób z tego rejonu (ul. Strażacka). Z całego Starego Miasta zapisanych jest około⁹ 12 osób (około 8% wszystkich zapisanych mieszkańców miasta). Dodajmy, że Stare Miasto to dzielnica o zwiększonym poziomie bezrobocia i ubóstwa¹⁰.

- **Stosunkowo dużo uczestników z gminy Góra Kalwaria to mieszkańcy Czerska (13 osób i pierwsze miejsce w rankingu), natomiast bardzo mało – Baniochy (3 osoby).**

Dwa sołectwa, które zostały objęte szczególną uwagą w ramach omawianej diagnozy, różnią się znacząco, jeśli chodzi o poziom uczestnictwa w stałej ofercie Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii. Różnic tych nie można tłumaczyć dostępnością transportu publicznego, gdyż z tego punktu widzenia to Baniocha jawi się jako miejsce lepiej skomunikowane z Górami Kalwarią (połączenia PKS średnio co 15-20 minut w godzinach 16:00-17:00 w dni powszednie, połączenia powrotne co około 30 minut w godzinach 18:00-19:00 w dni powszednie¹¹) niż Czersk (autobus linii L30, kursujący raz na godzinę¹²).

Na koniec trzeba jednak podkreślić, że zarówno w przypadku Baniochy, jak i Czerska mówimy tu o poziomie uczestnictwa nieprzekraczającym 10% ogółem (Czersk – nieco ponad 5%, Baniocha – 1,2% wszystkich uczestników).

⁸ *Diagnoza wykonana na potrzeby aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta i Gminy Góra Kalwaria* (woj. mazowieckie), wersja do konsultacji, 2016, s. 10.

⁹ Część ulic figurujących w danych rejestracyjnych przebiega przez więcej niż jedną dzielnicę, stąd trudność w precyzyjnym określeniu liczby mieszkańców niektórych dzielnic. Dokładną przynależność do tychże obszarów można by stwierdzić tylko na podstawie numeru domu – co stałoby w sprzeczności z przyjętą zasadą anonimowości (aby chronić prywatność badanych z Góry Kalwarii, badaczom przekazano jedynie dane dotyczące nazw ulic – **bez numeru**).

¹⁰ *Diagnoza wykonana na potrzeby aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji...*, dz. cyt., s. 11-12.

¹¹ Strona wyszukiwarki e-podróżnik, <https://www.e-podroznik.pl/> [data dostępu: 17.06.2018].

¹² Strona Zarządu Transportu Miejskiego w Warszawie, <http://www.ztm.waw.pl/?l=1> [data dostępu: 17.06.2018]. Warto zauważyć, że możliwość dotarcia z i do Czerska PKS-em jest obecnie znaczenie utrudniona ze względu na budowę obwodnicy i związane z tym przesunięcie przystanku.

2.2. ANKIETA MAPUJĄCA

Badanie ankietowe (PAPI) stałych odbiorców oferty Ośrodka oraz osób odwiedzających instytucję okazjonalnie miało na celu zidentyfikowanie nie tylko odbiorców, ale pośrednio także grup mieszkańców (zwłaszcza pod względem wieku i miejsca zamieszkania) nieuczestniczących w działaniach instytucji.

Badanie było prowadzone przez miesiąc – od 24 marca do 22 kwietnia 2018 roku. Objęto nim uczestników dziewięciu wydarzeń (w tym spotkania w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wieku), zorganizowanych w tym okresie przez Ośrodek. Łącznie zebrano **361 ankiet**.

GRUPA WIEKOWA	WYDARZENIE	DATA	MIEJSCE	LICZBA ANKIET	WSTĘP
wszyscy	DKF Uciecha	24.03.2018	Kino "Uciecha"	23	10 zł/ 7 zł
dzieci	Teatralna Niedziela	25.03.2018	Kino "Uciecha"	20	10 zł
wszyscy	Olga Bończyk – cykl koncertów „W hołdzie Adolfowi Dymszy”	25.03.2018	Siedziba główna	33	10 zł
seniorzy	Uniwersytet Trzeciego Wieku	05.04.2018	Siedziba główna	60	wstęp wolny
wszyscy	Wernisaż wystawy "Zdjęcia jak malowane"	08.04.2018	Pracownia artystyczna	42	wstęp wolny
wszyscy	Stand-up: Cezary Jurkiewicz i Wojtek Fiedorczuk	14.04.2018	Siedziba główna	41	30 zł
wszyscy	Wystawa modelarstwa	21.04.2018	Siedziba główna	97	wstęp wolny
wszyscy	„Łysa śpiewaczka”, teatr Albocoś	21-22.04.2018	Kino "Uciecha"	34	bezpłatne wejściówki
wszyscy	Wolne ankiety dla odwiedzających	24.03.2018	Urna w siedzibie głównej	5	nd
wszyscy	Wolne ankiety dla odwiedzających	14.04.2018	Urna w siedzibie głównej	6	nd

Razem: 361

Tabela nr 6: Wydarzenia Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii, podczas których przeprowadzono badanie ankietowe.

Ankieta miała formę papierowej „przedzieranki” i zawierała 4 pytania: o płeć, wiek, miejsce zamieszkania oraz źródło informacji o ofercie Ośrodka.

Odpowiedzi na pytanie o miejsce zamieszkania obejmowały 15 opcji, odnoszących się przede wszystkim do rejonów/osiedli Góry Kalwarii oraz sąsiadujących z miastem sołectw: Góra Kalwaria/Stare Miasto, Góra Kalwaria/Marianki, Góra Kalwaria/Parcela, Góra Kalwaria/Osiedle Bema (Kalwaryjska), Góra Kalwaria/Osiedle Kilińskiego, Góra Kalwaria/Inne, sołectwo Baniocha, sołectwo Czersk, sołectwo Cendrowice, sołectwo Brzeście, sołectwo Kąty, sołectwo Krzaki Czaplinkowskie, sołectwo Coniew, inne sołectwo gminy Góra Kalwaria, poza gminą Góra Kalwaria.

Odpowiedzi na pytanie o źródło informacji o ofercie obejmowały 13 opcji: Strona internetowa Ośrodka Kultury, Facebook Ośrodka Kultury, Strony internetowe i/lub FB urzędów (np. starostwa, Urzędu Miasta i Gminy), Lokalne strony internetowe i/lub FB (np. nasze_piaseczno, piaseczno4u, piasecznoinfo, piasecznonews), Inne strony internetowe, Newsletter, Prasa lokalna („Przegląd Piaseczyński”, „Kurier Południowy”, „Stacja Południe”), Plakat lub baner, Informacja w Ośrodku Kultury, Informacja na Uniwersytecie Trzeciego Wieku, Informacja podczas imprez organizowanych przez Ośrodek, Kontakt telefoniczny z Ośrodkiem, Rodzina/znajomi (poczta pantoflowa).

Zarówno odpowiedzi odnoszące się do pytania o miejsce zamieszkania, jak i źródła informacji o ofercie zostały skonsultowane z pracownikami Ośrodka.

WYNIKI

PŁEĆ

Na pytanie o płeć odpowiedzi udzieliło 333 spośród 361 ankietowanych: 64% kobiet i 36% mężczyzn. Zaobserwowana proporcja nie odbiega od ogólnopolskiej tendencji. Analiza przeprowadzona w odniesieniu do poszczególnych wydarzeń potwierdziła przewagę kobiet w niemal wszystkich przypadkach. Wyróżniającym się tu wydarzeniem okazała się wystawa modelarstwa, której uczestnikami byli w 61% mężczyźni/chłopcy.

WIEK

Na pytanie o wiek odpowiedzi udzieliło 354 spośród 361 ankietowanych. Najliczniejsi okazali się przedstawiciele grup wiekowych 35-44 lata (94 – 26,55% odpowiedzi) oraz 25-34 lata (63 – 17,8% odpowiedzi). Trzecią grupą okazali się seniorzy w wieku 65 lat i więcej (62 – 17,51% odpowiedzi).

Pomocniczy zabiegiem podczas analizy ankiet pod względem wieku respondentów było wydzielenie odpowiedzi udzielonych przez uczestników spotkań U3W z ogólnej puli ankiet (57 – 16% odpowiedzi). Pozwoliło to ustalić, że aczkolwiek osoby w wieku 65 lat i więcej zdają się stanowić istotny procent (17,51%) wszystkich osób uczestniczących w oferowanych przez Ośrodek wydarzeniach, to *de facto* pojawiają się oni licznie jedynie podczas specjalnie do nich kierowanych spotkań U3W. Jeśli jednak pominiemy ten rodzaj aktywności, to seniorzy okazać się najmniej liczną grupą (4,38% uczestników wydarzeń z pominięciem U3W).

WIEK	ANKIETY		WIEK	ANKIETY BEZ U3W	
	LICZBA OS.	%		LICZBA OS.	%
35-44	94	26,55%	35-44	94	31,65%
25-34	63	17,80%	25-34	62	20,88%
65 i więcej	62	17,51%	45-54	33	11,11%
55-64	40	11,30%	55-64	33	11,11%
45-54	33	9,32%	13-19	29	9,76%
13-19	29	8,19%	20-24	20	6,73%
20-24	20	5,65%	65 i więcej	13	4,38%
12 lat i mniej	13	3,67%	12 lat i mniej	13	4,38%
Razem:	354		Razem:	297	

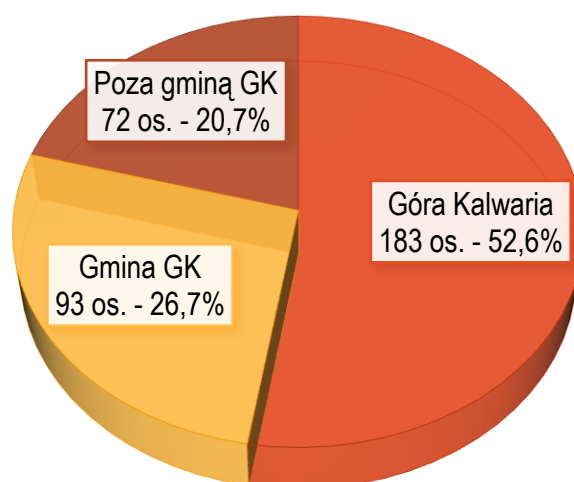
Tabela nr 7: Uczestnictwo w wydarzeniach z uwzględnieniem grupy wiekowej

MIEJSCE ZAMIESZKANIA

Na pytanie o miejsce zamieszkania odpowiedzi udzieliło 348 spośród 361 ankietowanych. 183 odpowiedzi (52,6%) pochodziły od osób zamieszkałych w Górze Kalwarii, 93 (26,7%) – poza miastem, ale na terenie gminy, natomiast 72 (20,7%) – poza gminą. Warto zauważyć, że 51% uczestników wydarzeń spoza gminy Góra Kalwaria wybrało wydarzenie bezpłatne – wyraźnie mniej niż ogół ankietowanych, dla których odsetek ten wyniósł 64%.

WYDARZENIA - MIEJSCE ZAMIESZKANIA

n=348

Wykres nr 4: Uczestnictwo w wydarzeniach z uwzględnieniem miejsca zamieszkania

Szczegółowe odpowiedzi pozwoliły na wyłonienie wyróżniających się lokalizacji: w przypadku Góry Kalwarii było to Stare Miasto (23% odpowiedzi mieszkańców Góry Kalwarii). Jednocześnie duży odsetek wskazań na „Góra Kalwaria/Inne” (38 %) osłabia znaczenie wyników lokalizacji, których nazwy zostały wprost wymienione.

W przypadku gminy Góra Kalwaria wyróżniły się sołectwa Czersk (1/4 odpowiedzi mieszkańców gminy) oraz Kąty (21% odpowiedzi). Także jednak tutaj odpowiedź agregująca wszystkie niewymienione sołectwa gminy („inne sołectwo gminy Góra Kalwaria”) okazała się dość popularna (31% odpowiedzi).

MIEJSCE ZAMIESZKANIA	LICZBA OS.	UDZIAŁ PROCENTOWY NA DANYM OBSZARZE I OGÓŁEM
Góra Kalwaria razem:	183	100 % (52,59%)
GK Inne	70	38% (20,11%)
GK Stare Miasto	42	23% (12,07%)
GK Parcela	25	14% (7,18%)
GK Marianki	21	12% (6,03%)
GK Os. Bema (Kalwaryjska)	17	09% (4,89%)
GK Os. Kilińskiego	8	04% (2,30%)
MIEJSCE ZAMIESZKANIA	LICZBA OS.	UDZIAŁ PROCENTOWY NA DANYM OBSZARZE I OGÓŁEM
Gmina GK razem:	93	100% (26,72%)
inne sołectwo gminy GK	29	31% (8,33%)
sołectwo Czersk	23	25% (6,61%)
sołectwo Kąty	19	21% (5,46%)
sołectwo Baniocha	10	11% (2,87%)
sołectwo Coniew	5	05% (1,44%)
sołectwo Cendrowice	4	04% (1,15%)
sołectwo Krzaki Czaplinkowskie	2	02% (0,57%)
sołectwo Brzeście	1	01% (0,29%)

MIEJSCE ZAMIESZKANIA	LICZBA OS.	UDZIAŁ PROCENTOWY NA DANYM OBSZARZE I OGÓŁEM
Poza gminą GK razem:	72	100% (20,69%)
Razem:	348	

Tabela nr 8: Uczestnictwo w wydarzeniach z uwzględnieniem miejsca zamieszkania

ŹRÓDŁO INFORMACJI O WYDARZENIACH

Na pytanie o źródło informacji o ofercie Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii odpowiedzi udzieliło 355 spośród 361 ankietowanych. Odpowiadając na to pytanie, można było zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź. Ankietowani zaznaczali średnio po 2-3 opcje. W rezultacie zebrano 829 odpowiedzi.

Najczęściej wybieraną odpowiedzią okazała się Rodzina/znajomi – poczta pantoflowa (46% ankietowanych zaznaczyło tę odpowiedź), na kolejnych miejscach uplasowały się Strona internetowa Ośrodka Kultury (35%), Plakat lub baner (29%) i Facebook Ośrodka Kultury (28%).

ŹRÓDŁO INFORMACJI O OFERCIE	LICZBA ODP.	% OSÓB, KTÓRE ZAZNACZYŁY TAKĄ ODPOWIEDŹ (SPOŚRÓD 355)	UDZIAŁ % DANEJ ODPOWIEDZI W PULI WSZYSTKICH (829)
Rodzina/znajomi	166	46%	20%
Strona internetowa Ośrodka Kultury	126	35%	15%
Plakat lub baner	105	29%	13%
Facebook Ośrodka Kultury	100	28%	12%
Prasa lokalna	62	17%	7%
Informacja w Ośrodku Kultury	61	17%	7%
Informacja na U3W	56	15%	7%
Informacja podczas imprez	46	13%	6%
Lokalne strony internetowe i/lub FB	32	9%	4%
Strony internetowe i/lub FB urzędów	26	7%	3%
Inne strony internetowe	21	6%	3%
Kontakt telefoniczny z Ośrodkiem	18	5%	2%
Newsletter	10	3%	1%
Razem:	829		

Tabela nr 9: Źródło informacji o wydarzeniach

Zarówno nasze doświadczenia wyniesione z diagnoz lokalnych przeprowadzonych w województwie mazowieckim, jak i dostępne badania, w dużym stopniu pokrywają się z powyższymi wynikami. Przykładowo, według badania segmentacyjnego uczestnictwa w kulturze z 2016 roku, wykonanego na próbie ogólnopolskiej n=1051, głównym źródłem wiedzy o wydarzeniach kulturalnych są rodzina i znajomi (55%), kolejne miejsca zajmują reklama zewnętrzna – np. plakaty, bilbordy (19%), oficjalna strona internetowa organizatora

(18%), media społecznościowe (11%). Newsletter okazuje się natomiast najmniej popularny (2%)¹³.

ŹRÓDŁO INFORMACJI - OŚRODEK GK	%	ŹRÓDŁO INFORMACJI - BADANIE OGÓLNOPOLSKIE	%
Rodzina/znajomi	46%	Rodzina/znajomi	55%
Strona internetowa Ośrodka	35%	Reklama zewnętrzna	19%
Plakat/baner	29%	Strona internetowa organizatora	18%
Facebook Ośrodka	28%	Media społecznościowe	11%
Newsletter	3%	Newsletter	2%

Tabela nr 10: Źródło informacji o wydarzeniach – porównanie z badaniem ogólnopolskim

GŁÓWNE WNIOSKI I SPOSTRZEŻENIA

- **Wśród osób biorących udział w wydarzeniach organizowanych przez Ośrodek Kultury w Górze Kalwarii przeważają kobiety. Zaobserwowana proporcja nie odbiega od ogólnopolskiej tendencji.**
- **Wyróżniającym się wydarzeniem w kontekście udziału płci była wystawa modelarstwa, której uczestnikami byli w 61% mężczyźni/chłopcy.**
- **Ponad połowa uczestników wydarzeń organizowanych przez Ośrodek (bez U3W) to osoby w wieku 25-44 lata.**
- **Seniorzy pojawiają licznie podczas specjalnie do nich kierowanych spotkań Uniwersytetu Trzeciego Wieku. W wydarzeniach ogólnodostępnych są najmniej liczną grupą (4,38% uczestników wydarzeń z pominięciem U3W).**
- **Grupą dorosłych najsłabiej obecną ogółem są osoby w wieku 20-24 lata (niecałe 6%).**

Wniosek ten zgodny jest ze spostrzeżeniami poczynionymi przez uczestników warsztatu z pracownikami. Grupa „okołostudencka” została przez nich wskazana jako jedna z grup mało obecnych podczas działań Ośrodka. Jako jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy wymieniano bliskość Warszawy. Jednocześnie skonstatowano, że po początkowym „zachłystnięciu się” stolicą młodzi ludzie („po 25 roku życia”) wracają – zaczynają doceniać miejscową ofertę, „już ich widać na imprezach, koncertach”.

- **W wydarzeniach organizowanych przez Ośrodek uczestniczą przede wszystkim mieszkańcy Góry Kalwarii (52,6%). Jednak niemal połowa (47,4%) to osoby spoza miasta (26,7%) oraz spoza gminy (20,7%). Uczestnicy wydarzeń spoza gminy Góra Kalwaria rzadziej wybierają wydarzenie bezpłatne niż ogół ankietowanych.**

Wydarzenia organizowane przez Ośrodek Kultury w Górze Kalwarii okazują się atrakcyjne nie tylko dla mieszkańców miasta, ale także gminy. Co więcej, aż 1/5 wszystkich uczestników to

¹³ Badanie segmentacyjne uczestników kultury SMARTSCOPE na zlecenie Muzeum Historii Polski, Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN i Narodowego Instytutu Fryderyka Chopina, dostępne na stronie NCK. *Badanie segmentacyjne uczestników kultury. Prezentacja wyników badania ilościowego*, <http://nck.pl/badania/raporty/raport-badanie-segmentacyjne-uczestnikow-kultury> [data dostępu: 17.06.2018], Warszawa 2015, s. 86.

przybysze z innych gmin, którzy wydają się skłonni zapłacić nie tylko za dojazd, ale też częściej niż pozostali uczestnicy – za bilet wstępu.

- **Stosunkowo dużo uczestników z gminy Góra Kalwaria to mieszkańcy Czerska (23 osoby i pierwsze miejsce w rankingu), mniej – Baniochy (10 osób).**

Tak jak w przypadku zajęć stałych, tak i podczas wydarzeń najliczniej reprezentowany jest Czersk. Także i tu Baniocha wypada gorzej. Trzeba jednak podkreślić, że zarówno w przypadku Baniochy, jak i Czerska mówimy tu o poziomie uczestnictwa nieprzekraczającym 10% ogółem (Czersk – 6,6%, Baniocha – niespełna 3% wszystkich uczestników).

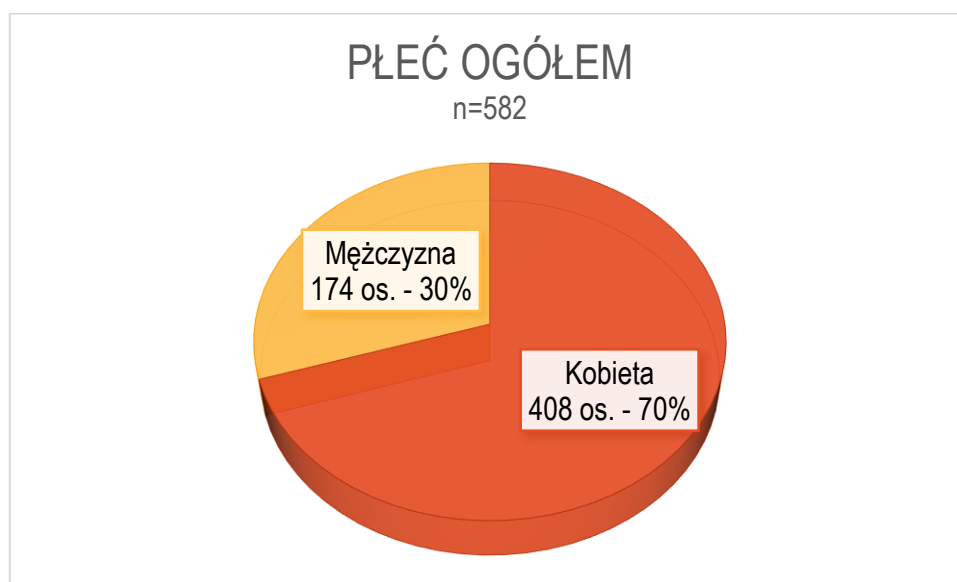
- **Głównym źródłem informacji o wydarzeniach Ośrodka jest tzw. poczta pantoflowa (46%), a w dalszej kolejności strona internetowa instytucji (35%), plakat lub baner (29%) i Facebook Ośrodka (28%). Najmniej popularny jest newsletter (3%). Wyniki nie odbiegają znacząco od lokalnych i ogólnopolskich tendencji.**

2.3.DANE REJESTRACYJNE I ANKIETA – PODSUMOWANIE

Na etapie analizy danych podjęto próbę ujednolicenia danych pochodzących z rejestracji i z ankiety. W przypadku samej Góry Kalwarii trudnością okazało się niecałkowite przystawanie szczegółowych danych dotyczących miejsca zamieszkania (pod względem konkretnej ulicy/osiedla)¹⁴. W związku z tym dane te zostały porównane tylko częściowo.

PŁEĆ I WIEK

Zestawienie danych dotyczących płci pokazuje, że ogólna proporcja kobiet do mężczyzn wśród odbiorcy oferty Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii wynosi 7:3.

Wykres nr 5: Uczestnictwo w zajęciach i wydarzeniach ogółem, z uwzględnieniem płci

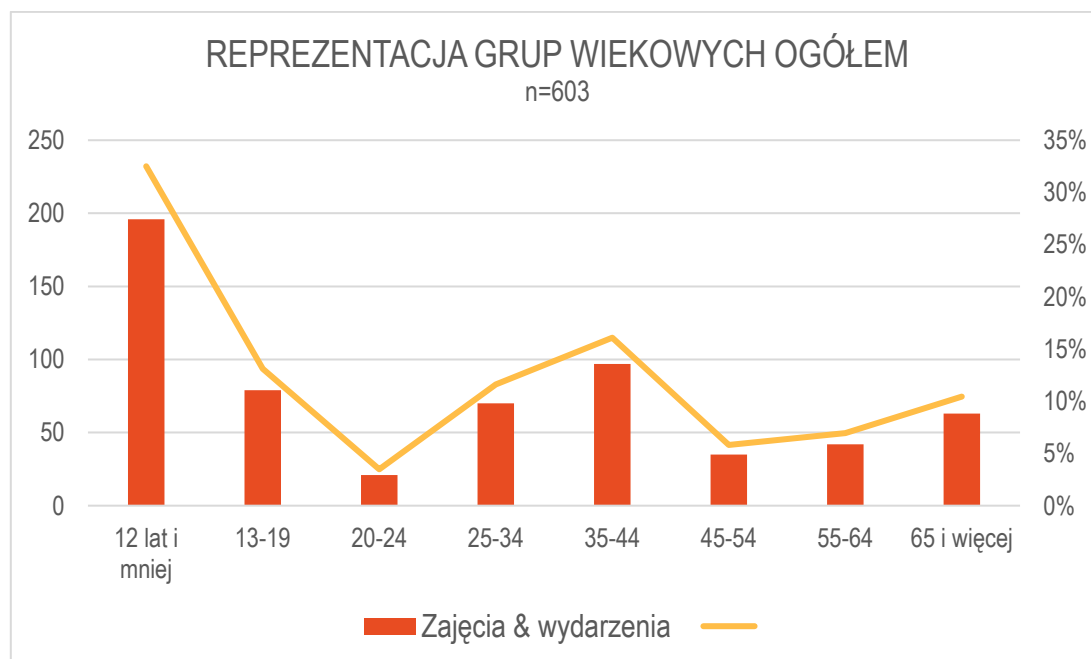
¹⁴ Część ulic figurujących w danych rejestracyjnych przebiega przez więcej niż jeden z wyodrębnionych w ankiecie obszarów. Dokładną przynależność do tychże obszarów można by stwierdzić tylko na podstawie numeru domu – co stałoby w sprzeczności z przyjętą zasadą anonimowości (aby chronić prywatność badanych z Góry Kalwarii, badaczom przekazano jedynie dane dotyczące nazw ulic – bez numeru).

Zestawienie danych dotyczących wieku osób uczęszczających na zajęcia i/lub chodzących na wydarzenia pokazuje, że te dwie formy działalności Ośrodka są komplementarne, jeżeli chodzi o dotarcie do poszczególnych grup wiekowych. Tak jak zajęcia angażują przede wszystkim dzieci i młodzież, tak wydarzenia okazują się atrakcyjne dla dorosłych, zwłaszcza w wieku 25-44 lata. Na potrzeby seniorów odpowiada tu Uniwersytet Trzeciego Wieku. Warto podkreślić, że najniższy udział ogółem (oprócz „trudnej” grupy 20-24) notujemy wśród osób wieku 45-64 lata (łącznie niespełna 13%).

WIEK	ZAJĘCIA & WYDARZENIA	
	LICZBA OSÓB	%
12 lat i mniej	196	32,50%
35-44	97	16,09%
13-19	79	13,10%
25-34	70	11,61%
65 i więcej	63	10,45%
55-64	42	6,97%
45-54	35	5,80%
20-24	21	3,48%

Razem: 603

Tabela nr 11: Uczestnictwo w zajęciach i wydarzeniach ogółem, z uwzględnieniem grupy wiekowej

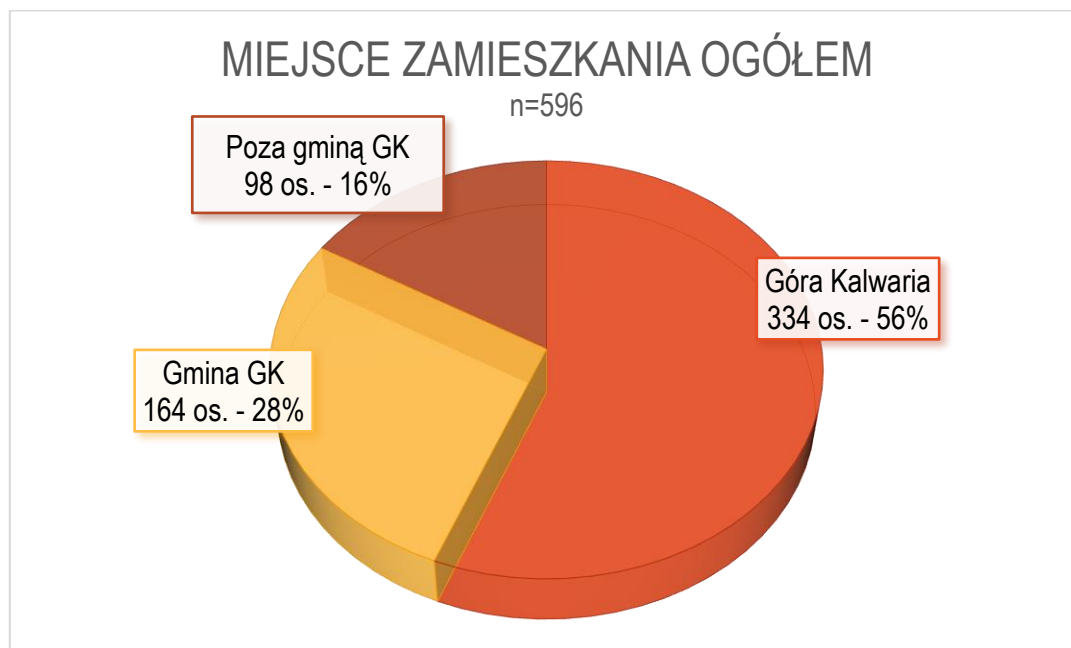

Wykres nr 6: Uczestnictwo w zajęciach i wydarzeniach ogółem, z uwzględnieniem grupy wiekowej

MIEJSCE ZAMIESZKANIA

Zestawienie danych o miejscu zamieszkania uczęszczających na zajęcia i/lub chodzących na wydarzenia pokazuje, że aczkolwiek odbiorcami oferty Ośrodka Kultury są przede wszystkim mieszkańcy Góry Kalwarii (56%), to jednak niemal połowa osób (44%) pochodzi spoza miasta (28%) oraz spoza gminy (16%).

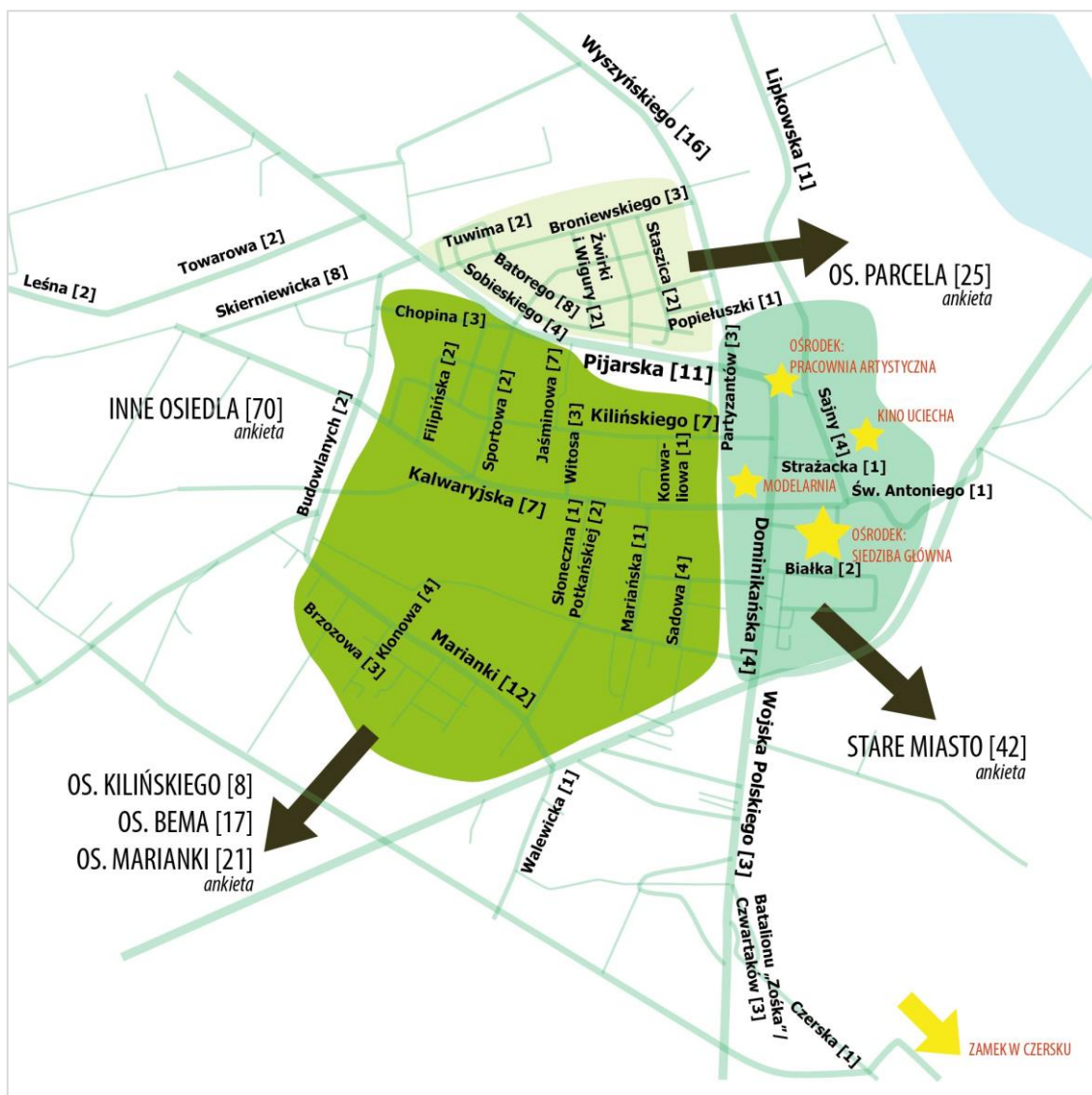

Wykres nr 7: Uczestnictwo w zajęciach i wydarzeniach ogółem, z uwzględnieniem miejsca zamieszkania

Aczkolwiek dokładne przełożenie danych rejestracyjnych mieszkańców Góry Kalwarii na kategorie zawarte w ankiecie nie jest możliwe, to jednak pewne wnioski zdają się być uprawnione. Można z niemal całkowitą pewnością stwierdzić, że dla mieszkańców Starego Miasta wydarzenia są bardziej atrakcyjne niż zajęcia stałe. Na te ostatnie zapisanych jest około 15 osób z tego rejonu (nie licząc ulicy Pijarskiej, która w części mogłaby być prawdopodobnie kwalifikowana jako Stare Miasto) na 151 wszystkich uczestników (około 10%). Tymczasem na wydarzeniach pojawiły się 42 na 183 osoby (23%).

W przypadku pozostałych, wymienionych w ankiecie osiedli różnice nie są prawdopodobnie tak duże (osiedla Kilińskiego, Bema i Marianki: zajęcia – około 59 na 151 osób, 33%, wydarzenia – 59 na 183 osoby, 25%; osiedle Parcela: zajęcia – około 22 na 151 osób, 15%, wydarzenia – 25 na 183 osoby, 14%). Natomiast większy podczas wydarzeń zdaje się odsetek mieszkańców innych, niewymienionych w ankiecie rejonów.

Warto zauważyć, że 74% mieszkańców Starego Miasta wybrało wydarzenie bezpłatne, więcej ogół ankietowanych, dla których odsetek ten w wyniósł 64%.

Mapa nr 3: Uczestnictwo w zajęciach i wydarzeniach mieszkańców Góry Kalwarii ogółem, z uwzględnieniem miejsca zamieszkania

Osoby spoza miasta, ale zamieszkałe w gminie Góra Kalwaria, to w 22% mieszkańcy Czerska, 13% – Kątów, 8% – Baniochy, 6% – Krzaków Czaplinkowskich i po 3% – Coniewa, Cendrowic i Brześć. 42% pochodzi z innych sołectw.

MIEJSCE ZAMIESZKANIA	LICZBA OS.	UDZIAŁ PROCENTOWY OGÓŁEM I WŚRÓD UCZESTNIKÓW Z GMINY GK
Gmina GK razem:	164	28% (100%)
inne sołectwo gminy GK	68	11% (42%)
sołectwo Czersk	36	06% (22%)
sołectwo Kąty	22	04% (13%)
sołectwo Baniocha	13	02% (08%)
sołectwo Krzaki Czaplinkowskie	10	02% (06%)
sołectwo Coniew	5	01% (03%)
sołectwo Cendrowice	5	01% (03%)
sołectwo Brzeście	5	01% (03%)

Tabela nr 12: Uczestnictwo w zajęciach i wydarzeniach osób zamieszkałych poza Górą Kalwarią ogółem, z uwzględnieniem miejscowości zamieszkania

GLÓWNE WNIOSKI I SPOSTRZEŻENIA – PODSUMOWANIE

- **Proporcja kobiet do mężczyzn wśród odbiorcy oferty Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii wynosi 7:3.**
- **Dwie formy działalności Ośrodka – zajęcia stałe oraz wydarzenie okazjonalne – są komplementarne, jeśli chodzi o dotarcie do poszczególnych grup wiekowych.**
- **Zajęcia angażują przede wszystkim dzieci i młodzież, wydarzenia okazują się atrakcyjne dla dorosłych, zwłaszcza w wieku 25-44 lata. Na potrzeby seniorów odpowiada Uniwersytet Trzeciego Wieku.**
- **Najsłabszy udział ogółem notuje się wśród osób wieku 20-24 lata oraz osób w wieku 45-64 lata.**
- **Odbiorcami oferty Ośrodka Kultury są przede wszystkim mieszkańcy Góry Kalwarii (56%), jednak niemal połowa osób (44%) pochodzi spoza miasta (28%) oraz spoza gminy (16%).**
- **Dla mieszkańców Starego Miasta w Górze Kalwarii wydarzenia, zwłaszcza bezpłatne, wydają się bardziej atrakcyjne niż zajęcia stałe.**
- **Osoby spoza miasta, ale zamieszkałe w gminie Góra Kalwaria, to w 22% mieszkańcy Czerska, 13% – Kątownia, 8% – Baniochy, 6% – Krzaków Czaplinkowskich i po 3% – Coniewa, Cendrowic i Brześć. 42% pochodzi z innych sołectw.**

3. SPACERY ETNOGRAFICZNE I WYWIADY

3.1. SPACERY ETNOGRAFICZNE

W ramach prezentowanego badania rozpoznaniem etnograficznym objęte zostały Góra Kalwaria, Baniocha oraz Czersk. Dzienniczki badawcze powstałe w wyniku obserwacji wsparte zostały materiałem zdjęciowym. Spacerzy odbyły się z udziałem kilkorga badaczy, w trzy różne dni:

- Wstępne rozpoznanie etnograficzne na terenie Góry Kalwarii, 10.04.2018,
- Spacerzy etnograficzne na terenie Góry Kalwarii oraz Baniochy, 16.04.2018,
- Spacerzy etnograficzne na terenie Czerska oraz Góry Kalwarii, połączone z obserwacją uczestniczącą koncertu hip-hopowego „Freestyle Battle” podczas Dni Góry Kalwarii, 8.06.2018.

Badacze biorący udział w spacerach zwracali uwagę na takie elementy jak: cechy demograficzne napotykanym mieszkańców, ich aktywność (co robią w przestrzeni wspólnej, czy są tam tylko przechodniami, czy zabawiają dłużej), sposób organizacji przestrzeni (czy przestrzeń sprzyja nawiązywaniu i podtrzymywaniu relacji sąsiedzkich), wszelkie nieformalne miejsca spotkań.

Zebrany materiał potraktowany został jako uzupełnienie do przeprowadzonych wywiadów. Jego analiza oparta została na dwóch ogólnych kategoriach, którymi są **przestrzeń** i **mieszkańcy**. W jej ramach podjęto próbę identyfikacji potencjału przebadanych lokalizacji,

zarówno jeśli chodzi o ludzi (talenty, oddolne inicjatywy kulturotwórcze), jak i o konkretne miejsca (miejsca istotne z punktu widzenia mieszkańców, integrujące społeczności lokalne).

Góra Kalwaria

OKIEM BADACZA¹⁵ – PRZESTRZEŃ

Góra Kalwaria jest miastem tranzytowym, którego rytm związany jest z nasilającym się w godzinach szczytu korkiem na trasie przelotowej przez miasto. Szczególnie uciążliwe, a chwilami nawet niebezpieczne wydaje się poruszanie się pieszo – przecinanie ruchliwej, co prawda często zakorkowanej, głównej drogi w mieście. Przejścia dla pieszych są źle oznakowane (zamazane znaki poziome na drodze). (...)

Sporym, zauważalnym i odczuwalnym, problemem Góry Kalwarii jest na pewno brak oswojonej przestrzeni publicznej. Na jej brak również uskarżali się mieszkańcy – chętnie wsparliby inicjatywę przerobienia nieużytków (zarośniętych chaszciami placów, nawet tych w pobliżu rynku czy [Ośrodka Kultury]) na np. przestrzeń do wspólnego grillowania. Małe i źle funkcjonujące zaplecze gastronomiczne również było często wymieniane przez respondentów – brak ogródków latem, zamykane o godzinie 21 lokale. Młodzież skarżyła się, że nie ma gdzie chodzić, jako punkt odniesienia traktowali Piaseczno i Konstancin. Zresztą motyw podróży do stolicy powtarza się w odniesieniu do miejsca spotkań ze znajomymi – knajpy, kino etc.

Góra Kalwaria to miasto zorganizowane wzdłuż głównej drogi (ul. Pijarska/ Dominikańska/ Wojska Polskiego), przy której koncentruje się życie handlowo-instytucjonalne, a która jest jednocześnie drogą przelotową, łączącą Warszawę z miejscowościami położonymi na południu. Obwodnica Góry Kalwarii ma powstać do końca 2019 roku (budowa trwa)¹⁶, tymczasem centrum miasta zdominowane jest przez ruch samochodowy (we znaki dają się zwłaszcza samochody ciężarowe), a co za tym idzie – hałas i zanieczyszczenie. Przebywanie w tej przestrzeni jest mało komfortowe (fot. 01A¹⁷).

Centralnym punktem miasta jest Rynek – plac pomiędzy ulicami Piłsudskiego i 3 Maja, Ratuszem i Kościołem „Na Górcie” (Kościół Rzymskokatolicki pw. Podwyższenia Krzyża Św.). Miejsce to zostało zrewitalizowane – osiem promieniście rozchodzących się alejek wyłożono kostką, wzdłuż nich oraz wokół centralnego punktu placu stoją ławki. Mało jest natomiast zieleni, nie licząc trawnika oraz stosunkowo nielicznych drzew i krzewów.

Wydaje się, że na Rynku można spotkać trzy rodzaje osób. Po pierwsze podróżnych, bo miejsce to jest jednocześnie głównym dworcem autobusowym – stąd mieszkańcy wyruszają do Warszawy, Piaseczna, czy też pobliskich miejscowości: Czerska, Coniewa, Linina, Czaplina, Sobikowa, Czachówka... Tu wysiadają powracający górokalwaryjczycy lub odwiedzający miasto goście. Po drugie – stałych rezydentów. Osoby, które spędzają na ławeczkach więcej niż chwilę. Siedzą w parach lub grupkach, gawędzą. Raczej starsi. Można podejrzewać, że mieszkają gdzieś niedaleko. Stali rezydenci Rynku. I są tu też ci, którzy zatrzymali się na chwilę – w drodze powrotnej z zakupów, żeby chwilę odpocząć; w drodze ze szkoły, żeby porozmawiać w grupce znajomych; podczas spaceru z dzieckiem (fot. 02-04A).

Według słów jednego z rozmówców, w mieście „brak takiego miejsca centralnego, które przyciągałoby ludzi”. Takim miejscem mógłby być Rynek – tu przecinają się drogi wielu mieszkańców. Na przeszkodzie stoi nie tylko „dworcowy” charakter tej przestrzeni, ale

¹⁵ Wszystkie wypowiedzi opatrzone etykietą „Okiem badacza” pochodzą z dzienników badawczych.

¹⁶ Strona obwodnicy Góry Kalwarii, <http://www.obwodnica-gora-kalwaria.pl/> [data dostępu: 22.06.2018].

¹⁷ Literą „A” opatrzone zdjęcia w Aneksie nr 1. Wszystkie zaprezentowane zdjęcia wykonane zostały przez zespół badawczy.

i zauważalny brak kawiarni, barów, restauracji itp. – zarówno w obrębie Rynku, jak i w najbliższej okolicy. By nie powiedzieć – w całej Górze Kalwarii. Z obserwacji wynika, że w bezpośrednim sąsiedztwie znajduje się zaledwie kilka lokali gastronomicznych: kebab „Jedzonko u Firasa”, kebab „Habibi”, pizzeria sieciowa „Biesiadowo”, restauracja „Marysieńka”, pizzeria „Amigo”, bar azjatycki „Thiên Phú”. Do momentu otwarcia restauracji-baru w hotelu „Koszary” (pod koniec kwietnia) jedyną zidentyfikowaną przez badaczy kawiarnią była nowo powstała „Stacja Kultura”¹⁸ (fot. 05A), ulokowana na zapleczu głównej siedziby Ośrodka Kultury.

Poszukiwanie miejsc ważnych dla mieszkańców staje się pretekstem do zagłębienia się w zakamarki miasta. Kamienice w centrum (wiele zabytkowych¹⁹) są w większości w stanie wskazującym na konieczność remontu. Jak czytamy w „Diagnozie sporządzonej na użytek Lokalnego Programu Rewitalizacji” (2016), to właśnie tu – na Starym Mieście – zidentyfikowano najwięcej obszarów ze zdegradowaną zabudową. W szczególności w rewirach Ratusz, Sztetl (teren dawnego miasteczka żydowskiego²⁰ – i getta – w rejonie ulic: Pijarskiej, Strażackiej, Sajny i Piłsudskiego), Stare Osiedle, Remiza, Klasztor, Oficerski (dawne koszary). Jako obszar kwalifikujący się do objęcia działaniami rewitalizacyjnymi wskazano również skarpe doliny Wisły (na tyłach Zespołu Szkół i budynku OSP)²¹. Jako przykłady „dobrych realizacji odnowy przestrzeni publicznej” wymieniono tymczasem Plac Piłsudskiego oraz Rynek.

Od czasu powstania wspomnianej diagnozy część wytypowanych terenów zdążyła zostać zrewitalizowana. Skarpa – całkowicie (fot. 06A), koszary – w przeważającej części. Kilka pomniejszych zabudowań znajduje się tu nadal w stanie dewastacji (stanowiąc przyczółek młodzieży, jak to określił jeden z rozmówców, „wandalizującej”), w odnowionych budynkach otwarto tymczasem hotel i restaurację (fot. 07A). Rewiry takie jak Remiza czy Sztetl oczekują jeszcze na swoją kolej (fot. 08-10A). Podobnie położony nieco dalej budynek dawnego Horteksu przy Dominikańskiej, przykuwający uwagę ze względu na mocno już zniszczoną elewację z reklamą firmy²² (fot. 11A).

Zrewitalizowane tereny (skarpa, Rynek Plac Piłsudskiego, skwerek pomiędzy ul. bpa Wierzbowskiego, ks. Sajny i Strażacką – z zegarem słonecznym zaprojektowanym przez miejscowego licealistę²³) nie wydają się zbyt intensywnie odwiedzane przez mieszkańców, mimo że po odnowieniu sprawiają dobre wrażenie estetyczne. Przestrzenie te mają charakter jednorodny i minimalistyczny – są zadbane, ale na ogół jedynym elementem zachęcającym do przebywania w nich są ławki. Brak jest urozmaiceń (wystawy, tablice informacyjne, fontanny, stoliki, etc.) – czegoś, co bardziej zachęciłoby do przebywania tam.

¹⁸ W okresie prowadzenia badań terenowych otwarta zostaje hotelowa restauracja-bar w nowo wyremontowanym budynku koszarów.

¹⁹ Por. *Studium Uwarunkowań i Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Góra Kalwaria* na 2014 rok, s. 27-28.

²⁰ Od 1859 roku, odkąd założył tutaj swój dwór słynny cadyk Icchak Meir Rothenberg, który później zmienił nazwisko na Alter, Góra Kalwaria należała do głównych ośrodków chasydyzmu w Polsce i do 1939 roku była siedzibą Alterów, jednej z najważniejszych chasydzkich dynastii. Strona „gorakalwaria.pl”, <http://www.gorakalwaria.pl/651-48e4cd7a0d0a9.htm> [data dostępu: 22.06.2018].

²¹ *Diagnoza wykonana na potrzeby aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji...*, dz. cyt., s. 29.

²² W edycji 2018 budżetu obywatelskiego (partycypacyjnego) zgłoszono inicjatywę pn. „Renowacja muralu HORTEX”. Strona „gorakalwaria.pl”, http://www.gorakalwaria.pl/651-48d6c1e2bdf34-79195-p_1.htm# [data dostępu: 22.06.2018]. Projekt został odrzucony ze względów formalnych.

²³ „Pomysł budowy zegara słonecznego zrodził się podczas dyskusji w gronie młodzieżowej rady gminy. Zaprojektował go Paweł Szczesnowski, były członek rady i absolwent miejscowego Liceum Ogólnokształcącego im. ks. Zygmunta Sajny”. Strona „piasecznonews”, <https://piasecznonews.pl/gora-kalwaria-ma-swoj-pierwszy-zegar-sloneczny-ladny/> [data dostępu: 22.07.2018].

Dalej od centrum przestrzeń jest znacznie słabiej zorganizowana – najczęściej jedynym potencjalnym miejscem spotkań jest plac zabaw albo teren między blokami. W przypadku okolic z dominującą zabudową jednorodzinną takich przestrzeni praktycznie brak.

OKIEM BADACZA – PRZESTRZEŃ: DALEJ OD CENTRUM

Kilińskiego, długa aleja, wszystko pogrodzone – da się iść tylko w przód albo do tyłu. Tu w zasadzie poza pojedynczymi twarzami nie spotykam nikogo, wymarła część miasta, jakby sypialniana. Na niektórych podwórkach luźno puszczono kury bądź gęsi. Poza jednostronnym chodnikiem dwie ławki – z widokiem na ulicę. Trzeba być bardzo chętnym na siedzenie żeby z nich skorzystać – to raczej ogólny problem miasta – ławki są w takich punktach, jakby były prywatne. Ktoś, kto nie jest z dwóch czy z trzech najbliższych domów, raczej z nich nie skorzysta.

Na końcu ulicy lasy a za nimi Technikum [Budowlane] i zupełnie inny krajobraz – ścieżki nie z kostki Bauma, a wydeptane przez kroki. Nie ma też tak ciasnej zabudowy – między blokami wielkie piaszczyste polacie, na które chyba nie było pomysłu albo pieniędzy na zagospodarowanie – wszystko rozjeżdżone przez samochody.

(...)

W podwórkach przy Pijarskiej i Wyszyńskiego mijam wciąż te same osoby – jest tu tylko kilka ławek, plac zabaw, głównie garaże. Pod balkonami pachnie świeżym praniem – trochę tak, jakby nawet będąc na zewnątrz, wciąż było się w domu.

Zabudowa Góry Kalwarii nie jest jednolita – w mieście można znaleźć zarówno bloki, jak i domy. I tak, osiedla Marianki, Bema (Kalwaryjska) i Kilińskiego to w przeważającej mierze tereny dość dobrze utrzymanych domów jednorodzinnych. Położone najbardziej na południe Marianki to rozległa dzielnica, w której nie brakuje zarówno miejsc zabytkowych (sanktuarium o. Stanisława Papczyńskiego, tzw. Wieczernik), jak i nieużytków (fot. 12-13A).

Osiedle Bema graniczy z Mariankami. Tu, w rozwidleniu ulic Kalwaryjskiej i Zakalwarii, położony jest cmentarz rzymsko-katolicki, w pobliżu zaś nieczynne cmentarze ewangelicki i żydowski (fot. 14A). Na ten ostatni można się dostać po uprzednim telefonie do upoważnionego przewodnika²⁴. Numer podany jest na tablicy przy bramie. Koszt zwiedzania – 10 złotych, na fundusz utrzymania cmentarza.

Trzecie po drodze osiedle, Kilińskiego, wydaje się najmłodsze i o najwyższym standardzie (zabudowa szeregowa, kilka nowych bloków przy ul. Chopina – fot. 15-16A). W pobliżu mieści się Ośrodek Sportu i Rekreacji (OSiR). Tam we wczesnych godzinach popołudniowych można spotkać młodzież (głównie płci męskiej). Innych, wyróżniających się przestrzeni publicznych tu nie widać.

W tej samej okolicy położone jest osiedle o zgoła innym charakterze. W rogu ulic Skierniewickiej i Budowlanych, w pobliżu Technikum Budowlanego mieszczą się bloki (11 budynków z lat 90., sprawiających jednak wrażenie starszych, fot. 17-18A). Przestrzeń pomiędzy nimi prezentuje się różnie: od zaniedbanego kwartału pomiędzy dwoma częściami osiedla, z parkingiem i placem zabaw, po schludniej się prezentujące przestrzenie między blokami przy Skierniewickiej: porośnięte trawnikiem, z koszami na śmieci i ławkami – jedna na

²⁴ Przewodnikiem jest Mateusz Blicharz-Prajs, spokrewniony z rodem Alterów. Karolina Słowik, *Roman Giertych pomógł Żydom z Góry Kalwarii odzyskać synagogę*, „Gazeta Wyborcza”, 20.05.2016, <http://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/1,150427,20106086,roman-giertych-pomogl-zydom-z-gory-kalwarii-odzyskac-synagoge.html> [data dostępu: 22.06.2018].

klatkę. Wczesnym popołudniem okolica świeci pustkami – dostrzec można pojedyncze osoby, zastanawia brak matek z dziećmi.

Charakterystyczny punktem osiedla okazuje się krzyż z ustawionymi wokół niego ławkami (fot. 19A). Wzmianka o tym miejscu pojawia się w trzech oddzielnych relacjach badawczych. Jedna z badaczek podsumowuje: „W połowie dnia pojawia się pytanie – czy skoro nie tylko ja, ale i dziewczyny intuicyjnie wybierają to samo miejsce pod krzyżem, przy skrzyżowaniu – chociaż ta przestrzeń raczej nie zachęca do odpoczynku – to czy jest to jedyne takie miejsce w okolicy? W trakcie tych kilku minut, kiedy tam jestem, ktoś zatrzymuje się tam tylko po to, żeby przysiąść i zjeść jogurt”.

Ulica Skierniewicka łączy się z Pijarską, dalej jest osiedle Parcela – teren z zabudową jednorodzienną, która zdaje się prezentować nieco niższy standard niż domy w okolicach Kilińskiego. Ten znajdujący się blisko północnej granicy miasta rejon ma już charakter miejsko-wiejski (fot. 20A).

Od południa z Parcelą graniczy osiedle w widłach ulic Pijarskiej i Wyszyńskiego. To 12 bloków czteropiętrowych z lat 70 (fot. 21-23A), sprawiających na pierwszy rzut oka nie do końca zachęcające wrażenie. Wewnątrz jest jednak znacznie przyjemniej – teren osiedla wydaje się zadbany, są trawniki, ławki, placiki zabaw.

OKIEM BADACZA – MIESZKAŃCY

Bliżej południa na ulicach głównie matki z dziećmi albo osoby starsze – Ci drudzy zastygli z ławkami i na ławkach jako stałe elementy przestrzeni – obserwują. (...)

O ile ławki na Rynku były oblegane przez seniorów w godzinach południowych, tak aktywność reszty mieszkańców można było zaobserwować późnym popołudniem – chodzenie z kijkami (głównie kobiety w wieku 50+), rowery, sączenie piwa (Królewskie) w podwórkach – również tych zamkniętych, i na skarpie. (...)

Respondenci w rozmowach z badaczkami narzekali na brak integracji sąsiedzkiej, że teraz ludzie to po domach siedzą, nie rozmawiają ze sobą (jeden z respondentów wspominał wspólne sylwestrowe biesiadowanie pod blokiem). (...)

Zasłyszane podczas rozmów: „z sąsiadami to nie za bardzo, żeby się spotkać”.

Mieszkańcy, których obserwujemy na ulicach Góry Kalwarii, zdają się nam początkowo zbiorem losowo zestawionych ze sobą jednostek, których drogi tylko przypadkowo, na chwilę się przecinają. Nie znajdujemy w mieście miejsc, które mogłyby te „samotne wysepki” połączyć w jedną całość. Tylko gdzieś tam widzimy małe grupki ludzi, zdających się spędzać czas wspólnie w tej miejskiej przestrzeni – na ławeczkach przy Placu Piłsudskiego czy na Rynku.

Z czasem jednak ten pozornie chaotyczny ruch uliczny zaczyna układać się w bardziej zrozumiałe wzory. Rozpoznajemy twarze co i rusz napotykaną grupkę przyjaciół – chłopaków albo dziewczyn – włączających się po Starym Mieście w piątkowe popołudnie. Zaczynamy kojarzyć rezydentów ławeczek na Rynku, dostrzegamy sens w tym, że ktoś przysiadł na chwilę przy skwerku w pobliżu kina. Wraz ze wzrostem rozumienia miasta intensywniejsze staje się poczucie, że potrzeba wspólnoty – słabo wspierana przez miejską infrastrukturę – nie została tu całkiem wyparta.

Brak przestrzennych elementów integrujących jest z pewnością lokalnym problemem. Okazuje się tymczasem, że nawet niewielka ingerencja w znaną przestrzeń może okazać się znamienita. Taki efekt przynosi kurtyna wodna, ustawiona podczas upalnych dni czerwca w centralnym punkcie Rynku. Siedząc na tamtejszych ławeczkach, trudno nie odnieść wrażenia, że przyszło

się tam specjalnie po to, by ją oglądać – wszak stoi na samym środku. Nowy element wzbudza zainteresowanie, choć każdy okazuje je w inny sposób. Widzowie z bezpiecznego dystansu ławek obserwują odważnych – których nie jest znowu tak mało – przeskakujących bądź przemykających rowerem pod orzeźwiającą mgiełką wody (fot. 24A). Jednych i drugich – tych w gruncie rzeczy obcych sobie przechodniów – łączy to, że w tym danym momencie ich uwaga skupiona jest w tym samym miejscu. Tego popołudnia mamy wrażenie, że na górokalwaryjskim Rynku zaobserwowaliśmy coś innego niż dotychczas.

Góra Kalwaria – „Freestyle Battle”

OKIEM BADACZA – MŁODZI

W ogóle nie widać młodszych osób – ci dopiero wysypują się na przystanku z PKS-u Polonus jakoś po 15.(...)

[Jest] przyzwolenie na dość kontrowersyjne zachowanie dorastającej młodzieży – osiedlowy *drift* pod ciągłym sklepów w okolicach blokowiska przy ul. Skierniewickiej. Młodzi mężczyźni „katowali” z piskiem starego Opla Kadetta – zresztą nie tylko tam, bo ślady palonych gum w okolicach straży pożarnej – kina również są zauważalne i świadczą o występowaniu tej praktyki również w przeciwległym krańcu miasta. I tak jak motyw prywatnych siłowni w piwnicach, powracał również motyw garażowego *tuningu* aut.

Dni Góry Kalwarii to okazja, by bliżej przyjrzeć się górokalwaryjskiej młodzieży. Święto miasta inauguruje bowiem organizowany przez OK koncert hip-hopowy – „Freestyle Battle” (fot. 25A). To już trzecia edycja „Bitwy” – poprzednie cieszyły się ponoć dużą popularnością wśród młodych.

W wielu rozmowach z mieszkańcami przewija się wątek hip-hopowo-rapowy, co nie dziwi, gdyż miasto może się poszczycić całkiem pokaźną ekipą wykonawców tego stylu. Z Górą związani są m.in. Ponti, Sekul, Def, Joanna, NDZ, Darióz, Stolar, Zawł, Hubi, Złoty Roger, Patyk i Ch022, którzy jako Mixtape GK nagrali piosenkę „Góra Kalwaria”²⁵. Stolar, Sekul, Ponti i Def (a także Joy) uświetniają jako gwiazdy trzecią „Freestyle Battle”. Ośrodek Kultury wychodzi tu naprzeciw oczekiwaniom mieszkańców. Warto też przypomnieć, że w ramach jego oferty funkcjonuje grupa hip-hopowa.

Koncert odbywa się przy wieży OSP – miejsce okazuje się bardzo dobrą lokalizacją, nie tylko ze względu na klimat, ale i na bliskość skarpy, która o tej godzinie zapełnia się młodzieżą. Już podczas koncertu ci, którzy wolą bezpieczny dystans, przysłuchują się raperom zza siatki. Inni, w drodze nad Wisłę, przystają na chwilę, zaglądają do środka.

Frekwencja w tym roku nie dopisuje. Jak mówią pracownicy Ośrodka, dwa pierwsze koncerty przyciągnęły znacznie więcej osób. Być może przyczyną są wydarzenia w sąsiednich gminach – w tym dniu, niestety, konkurencja jest ponoć duża. Niemniej jednak minimum setka osób przewija się przez teren OSP. W większości to młodzi, choć widać też kilka, kilkanaście dojrzałych twarzy. Młodzi ubrani są bez brewerii: szorty, dżinsy, koszulki, bluzy, sportowe buty. Trudno dostrzec bardziej alternatywne manifestacje osobowości.

Publiczność zdaje się trochę skrępowana (za pusto, za widno?), prowadzący musi zachęcać do podejścia bliżej. Atmosfera rozluźnia się, gdy ze sceny padają pierwsze improwizowane strofy. Co soczystsze wyrażenia wzbudzają żywy aplauz widowni.

²⁵ Mixtape GK, *Góra Kalwaria*, YouTube, <https://www.youtube.com/watch?v=BD5LwySMccw> [data dostępu: 21.06.2018].

Po koncercie młodzi grzecznie się rozchodzą – część pewnie do domów, część w kierunku Rynku. Gwiazdy wieczoru udają się na przystanek autobusu linii L25, kursującego do Piaseczna. Gdy na tym samym przystanku czekamy na PKS do Warszawy, w zapadających ciemnościach rozlega się pisk „katowanego” auta. Następujący po nim łomot świadczy o tym, że tym razem manewr się nie udał. Na szczęście obyło się bez ofiar.

Baniocha

OKIEM BADACZA – BANIOCHA

W Baniosze ciężko znaleźć jakieś „centrum” tego miejsca – poza Biedronką przy głównej drodze. Na równoległej, większej ulicy, łączącej kościół, szkołę i pocztę, sporo osób na rowerach.

Podobno najbliższych sąsiadów się zna, a pozostałych to nie bardzo, zajęć nie ma jako takich poza szkołą – albo mówią, że nie chce się nigdzie jeździć, albo do Warszawy. Prawie każdy wspomina o Stowarzyszeniu Mieszkańców Baniochy – znają też jego uczestników – podobno to oni dbają o ogólnie pojętą przestrzeń.

[W rozmowach o popularnych miejscach] przewijają się Dąbrówka i glinianka – wymieniane z osobna, ale po kilku rozmowach mam wątpliwości, czy nie jest to jedno i to samo miejsce. (...) Wymienione miejsca podobno zagęszczają się w weekendy – dziś poniedziałek, więc pusto. W „pasażu handlowym Biedronka” też, ale w sklepie się kręca.

Baniocha to „duży ośrodek osadniczy bez wykształconych przestrzeni publicznych i właściwej komunikacji o funkcji mieszkaniowo-usługowej”²⁶. W miejscowości znajduje się sporo zdegradowanej zabudowy – „obiekty mieszkalne będące pozostałościami po cegielniach, które funkcjonowały tu w przeszłości (...), zagłębienia i oczka wodne (dawne glinianki) wraz z ich otoczeniem”²⁷.

Wieś jest rozproszona, zabudowania nie tworzą zwartej struktury. W takim krajobrazie na plan pierwszy wybijają się lokale handlowo-usługowe przy drodze przelotowej (Biedronka – fot. 26A, Lewiatan, bar, apteka, lombard...) oraz położone niedaleko glinianki „Dąbrówka”, które zostały niedawno zrewitalizowane. Przy gliniankach jest teraz boisko do piłki plażowej, stoją drewniane ławki. Można przypuszczać, że jeśli już gdzieś, to tam bywają mieszkańcy w wolnym czasie. Czy to miejsce ich łączy? Na pewno ma taki potencjał.

Czersk

OKIEM BADACZA – CZERSK

W upalne popołudnie rynek czerski świeci pustkami. Choć skwerek na placu Tysiąclecia – niedawno zrewitalizowany – wydaje się idealnym schronieniem przed słońcem. Gwarantują to wysokie drzewa i liczne ławeczki. W oczekiwaniu na autobus linii L30 zajmują jedną z nich. Jestem tu sama, mieszkańcy mają pewnie coś lepszego do roboty. Zresztą – po co we wsi park, przecież każdy ma tu ogródek... Zwłaszcza taki park – z wyglądu „unijny”. Kostka brukowa, klony *globosum*, idealnie okrągłe.

Jednak ta pustka trochę dziwi – jest wpół do piątej, ludzie powinni wracać już z pracy. Tymczasem jedyną atrakcję stanowią panowie siedzący przed sklepem spożywczo-przemysłowym. Czterech, w porywach do pięciu. Sklepy spożywczo-przemysłowe są natomiast dwa, jeden koło drugiego. Panowie wybrali ten z mojej lewej, w parterowym

²⁶ *Studium Uwarunkowań...*, dz. cyt., s. 9.

²⁷ *Diagnoza wykonana na potrzeby aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji...*, dz. cyt., s. 22-23.

budynku pomalowanym na kolor ceglasty. Pewnie dlatego, że stoi przed nim ławeczka. Po raz kolejny ławka okazuje się dobrym pomysłem.

Pod sklepy podjeżdża czarne auto. Mężczyzna w niebieskich szortach idzie do sklepu po prawej. Pojawia się niebieskie auto. Kierowca w szortach szarych wchodzi do sklepu po lewej. Wychodzi mężczyzna numer jeden, odjeżdża. Po chwili wychodzi i drugi. Jeszcze parę samochodów, kilka osób przyjeżdża na szybkie zakupy. To by było na tyle.

A jednak nie – coś się dzieje. Biały dostawczak, który do tej pory stał zaparkowany przed ceglastym sklepem, najwyraźniej własność jednego z rezydentów, odmówił posłuszeństwa. Scena pchania wozu przez czterech chłopów staje się kulminacyjnym punktem popołudnia w Czersku.

Zanim przyjedzie autobus, odnotuję jeszcze obecność dwóch rowerzystów (nie stąd), którzy zatrzymują się na krótki odpoczynek na skwerku. Widocznie to miejsce przyciąga głównie przyjezdnych. Gdy odjeżdżam, rowerzyści przesiadają się na moją ławkę – z widokiem na sklepy.

Czersk (fot. 27-29A) był jednym z najstarszych miast Mazowsza (w 1869 roku utracił prawa miejskie). Dziś największymi walorami wsi są ruiny zamku książąt mazowieckich wraz z terenem podzamcza, układ urbanistyczny miasta średniowiecznego oraz zespół kościelny z cmentarzem. Zamek to niewątpliwa atrakcja, przyciągająca rzesze przyjezdnych. Goście pojawiają się tu także za sprawą szlaku rowerowego biegnącego wzdłuż Wisły.

Żeby zaś powiedzieć coś więcej o mieszkańcach Czerska, trzeba by tu pobyt znacznie dłużej. Zapewne także w innych miejscach niż rynek, bo tu – oprócz skweru i sklepów – niewiele jest atrakcji. Jedyna restauracja, „Karczma Czerska”, wydaje się lokalem turystycznym. Mieszkańców trzeba poszukać gdzie indziej.

GŁÓWNE WNIOSKI I SPOSTRZEŻENIA

- **Zarówno w Górze Kalwarii, jak i w Czersku oraz Baniosze brakuje miejsc, w których mieszkańcy mogliby się spotykać w sposób swobodny i nieformalny, w celach towarzysko-rekreacyjnych. Miejsca zrewitalizowane zdają się nie spełniać do końca tej funkcji.**

Obserwowany brak „wspólnej przestrzeni” wydaje się jedną z głównych przeszkód na drodze do większej integracji przebadanych społeczności, a co za tym idzie – większej ich aktywizacji. Dlatego wskazane są wszelkie inicjatywy, które byłyby realizowane w dostępnej przestrzeni, „oswajając ją” – to jest budując w mieszkańcach poczucie, że przestrzeń ta należy do nich. Szczególnie zaś wskazane jest prowadzenie tam działań animacyjnych.

- **Hip-hop wydaje się być zjawiskiem integrującym pewną część młodzieży Góry Kalwarii (i okolic).**

Hip-hop to jedna z niewielu zidentyfikowanych tu oddolnych inicjatyw kulturalnych. Jego popularność wśród młodych może z niego uczynić ważne narzędzie budowania relacji z tą grupą wiekową. Ośrodek Kultury w Górze Kalwarii zdaje się mieć tego świadomość, warto zatem, by w sposób jeszcze bardziej metodyczny korzystał z tego narzędzia. Metody współpracy z młodzieżą warto opisać w kategoriach dokumentu strategicznego.

3.2. WYWIADY

Podczas spacerów etnograficznych w Górze Kalwarii i Baniosze przeprowadzono krótkie wywiady nieformalne z mieszkańcami (w tym z osobami z niepełnosprawnością) oraz

pracownikami lokalnych punktów handlowo-usługowych. Badacze przeprowadzili 39 takich rozmów. Ponadto przeprowadzonych zostało 7 rozmów z pracownikami oraz mieszkańcami (w tym osobami z niepełnosprawnością) Domu Pomocy Społecznej w Górze Kalwarii.

Pytania do wywiadów z mieszkańcami Góry Kalwarii i Baniochy dotyczyły trzech obszarów badawczych: Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii (tego, jak jest on postrzegany przez mieszkańców), potrzeb mieszkańców w odniesieniu do sposobów spędzania wolnego czasu oraz oferty kulturalnej, wreszcie potencjału kulturowego społeczności lokalnej – posiadanych zainteresowań i talentów.

Pytania do wywiadów z mieszkańcami oraz pracownikami Domu Pomocy Społecznej dotyczyły trzech obszarów badawczych: potrzeb mieszkańców placówki w odniesieniu do sposobów spędzania wolnego czasu oraz oferty kulturalnej, ewentualnych trudności z dostępem do oferty kulturalnej, wreszcie potencjału kulturowego tychże osób – posiadanych zainteresowań i talentów.

WYNIKI

Góra Kalwaria

Wstępne rozpoznanie etnograficzne przeprowadzone na terenie Góry Kalwarii pozwoliło na sporządzenie społeczno-kulturowego szkicu poszczególnych rejonów miasta, który został następnie porównany z bazą danych rejestracyjnych. Zabieg ten pozwolił wyłonić obszary miasta, które objęliśmy szczególną uwagą. Obszary, co do których stwierdziliśmy pewien stopień ryzyka wykluczenia społeczno-kulturalnego ich mieszkańców lub bywalców. Rejony te to: osiedle przy ulicach Budowlanych i Skierniewickiej, osiedle przy ulicach Wyszyńskiego i Pijarskiej oraz okolice Rynku, w tym rejon Sztetl (Stare Miasto). Wybór Starego Miasta został dodatkowo poparty wnioskami płynącymi z „Diagnozy wykonanej na potrzeby aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta i Gminy Góra Kalwaria” (por. wyżej).

Zespół badawczy przeprowadził tu 34 rozmowy, w których udział wzięło 15 kobiet oraz 19 mężczyzn, w wieku – orientacyjnie – od 15 do 65 lat: 7 osób w wieku 15-19, 9 osób w wieku 20-24, 6 osób w wieku 25-34, 3 osoby w wieku 35-44, 4 osoby w wieku 45-54, 2 osoby w wieku 55-64, 3 osoby w wieku x 65+. Wśród rozmówców znalazło się 25 osób zamieszkałych w Górze Kalwarii, 2 – w najbliższej okolicy, 5, które się tam uczą (w dwóch przypadkach nie zanotowano odpowiedzi dotyczącej miejsca zamieszkania). Rozmowy prowadzono w wytypowanych lokalizacjach, zarówno w godzinach przedpołudniowych, jak i popołudniowych.

Respondentów pytano o stopień znajomości i skojarzenia z Ośrodkiem Kultury w Górze Kalwarii, uczestnictwo w zajęciach stałych/wydarzeniach organizowanych przez Ośrodek, preferencje dotyczące spędzania wolnego czasu oraz preferencje dotyczące oferty kulturalnej, miejsca szczególnie lubiane przez mieszkańców oraz lokalne inicjatywy kulturalne i talenty własne. Odpowiedzi na poszczególne pytania poddane zostały zbiorczej analizie.

OKIEM BADACZA – MIESZKAŃCY

Spore problemy sprawiały respondentom pytania dotyczące czasu wolnego. Można było odnieść wrażenie, że przyznanie się do posiadania takowego wiąże się z pewnego rodzaju niezaradnością lub nieprzystosowaniem społecznym czy życiowym. Kolejnym problemem było określenie talentu, „supermocy” przez respondentów. Nie wynikało to raczej z wrodzonej skromności, a zwykłego zawstydzenia. Ciekawostką była na pewno różnica między rozmowami z młodzieżą szkolną (licea, zawodówki, technika) a dojrzałymi mieszkańcami.

Młodzież spędzająca czas w małych podgrupach na placach zabawa, skateparku czy przyblokowych skwerach (które są raczej niezagospodarowanymi polami, wykorzystywanymi jako dzikie parkingi) była otwarta, pomocna i chętna do rozmów. Zwracającą na siebie praktyką jest fakt, że młodzież, spędzając czas na świeżym powietrzu, używa przenośnych głośników i słucha głośno muzyki – głównie polskiego rapu, który wydaje się być w tej okolicy bardzo popularny.

Pytania 1+2: Stopień znajomości i skojarzenia z Ośrodkiem Kultury w Górze Kalwarii. Uczestnictwo w zajęciach stałych/wydarzeniach organizowanych przez Ośrodek.

Rozmówcy byli w pierwszej kolejności pytani o znajomość Ośrodka Kultury (proszono ich między innymi o wskazanie drogi), a także o pierwsze skojarzenia z instytucją. Pytania te były wstępem do określenia, czy respondent/respondentka korzysta z oferty Ośrodka. Odpowiedzi ułożyły się w trzy grupy: odpowiedzi osób znających instytucję i w niej bywających; odpowiedzi osób znających instytucję, ale niebywających; odpowiedzi osób instytucji nie znających, a więc siłą rzeczy – niebywających. Poniżej prezentujemy zestawienie wszystkich odpowiedzi, z podziałem na te trzy kategorie. W przypadku osób, które zadeklarowały brak udziału w zajęciach/wydarzeniach Ośrodka, kolorem zaznaczono powody, zaś w nawiasach kwadratowych przytoczono – jeśli było to możliwe – odpowiedź na kolejne pytanie, dotyczące preferencji w odniesieniu do spędzania wolnego czasu.

LP.	ZNA, BYWA (RESPONDENT/KA LUB KTOŚ Z RODZINY)	ZNA, NIE BYWA	NIE ZNA, NIE BYWA
1.	Zna OK ze szkoły – chodziła na koncerty i na finał WOŚP. Polubiony profil na FB – stąd informacje. Chętnie chodzi na przedstawienia, do kina też, ale na nowości jeździ do Warszawy.	Wie, gdzie jest OK, nie był. Nie chodzi – brak czasu .	Obecnego OK nie zna. Znał filię (?), która dawniej mieściła się na jego osiedlu (została zlikwidowana. Tam chodził z dziećmi. Nie chodzi, bo dzieci wyrosły, oferta nie dociera, kino go nie interesuje, „a w telewizji jest dużo programów”.
2.	Zna ze szkoły. Ofertę zna od dziewczyny. Tylko te, co ze szkoły.	Zna, nie chodzi. Oferta dociera przez gazetę lokalną – na razie nie korzysta, bo do sztuki/kultury miała dostęp w Warszawie (mieszkała tam prawie całe życie).	Nie zna, nie interesuje jej. Nie, bo to same plotki [?]. Oferta nie dociera, latem jej nie ma – wraca na zimę.
3.	Zna – mieszka obok. Potrzeba lepszej informacji – często nie dociera do niej, mimo że mieszka obok. Chwali ciekawą ofertę, z której na ogół nie ma czasu korzystać. Tylko przedstawienia z córką.	Obok szkoły, wojska. Tyle co czasem ze szkołą, a „ sam to po co? ”.	
4.	Zna, chodzi na zumbę, zumba kids. Info ze strony internetowej. Ona chodzi na zumbę, dzieci na przedstawienia.	„Przy rynku”. Nie, nie czają oferty, imprezy dla starych . [Grzebanie w samochodach, „wiejski tuning”, driftowanie pod sklepem].	
5.	Kino, ośrodek przy jednostce wojskowej „koszary”. Dzieci chodzą, z wnukami.	Zna OK, kiedyś chodził ze szkołą. Nie chodzi, nie interesuje go to . [Dziewczyna, siłownia w piwnicy].	
6.	Tak, koleżanka chodziła na zajęcia plastyczne. Tak, ze szkoły.	Wie, słyszał, znajomi chodzą. Jego to nie interesuje . Nie bywa. [Odpoczywa, siłownia].	

7.	Znają, chodzą na zajęcia z wiedzy o kulturze – filharmonia. Tak, ze szkoły, też na koncert, np. Pauliny Romaniuk. Info o programie od babci.	Zna, nie chodzi. Nie chodzi, bo nie ma nic ciekawego . [Ogląda TV, w sezonie na ryby].	
8.	Chodzą na zajęcia z wiedzy o kulturze. Info o programie z gazetki. Tak, bo szkoła, ale też z własnej woli.	Wie, nigdy nie była. Brak znajomości oferty. Nie chodzi, bo dużo pracy .	
9.	Wskazała kierunek. Filharmonia – zajęcia organizowane, ze szkołą.	Wie, gdzie jest, kiedyś była na przedstawieniu. Chętnie by chodziła, „żeby kogoś poznać”, ale brak czasu. Brak komunikacji publicznej z miejscem zamieszkania . Musi od razu wracać po pracy.	
10.	OK kojarzy się z dobrą zabawą. Zna lokalizację. Filharmonia	Nic ciekawego, wie, że jest, nigdy nie był. Nie bywa, bo „ chyba nie ma nic ciekawego ”. [Szuka pracy, chciałby się wyprowadzić, ale tu ma mieszkanie po matce].	
11.	Prosto i w lewo. Filharmonia!! – szkoła, podoba się.	„Który dom, której kultury?”. Ten mamy na Białka (powojaskowy). Biblioteka. Nigdy tam nie byli, no może kiedyś. Wiemy, że coś tam jest i że ludzie sobie chwalą. Wiedzą, że jest dużo występów, są odczyty i zapraszani goście. „Jeżdżę do ośrodka zdrowia, to czasem skieruję głowę na tablicę”. Najbardziej brakuje im pieniędzy .	
12.	Wie [gdzie się znajduje OK]. Skojarzenie: dobra impreza. Filharmonia – szkoła.	Tłumaczy, jak dojść, zaznaczając, że jest bardzo nieoznakowane. Nie chodzi – „ chodzę do biblioteki, tam są takie fajne czytania i robótki dla dzieci ”. Zainteresowana rysunkiem. Mówiąc o zajęciach dla siebie, wymienia zajęcia dla swoich dzieci.	
13.	Skojarzenie: koncerty. Zna kierunek. Filharmonia.	„Ośrodek to jest daleko – całkiem w mieście”. Dokładnie opisuje, jak tam dojechać. Nie. „Nie mam kiedy, nie mam jak, jestem sama z dwójką dzieci i nie mam auta”. Żeby tam się dostać, to potrzebny jest samochód . [wywiad przeprowadzony na osiedlu przy ul. Skierniewickiej]	
14.	Podaje dokładny opis, gdzie skręcić oraz w jakim jest budynku, ale bez ulicy. Chodzi tu na wykłady – inni tu przyjeżdżają, żeby je prowadzić.	„Znam [tonem, jakby to było coś oczywistego]. Ale tam nie chodzimy. Jakoś tak... nie chodzi się . Nie interesujemy się. O, w ten sposób” [jednak partner respondentki uczestniczył w Dniach Góry Kalwarii] [„Z rodziną. Jakies takie zabawy, żeby dziecku zająć czas”].	
15.	Naprzeciwno cukierni (podaje filię, głównego miejsca nie zna). Chodziła na rysunek, teraz na zajęcia chodzi tylko córka, syn to nie, bo on to bardziej na karate i angielski – generalnie dużo jest zajęć, nawet dla dorosłych.		

Tabela nr 13: Odpowiedzi na pytania 1+2: Stopień znajomości i skojarzenia z Ośrodkiem Kultury w Górze Kalwarii. Uczestnictwo w zajęciach stałych/wydarzeniach organizowanych przez Ośrodek. W przypadku osób, które zadeklarowały brak udziału w zajęciach/wydarzeniach Ośrodka, kolorem zaznaczono powody, zaś w nawiasach kwadratowych przytoczono – jeśli było to możliwe – odpowiedź na kolejne pytanie, dotyczące preferencji w odniesieniu do spędzania wolnego czasu.

Liczba osób, które zadeklarowały brak znajomości Ośrodka była wśród respondentów znikoma. Można stwierdzić, że praktycznie wszyscy albo prawie wszyscy mieszkańcy mają świadomość istnienia w ich mieście Ośrodka Kultury, znają też mniej więcej lokalizację przynajmniej jednego z jego obiektów. Niewiele osób deklaruje także całkowity brak znajomości oferty.

Liczba „znających i bywających” w Ośrodku oraz „znających, ale niebywających” była wśród respondentów zbliżona (15 do 14). Ci drudzy w większości wymieniali powody braku uczestnictwa, a były to, przede wszystkim, brak czasu, brak możliwości dojazdu, ale także brak zainteresowania ofertą (zwłaszcza ze względu na odmienne zainteresowania, takie jak siłownia, motoryzacja, tv, wędkowanie).

Co interesujące, wszystkie odpowiedzi, które jako powód braku uczestnictwa podawały brak zainteresowania ofertą (czy nawet brak chęci udziału), pochodziły z wywiadów z mężczyznami (w różnym wieku):

- Tyle co czasem ze szkołą, a „sam to po co?” (M, lat około 17),
- Nie, nie czuję oferty, imprezy dla starych (M, lat 20+),
- Nie chodzi, nie interesuje go to (M, lat około 24),
- Jego to nie interesuje. Nie bywa (M, lat około 35),
- Nie chodzi, bo nie ma nic ciekawego (M, lat 65+),
- Nie bywa, bo „chyba nie ma nic ciekawego” (M, lat około 45).

Pytanie 3+4: Preferencje dotyczące spędzania wolnego czasu oraz preferencje dotyczące oferty kulturalnej.

W dalszej kolejności rozmówcy byli pytani, z jednej strony, o swoje preferencje dotyczące spędzania wolnego czasu, z drugiej zaś o to, jakie zajęcia bądź wydarzenia kulturalne mogłyby okazać się dla nich interesujące.

Zebrany materiał został przeanalizowany w oparciu o wyniki ogólnopolskiego badania segmentacyjnego uczestników kultury z 2016 roku, przeprowadzonego na zlecenie Muzeum Historii Polski, Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN i Narodowego Instytutu Fryderyka Chopina. W ramach wspomnianego badania wyodrębniono 12 czynników – tj. grup potrzeb motywujących do podejmowania takich a nie innych działań w czasie wolnym (w tym działań związanych z uczestnictwem w kulturze). Te czynniki motywujące to m.in.:

- **Reset /lekka rozrywka** (pozwala się wyciszyć, odprężyć się jest swobodny, niewymuszony, na luzie zapewnia dobrą zabawę daje poczucie komfortu),
- **Rodzina i socjalność** (spędzanie czasu z rodziną lub znajomymi, daje poczucie bycia częścią całości),
- **Użyteczność** (coś praktycznego, możliwość zrobienia czegoś własnymi rękami),
- **Wiedza, poznanie, inspiracja** (dostarcza tematów do rozmowy rozwija zainteresowania osobiste lub zawodowe umożliwia zdobycie nowych umiejętności lepsze zrozumienie świata)
- **Doświadczenie** (dzięki niemu można poczuć coś na własnej skórze daje poznać inne kultury, obyczaje, dostarcza wyjątkowych przeżyć, wzbogaca wewnętrznie)²⁸.

Analiza aktywności zgłoszonych jako najchętniej wykonywane **w czasie wolnym** pokazała, że prawdopodobnie to właśnie cztery pierwsze spośród powyższych motywacji najczęściej przyświecają badanym. Czynności wymieniane w kontekście **lekkiej rozrywki bądź**

²⁸ Badanie segmentacyjne uczestników kultury..., dz. cyt., s. 8.

Czynnościami, które nie zostały zakwalifikowane do żadnej z powyższych kategorii (aczkolwiek mogą być motywowane zarówno potrzebą resetu, wspólnego spędzania czasu, jak i użyteczności, a nawet wiedzy, poznania, inspiracji) są **aktywności fizyczno-sportowe**. Zostały one wymienione sześciokrotnie, a wśród nich: deska, siłownia, „hulajnoga z chłopakami”, bieganie, jazda konna, rower.

Analiza preferencji dotyczących **uczestnictwa w kulturze** wykazała podobne motywacje, a dodatkowo pojawiła się tu kategoria doświadczenia. Także i tu dominowały aktywności zaspokajające potrzebę **resetu i lekkiej rozrywki**, takie jak: koncerty rap, imprezy muzyczne pop, kabarety, kino. Jednak niemal równie licznie wymieniane były aktywności związane z potrzebą **wiedzy, poznania, inspiracji**, takie jak: warsztaty – fotograficzne, teatralne, ceramiczne, rękodzieła, plastyczne, rysunkowe (powiązane także z potrzebą **użyteczności**); „slajdowisko zdjęć z różnych stron świata”; „coś o innych krajach – wystawa, fotografie”; spotkania z ciekawymi ludźmi, np. z rajdowcem, ze studentami historii (związane również

³⁰ „Chmura słów” to graficzna wizualizacja wyrazów, np. kluczowych słów opisujących dane zjawisko. Wielkość wyrazu odnosi się do częstotliwości występowania w danym tekście.

z potrzebą **doświadczenia**). **Doświadczenie** (potrzeba wyjątkowych przeżyć) okazało się tu dość ważną kategorią, przejawiającą się także w takich upodobaniach jak teatr, przedstawienie artystyczne, kino czy koncert.

Potrzeby **rodzinno-socjalne** zostały wyrażone kilkakrotnie, w postaci takich propozycji jak: półkolonie dla dzieci w wakacje/ ferie, spotkania i imprezy plenerowe, utworzenie miejsca publicznego do grillowania, aktywności dla dzieci i z dziećmi – ogólnie, wspólne wycieczki (bieganie/ rower). Jak widać, również w odpowiedzi na pytanie o preferencje dotyczące oferty kulturalnej nawiązywano do **aktywności ruchowych** (wyprawy 4x4, joga, taniec czy wspomniane bieganie i rower).

Ilustracja nr 2: Odpowiedzi na pytanie 4: Preferencje dotyczące oferty kulturalnej – „chmura słów”

Powyższe motywacje są charakterystyczne dla dwóch segmentów zdefiniowanych w „Raporcie z badania segmentacyjnego uczestników kultury”, który zawiera ponadto rekomendacje dotyczące dopasowania oferty kulturalnej do poszczególnych grup odbiorców, tworzenia skutecznej komunikacji, doboru efektywnych kanałów komunikacji.

Wspomniane segmenty to „Aspirujący Mainstream” i „Ludowi Tradycjonalisci”. Pierwsi „wybierają aktywności zaspokajające różnorodne potrzeby rodziny. Chodzą do kina, zwiedzają zabytki, biorą udział w festynach, imprezach plenerowych, odwiedzają zoo – w sumie tych aktywności jest dużo (dotyczy to również kultury domowej). Częściej młodzi, przeciętnie wykształceni, mieszkańcy miast, rodziny z dziećmi. Tym samym mają różnorodne motywacje: zdobywanie wiedzy, spędzanie czasu razem, przeżywanie, ale także zabawa, wypoczynek”. Główny przekaz kierowany do tych osób „powinien koncentrować się na różnorodności (<<każdy u nas coś znajdzie>>), odwoływać się zarówno

do wartości poznawczych, jak i rozrywki. Najlepsze kanały komunikacji to Internet (Facebook) i prasa³¹.

Drudzy „wybierają niewymagające formy kultury: festyn, piknik, koncert na świeżym powietrzu. Ich ulubiony gatunek muzyczny to disco-polo. Częściej starsi, gorzej wykształceni, mieszkańcy wsi. Potrzeby dotyczące czasu wolnego to odpoczynek i bycie z innymi”. Główny przekaz „powinien koncentrować się na tradycji i rodzinie. Najlepsze kanały komunikacji to tradycyjne media, a zwłaszcza lokalne źródła informacji (plakaty, prasa lokalna)”³².

Pytanie 5: Miejsca szczególnie lubiane przez mieszkańców.

Kolejnym punktem było pytanie o miejsca ważne dla mieszkańców – takie, w których spotykają się oni ze znajomymi albo sąsiadami. Większość rozmówców była zgodna, że przestrzeń miejska Góry Kalwarii prezentuje się pod tym względem bardzo skromnie. Jako namiastki „miejsc wspólnych” wymieniano:

- osiedlowe place zabaw, podwórko, przestrzeń między blokami, ławeczkę przed domem, „okoliczną kapliczkę”, „pole za sklepem” (łąki za sklepami), garaże,
- Rynek,
- skarpę, tereny nad Wisłą,
- niektóre lokale,
- tereny działkowe,
- skate park, OSiR.

Do dostępnej przestrzeni odnoszono się jednak dość krytycznie, wymieniając jej mankamenty: „latem na tych placach zabaw jest bardzo gorąco”, na Rynku nie ma nawet fontanny, na skarpie jest „dużo dzieciarni, czasem naloty policji”, skarpa jest „daleko i mała”, nad Wisłą „są krzaki”, plaża „fajna, ale woda bardzo brudna”, lokali jest „mało i szybko się zamykają”, „jest tylko ta obskurna Biesiadowa i niby ta Stacja Kultury”.

Niektórzy wręcz stwierdzali, że „nic ciekawego się nie dzieje na skwerach – nie ma ludzi, nie ma festynów”, „ludzie wolą siedzieć w domu”, „miejsca puste, ludzie zagonieni”, „nie ma takich miejsc – chodzi się po bloku i czasem ktoś otworzy, jak ma ochotę, a tak wszyscy siedzą w swoich domach, słysząc, jak sąsiad chodzi, a nie wpuścić”.

LP.	CZY W TEJ OKOLICY SĄ MIEJSCA SZCZEGÓLNIIE LUBIANE I UCZĘSZCZANE PRZEZ MIESZKAŃCÓW [NIEFORMALNE MIEJSCA SPOTKAŃ, NP. OSIEDLOWA ŁAWECZKA, PLAC ZABAW, BAZAR, BAR, KAWIARNIA ITP.]? GDZIE MAMY SIĘ UDAĆ, ŻEBY SPOTKAĆ PANA/PANI SĄSIADÓW?
1.	Plac zabaw/ podwórko. Brak innej, lepszej przestrzeni.
2.	Plac zabaw, skrawek parku, huśtawki, pole za sklepem
3.	Place zabaw, skate park – choć taki ubogi, ale lepiej taki niż nic.
4.	Ławki na podwórku, brak innej przestrzeni, „nie każdy lubi, jak mu chodzą po domu”.
5.	Plac zabaw, ale generalnie mało spotkań. Ubolewa nad brakiem kawiarni.
6.	„Sąsiadów to tu – o – pod blokiem”.
7.	Takie tylko jak ten plac zabaw między blokami.
8.	Okoliczna kapliczka – tam zbierają się starsze panie. Z sąsiadami widuje się na placu zabaw. Innych miejsc brak.

³¹ Badanie segmentacyjne uczestników kultury..., dz. cyt., s. 25.

³² Tamże, s. 15.

9.	Za bardzo nie ma takich miejsc. Ławeczka przed domem. „W Górze brakuje takich miejsc – jest tylko ta obskurna Biesiadowa i niby ta Stacja Kultury”.
10.	Rynek
11.	Rynek
12.	Rynek
13.	Rynek
14.	Rynek
15.	Rynek
16.	Miejsca wspólne? „Jest skwerek [Rynek], ale to ja wiem, czy się tak spotykają...?”
17.	„Widziała pani nasz Rynek? Ani fontanny, ani nic. W Piasecznie, w Grójcu czy w Koźlenicach jest jakaś fontanna, mała, duża, jakakolwiek a u nas nie ma nic”. Były petycje, prośby, fontanna jest w planach od 3 lat i nic. Tutaj każdy sobie. „Tutaj nie ma gdzie iść, naprawdę. Jest bistro jedno, ale tak naprawdę nie ma gdzie iść. Tutaj się śmiejemy, że jak nie zacznie się pić alkoholu i brać narkotyków, to tutaj nie ma co robić. Żadnej rozrywki. Naprawdę. Bo tutaj wiele osób na tym właśnie poległo”.
18.	Tereny działkowe, Rynek, dla dzieci ośrodek sportowy, ale latem na tych placach zabaw jest bardzo gorąco.
19.	Rynek, skarpa
20.	„Górka”, czyli zrewitalizowana skarpa (która kiedyś była „pobojowiskiem”); Biesiadowo, kebab, scena w kinie
21.	Skarpa, ale dużo dzieciarni, czasem naloty policji, ale można uniknąć. Garaże (remonty aut we własnym zakresie).
22.	Brak takiego miejsca poza skarżą (ale to jest daleko i mała) – i tak mało tam ludzi.
23.	Nad Wisłą, ale to latem, tyle że tam są krzaki. Plaża fajna, ale woda b. brudna.
24.	Łąki za sklepami przy szkole. Można latem nad Wisłę, ale krzaki, woda brudna. Ładniej w Konstancinie, Piasecznie. Cukiernia Szymański.
25.	[Lokale] są, ale mało i szybko się zamykają. Potrzeba „ogródków”, żeby można było posiedzieć latem. Skarpa.
26.	[Właścicielka jednego z barów] Bary raczej upadają – brak środków mieszkańców. Pochwaliła kebab prowadzony przez sąsiada Araba. Sama też musiała dostosować ofertę gastronomiczną do realiów – robi teraz fast food. W ich kawiarni przesiadają dzieciaki, które niechętnie kupują – wszyscy przy „jednym soczku”.
27.	Z sąsiadami, żeby się spotkać, to chyba nie bardzo” – pizzeria koło ośrodka kultury na Białka (nawet z psami tam można) + za przedszkolem albo nad Wisłą
28.	Nic ciekawego się nie dzieje na skwerach – nie ma ludzi, nie ma festynów.
29.	Nie, głównie trasa przelotowa – dużo samochodów, nie ma gdzie się schować. Ludzie wolą siedzieć w domu.
30.	Raczej nie. Miejsca puste, ludzie zagonieni.
31.	„Nie ma takich miejsc – chodzi się po bloku i czasem ktoś otworzy, jak ma ochotę, a tak wszyscy siedzą w swoich domach, słysząc, jak sąsiad chodzi, a nie wpuści”.
32.	Teraz nie [ma spotkań], ale dawniej ludzie z jednego bloku chętnie obchodzili razem Sylwestra. Takich spotkań mu brakuje.

Tabela nr 14: Odpowiedzi na pytanie 5: Miejsca szczególnie lubiane przez mieszkańców

Pytanie 6+7: Lokalne inicjatywy kulturalne oraz talenty własne.

Rozmówcy, zapytani o oddolne inicjatywy kulturalne bądź lokalne talenty, podzielili się na tych, którzy takie inicjatywy lub utalentowane osoby wymieniali, i na tych, którzy wymienić nie potrafili bądź wręcz kwestionowali możliwość pojawienia się tu takich talentów. Pierwsza grupa osób okazała się dwa razy liczniejsza, natomiast zdecydowanie najczęściej wymienianą grupą

zdolnych byli miejscowi raperzy (nagrywający czasem wspólnie jako MIXTAPE GK) – zanotowaliśmy 7 takich wypowiedzi.

Pozostałe wymienione talenty, można by podzielić na muzyczno-wokalno-taneczne (6 odpowiedzi), plastyczne (2 odpowiedzi), sportowe (3 odpowiedzi), organizacyjne (1 odpowiedź). Jako lokalny, kulturotwórczy zasób wymieniono także seniorów i ich wspomnienia.

LP.	ZNA	NIE ZNA
1.	Raperzy ze szkoły	Nie zna.
2.	Raperzy ze szkoły	Nie zna.
3.	Chłopaki z bloków, raperzy	„Eee, Góra to dziura”.
4.	Koledzy raperzy – MIXTAPE GK	„Pewnie są...”
5.	„Są chłopaki hip-hopowcy. Oni to robią dla siebie. I to jest bardzo fajne. Że potrafią, że chcą. I z własnych pieniędzy to robią. Nikt im nie pomaga”.	„Talent” traktuje jako coś nieosiąganego. Nie ma pomysłu, jaki mógłby być.
6.	Sekul (Mateusz Sekulski)	„Nie znam”.
7.	Sekul	„Nie znam”.
8.	Zespół chłopaków robiących muzykę instrumentalną	„Nie znam”.
9.	„Dawniej była lokalna śpiewająca artystka, ale wyjechała”.	Nie zna.
10.	„Koleżanka ze szkoły śpiewa”.	„Nie znam żadnych”.
11.	„Sporo osób śpiewa (znajomi ze szkoły)”.	„Nie znam”.
12.	„Muzycznie w szkole”.	„Tutaj nie. Tak się może nikt z tym nie pokazuje”.
13.	„Córka siostry tańczy taniec nowoczesny, ale musi jeździć do Warszawy”.	
14.	Magda Głodek – artystka lokalna [malarka]	
15.	„Mama pięknie wyszywa, ale tylko «dla rodziny»”.	
16.	„Koleżanka, co też trenuje jazdę konną – zdolności ruchowe”.	
17.	„Raczej talenty sportowe”.	
18.	Grupa „strzelecka” (w ramach zajęć szkolnych)	
19.	„Jest taka jedna pani, która zajmuje się emerytami, pani Rutkowska, to nasza działaczka – szefowa emerytów”.	
20.	„Seniorzy, ich wspomnienia”.	

Tabela nr 15: Odpowiedzi na pytanie 6: Lokalne inicjatywy kulturalne

Rozmówcy byli też pytani o talenty własne („supermoce”, czyli to, w czym są dobrzy – niekoniecznie z dziedziny kultury), ewentualnie o to, jaki projekt mogliby zrealizować w ramach konkursu. Część odmówiła sobie posiadania większych zdolności, większość jednak potrafiła zdefiniować swoje mocne strony lub podać pomysł na inicjatywę.

Wśród odpowiedzi pojawiły się takie talenty i pasje jak fotografia, taniec, talenty sportowe, manualne, kulinarne, matematyczne. Były także osoby, które okazały się specjalistami/-tkami od sadownictwa, wędkarstwa i wychowywania dzieci.

LP.	TAK	NIE
1.	„Wszystko, co jest ciekawe, to ja idę, robię zdjęcia”. Fotografuje Górę Kalwarię i jej mieszkańców. Także "miasteczko żydowskie". Zaczął robić zdjęcia, gdy po wypadku odszedł z firmy budowlanej, bo „wdało się kalectwo” (stracił nogi, porusza się na wózku). „Jest pewien pan z gminy, co widział te zdjęcia, ale mówi, że go nie interesują takie sprawy. A to jest ciekawe”.	Nie ma „supermocy”, pytanie budzi jego zakłopotanie. Brak pomysłu.
2.	Plastyczne – ale nie ma gdzie ich rozwijać.	Brak talentów
3.	Występy taneczne – salsa, cha-cha	Pytanie powoduje zmieszanie/ zawstydzenie. Nie ma.
4.	Sportowe – ruchowe (potrzeba rozwijania ich do egzaminu do szkoły policyjnej)	Brak
5.	Sportowe – bieganie	Brak
6.	Sportowy	„Ja to tam nie jestem za bardzo utalentowana”.
7.	Ewolucje na hulajnodze	
8.	Zdolności manualne (remonty, lubi swoją robotę)	
9.	„Umiem naprawiać samochody” (wspominał, że robi to z grupą chłopaków po „mechaniku”).	
10.	Talent kulinarny	
11.	Gotowanie	
12.	Gotuje.	
13.	Zaangażowanie w rodzinę, macierzyństwo przede wszystkim	
14.	Drzewa owocowe na działce, szczepienia, „ale to nie talent, tylko wiedza i pasja”.	
15.	Brak, ew. łowienie ryb	
16.	Supermoc: zdolności matematyczno-ekonomiczne	
17.	Zorganizowałaby koncert muzyki pop.	
18.	Zorganizowałaby warsztaty muzyczne pop.	
19.	Zorganizowałby warsztaty historyczne (lokalna historia wojska).	
20.	Zorganizowałby „Mam talent – przegląd wokalny artystów”.	

Tabela nr 16: Odpowiedzi na pytanie 7: Talenty własne

Baniocha

Wywiady przeprowadzone w Baniosze miały charakter uzupełniający. Przeprowadzono tu 5 rozmów, w których udział wzięły 4 kobiety oraz 3 mężczyzn, w wieku – orientacyjnie – około 17-19 lat (1 osoba), 25-34 lat (3 osoby) i 45-54 lat (3 osoby). Rozmowy prowadzono w godzinach popołudniowych.

Żaden z rozmówców nie znał oferty Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii, żaden też z niej nie korzystał. Jako sposoby spędzania wolnego czasu wymieniano pracę w ogródku, spacer, wyjazd „na jakieś zajęcia do Warszawy”, grę w piłkę, komputer, jazdę na desce, ryby, mecz. Oczekiwania w odniesieniu do oferty kulturalnej nie były zbyt sprecyzowane („Każdy pracuje, a po pracy to z tymi dziećmi”, „Tu to nie ma nic ciekawego, trzeba wyjechać”, „Z kolegami byle, tak to mi się nie chce”).

Wszyscy rozmówcy wymienili glinianki „Dąbrówkę” jako „miejsce wspólne” („Tam są stoliki, ławeczki, kilka boisk”). W trzech wywiadach pojawiła się wzmianka o Stowarzyszeniu Mieszkańców Baniochy jako grupie osób z potencjałem. Wśród aktywnych wymieniono też panią sołtys („sołtysowa Tereska”), wśród ciekawych inicjatyw – „ekospacer” (inicjatywa pani sołtys). Wśród pomysłów na inicjatywę pojawiły się zajęcia dla dzieci (np. sensoryczne) i młodzieży oraz skate park. Jedna z osób wyraziła żal, że „młodzi nie bardzo znają historię tej okolicy”.

Dom Pomocy Społecznej w Górze Kalwarii

Dom Pomocy Społecznej w Górze Kalwarii im. Waleriana Łukasińskiego jest jednostką organizacyjną powiatu piaseczyńskiego, przeznaczoną dla osób przewlekłe somatycznie chorych oraz osób przewlekłe psychicznie chorych. Mieści się w zespole zabytkowych budynków poklasztornych zakonu pijarów wybudowanych w 1675 roku oraz budynków koszarowych po Piątej Baterii Gwardii Carskiej. W 1935 roku teren Domu otoczony został charakterystycznym murem z ceglanej cegły, który istnieje do dziś.

Na ponad 8-hektarowym terenie znajdują się 24 budynki. Pawilony mieszkalne zostały umiejscowione w sześciu, zaś pozostałe obiekty mają charakter pomocniczo-administracyjny. W Domu funkcjonują magazyn żywności i sprzętu, szwalnia, kuchnia, pralnia, rehabilitacja, fizykoterapia oraz terapia zajęciowa. Mieści się tam również zabytkowa rzymsko-katolicka kaplica z XVII wieku, w której odbywają się nabożeństwa³³ (fot. 30-31A).

W ramach prezentowanej diagnozy przeprowadzone zostały rozmowy z 4 pracownikami merytorycznymi (w tym z psychologiem oraz instruktorką terapii zajęciowej) oraz trojgiem mieszkańców Domu Pomocy Społecznej w Górze Kalwarii. Pytania dotyczyły trzech obszarów: potrzeb mieszkańców placówki w odniesieniu do sposobów spędzania wolnego czasu oraz oferty kulturalnej, ewentualnych trudności z dostępem do oferty kulturalnej, wreszcie potencjału kulturotwórczego tychże osób – posiadanych zainteresowań i talentów. Rozmowy miały charakter pogłębiony i wyczerpujący.

W Domu rezyduje obecnie około 500 osób – w zdecydowanej większości są to osoby ze schorzeniami psychicznymi. 6 budynków, które zamieszkują, podzielonych jest na 12 oddziałów. W ramach rehabilitacji – działań usprawniających, w placówce organizowane są różne aktywności, takie jak seanse filmowe, spotkania z lekturą w tutejszej bibliotece, warsztaty rękodzieła, ceramiczne, kulinarne. Cyklicznie odbywają się większe imprezy, takie jak „Spartakiada sportowa”, w której uczestniczą również rodziny i bliscy mieszkańców, czy „Święto Ziemniaka”.

Wśród mieszkańców funkcjonuje grupa kilkudziesięciu osób bardziej aktywnych, które angażują się w różnorodne inicjatywy – te opisane wyżej i inne, takie jak zespół taneczny, teatr z chórem (wystawiający regularnie przedstawienia), kółko recytatorskie, drużyna piłki nożnej, gry (warcaby, szachy, brydż sportowy, gry planszowe). Jedna z pań wydaje miesięcznik Domu Pomocy Społecznej w Górze Kalwarii „Nasz Dom” (w numerze czerwcowym znalazły się wiersz tutejszej poetki, kalendarium, artykuł o pierwszym dniu lata astronomicznego i kącik humoru).

Kontakty mieszkańców ze światem poza murem to przede wszystkim spacer po mieście – „bardzo chętnie, wychodzą, oglądają”. Wyjścia są bardzo ważne z punktu widzenia terapii, bo „każde wyjście jest integracją ze światem zewnętrznym”. Miejsca odwiedzane to m.in. wystawy

³³ Strona Domu Pomocy Społecznej w Górze Kalwarii, <http://dpsgorakalwaria.pl/historia/> [data dostępu: 21.06.2018].

Communio graphis w mieszczącej się naprzeciwko Pracowni artystycznej Ośrodka Kultury. Lubiane są też występy, teatr. Popularnym rytuałem jest „herbatka w <<Marysieńce>> [w restauracji <<Marysieńka>>]” na zakończenie każdego wyjścia. Czasami zdarzają się dalsze wyjazdy (wszystko zależy od finansów) – na grzyby, na wycieczkę.

Trudności z dostępem do oferty kulturalnej jako takich nie ma. Problemem może być to, że „nie zawsze jest gdzie pójść”, bo „Górę Kalwarię przeszli już wzdłuż i wszerz”. Problemem bywa też czasem, że „fajne rzeczy w Ośrodku dzieją się wieczorem, a wtedy Dom ma mniejszą obsadę kadrową” i trudniej o pracownika, który będzie towarzyszył mieszkańcom w wyprawie. Poza tym, w Domu czas płynie najintensywniej do południa – im bliżej wieczora, tym energia mniejsza i nie ma już sił na większe eskapady.

Z zewnątrz, oprócz rodzin, przychodzą czasem inni goście: grupy młodzieży w ramach wolontariatu wystawiają rozmaite przedstawienia (z okazji niepodległości, jasełka itp.), czasem ktoś znany przychodzi i podczas spotkań z lekturą czyta książki.

Podczas wizyty w Domu Pomocy Społecznej dwoje mieszkańców: pan Ryszard i pani Asia, prezentują nam swoje prace. Pan Ryszard to multitalent manualny, „zrobię wszystko, co mi dadzą”, mówi. Od wypalanego w sklejce obrazka po dziergane poduszki i kwiaty z bibuły. Pani Asia ćwiczy się w malarstwie – pokazuje swoje obrazy, dwa z nich wiszą na ścianie korytarza w budynku terapii zajęciowej, obok prac innych mieszkańców: obrazów, wyszywanek, szydełkowych serwetek i innych dzieł wykonywanych różnymi technikami (fot. 32-33A).

Prace mieszkańców rzadko pokazywane są poza murem. Te powstałe w pracowni rękodzieła są czasem wystawiane na okolicznych festynach, w gminie czy w starostwie. Była też jedna wystawa w Ośrodku Kultury z okazji 175-lecia Domu. „A można by było [więcej] pokazać – mówi instruktorka z pracowni. Wiele jest prac ciekawych i sam fakt, że mogliby się gdzieś pochwalić, byłby motywacją i satysfakcją, że to nie idzie na próżno”.

Gdyby była możliwość zrealizowania wspólnego projektu (Ośrodka z Domem), to „zawsze się jakaś grupa mieszkańców znajdzie”. Dyrekcja jest ze swej strony otwarta na to, żeby niektóre inicjatywy odbywały się na terenie Domu. Pozwoliłoby to trochę rozszczełnić ten bądź co bądź „zamknięty krąg”. Mikrokosmos Domu Pomocy Społecznej miałby z pewnością wiele do zaoferowania mieszkańcom miasta. Piękną, zieloną przestrzeń i talenty swoich mieszkańców.

GLÓWNE WNIOSKI I SPOSTRZEŻENIA

- **Praktycznie wszyscy albo prawie wszyscy mieszkańcy Góry Kalwarii mają świadomość istnienia w ich mieście Ośrodka Kultury, znają też mniej więcej lokalizację przynajmniej jednego z jego obiektów. Niewiele osób deklaruje całkowity brak znajomości oferty.**
- **Liczba „znających i bywających” w Ośrodku oraz „znających, ale niebywających” była wśród respondentów zbliżona. Ci drudzy w większości wymieniali powody braku uczestnictwa, a były to, przede wszystkim, brak czasu, brak możliwości dojazdu, ale także brak zainteresowania ofertą (zwłaszcza ze względu na odmienne zainteresowania).**
- **Wszystkie odpowiedzi, które jako powód braku uczestnictwa podawały brak zainteresowania ofertą (czy nawet brak chęci udziału), pochodziły z wywiadów z mężczyznami (w różnym wieku).**

Wniosek ten daje asumpt do rozważań na temat stosunkowo niskiego uczestnictwa mężczyzn w kulturze. W przypadku domów kultury można by sądzić, że po części jest to związane ze standardowym profilem oferty większości tego rodzaju instytucji. Być może przekonanie niektórych mężczyzn, że w ofercie „nie ma nic ciekawego” wynika z tego, że rysunek, śpiew czy ceramika nie do końca trafiają w ich zainteresowania.

Podczas analizy materiału wielokrotnie pojawiał się wątek motoryzacyjny, zarówno w postaci „driftowania przed sklepem”, „palenia gumy”, jak i „grzebania w samochodach”. Nasuwa się w tym miejscu skojarzenie z projektem „Etnografia/ Animacja/ Sztuka” (2012) przeprowadzonym dwóch położonych na południowym Mazowszu miejscowościach, Broniowie i Ostałówką, przez Kolektyw Terenowy – nieformalną grupę etnografów i animatorów oraz zaproszonych artystów. Być może zrealizowany w jego ramach projekt poświęcony urządzeniom samoróbkom mógłby stać się inspiracją dla Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii:

W projekcie poświęconym urządzeniom samoróbkom pracujemy w kilka osób z artystą Łukaszem Skąpskim, członkiem krytyczno-interwencyjnej grupy Azorro i dokumentalistą samoróbek (Skąpski, 2009). Razem poznajemy stopniowo ludzi, którzy sami wykonali swoje urządzenia, drabiny, spawarki, kosiarki z silnikiem z pralki „Frani”, szatkownice, nawet siłownie i urządzenia do ćwiczeń. Stopniowo zaczynamy wzbudzać zaciekawienie naszym własnym zainteresowaniem tą sferą: ludzie odsyłają nas do sąsiadów, pokazują niezwykle ciekawe własnego pomysłu typu „SAM”, samoróbki, „papaje” (dowiadujemy się, że wciąż produkuje się je w okolicy, w pobliskim Smagowie). Oglądamy skonstruowany przez młodych samochód-buggy, gokart, jak sami mówią, z pospawanych rurek, na ramie zrobionej ze starych grzejników, z silnikiem i deską „malucha”, grillem peugeot. Z młodymi mężczyznami, zajmującymi się szrotowaniem i przerabianiem samochodów, spotykaliśmy się chyba najczęściej – mają oni w Broniowie pięknie wyeksponowany szrot (kasacje), na zakręcie, koło chałupki oplecionej winoroślą. Kiedy tam przychodzimy, chłopcy rozkuwają właśnie starego poloneza pikapa, po wydostaniu silnika pojazdu (na sprzedaż, reszta na pojedyncze części i na złom) opowiadają o ich dawnym, czerwonym fordzie taunusie, do którego wstawili potężny, oplowski silnik i zimą jeździli z butlami gazu (do oporu, wściekali się), zmieniając butle w czasie jazdy. (...)

Artysta Łukasz Skąpski dokumentuje te rzeczy, nagrywa filmy, rozmawia. Robi sesje zdjęciowe młodym w ich siłowniach, w łagodnym świetle, z rekwizytami – odważnikami w rękach, nagrywa film pt. Fitness oraz film dokumentujący maszyny samoróbki, czyli Urządzenia z Broniowa i Ostałówki. Te nagrania i dokumentacje wypływają jednak przede wszystkim ze spotkań i wzajemnego zainteresowania; to one wydobywają z tego miejsca filmy, zdjęcia, działania. A więc od początku – zaczyna się tu, coraz bardziej wartko toczący się, strumień doświadczeń spotkań z ludźmi – w ich gospodarstwach, w ich warsztatach. Te spotkania są początkowo niepewne, chwiejne, zbudowanie relacji z ludźmi jest trudne. (...)

W następnych dniach coraz więcej ludzi odsłania przed kamerami i aparatami swoje urządzenia, a Łukasz odkrywa coraz więcej ludzi dumnych ze swojej maszyny – ze swojej roboty (pierwsze, co słyszymy, to zapewnienie, ile nawoziła/ naspawała /naciągnęła /nacięła dana maszyna, jak jest wydajna). Kilka tygodni później, na finale projektu, wszystkie te maszyny ludzie przywożą, przepychają pod świetlicę wiejską, powstaje zgromadzenie i wystawa. Łukasz Skąpski opatruje eksponaty starannym opisem – specyfikacją rodem ze świata sztuki wystawienniczej. (...) Kiedy kilka tygodni później kosiarka pana Wiesława trafia na kubik wystawowy w warszawskiej Kordegardzie – rozgrywa się tam finał projektu – jest podświetlona, oznakowana specyfikacją

obiekty galeryjne. Gdy wracamy z wystawy, słyszę od jej twórcy: *Nigdy Wam tego nie zapomnę, tego, co dla mnie zrobiliście*³⁴.

- **Można przypuszczać, że główne motywacje respondentów przy wyborze sposobów spędzania wolnego czasu to: reset /lekka rozrywka (pozwala się wyciszyć, odprężyć się jest swobodny, niewymuszony, na luzie zapewnia dobrą zabawę daje poczucie komfortu), rodzina i socjalność (spędzanie czasu z rodziną lub znajomymi, daje poczucie bycia częścią całości), użyteczność (coś praktycznego, możliwość zrobienia czegoś własnymi rękami), wiedza, poznanie, inspiracja (dostarcza tematów do rozmowy rozwija zainteresowania osobiste lub zawodowe umożliwia zdobycie nowych umiejętności lepsze zrozumienie świata).**
- **Motywacje respondentów przy wyborze oferty kulturalnej wydają się podobne jak przy wyborze sposobów spędzania wolnego czasu, przy czym pojawia się tu jeden dodatkowy, istotny czynnik: doświadczenie (dzięki niemu można poczuć coś na własnej skórze daje poznać inne kultury, obyczaje, dostarcza wyjątkowych przeżyć, wzbogaca wewnętrznie).**
- **Mieszkańcy pośród miejsc dla nich ważnych – takich, w których spotykają się ze znajomymi albo sąsiadami – wymieniają przede wszystkim osiedlową infrastrukturę, Rynek, skarpę, tereny nad Wisłą i niektóre lokale. Jednocześnie są dość krytyczni w stosunku do przestrzeni miejskiej Góry Kalwarii, która zdaje się, ich zdaniem, nie spełniać funkcji integracyjnych.**

W rozmowach z mieszkańcami potwierdziły się wnioski płynące z obserwacji przestrzeni publicznej Góry Kalwarii (niedobór miejsc spotkań).

- **Najczęściej wymienianą grupą lokalnych talentów byli miejscowi raperzy (nagrywający czasem wspólnie jako MIXTAPE GK). Pozostałe, wymienione talenty, można by podzielić na muzyczno-wokalno-taneczne, plastyczne, sportowe, organizacyjne. Jako lokalny, kulturotwórczy zasób wymieniono także seniorów i ich wspomnienia.**

Liczne wzmianki o miejscowych raperach potwierdzają wcześniejsze konkluzje, pochodzące zarówno z obserwacji, jak i z rozmów z pracownikami Ośrodka. Hip-hop jest w Górze Kalwarii lubianym gatunkiem, a jego wykonawcy cieszą się popularnością wśród dużej części młodzieży. Innym istotnym i wartym eksploracji tropem może się tu okazać wskazanie seniorów jako skarbnicy lokalnej pamięci.

- **Część respondentów odmówiła sobie posiadania większych zdolności, większość jednak potrafiła zdefiniować swoje mocne strony lub podać pomysł na inicjatywę.**

Pytanie o „supermoce” – oprócz poszukiwania oddolnych inicjatyw kulturotwórczych – miało na celu uświadomić respondentom, że pojęcie talentu jest szerokie i może po prostu oznaczać umiejętność robienia czegoś dobrze. Ćwiczenie to miało być zachętą do wzięcia udziału w konkursie na inicjatywy lokalne.

---

³⁴ Tomasz Rakowski, *Etnografia/ Animacja/ Sztuka. Nierozpoznane wymiary rozwoju kulturalnego*, Narodowe Centrum Kultury 2013, wydanie elektroniczne.

- **Żaden z rozmówców z Baniochy nie znał oferty Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii, żaden też z niej nie korzystał.**

Wniosek ten wspiera ustalenia poczynione na podstawie analizy danych rejestracyjnych i wyników ankiety – mieszkańcy Baniochy zdają się słabo uczestniczyć w ofercie Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii.

- **Wszyscy rozmówcy z Baniochy wymienili glinianki „Dąbrówkę” jako „miejsce wspólne”. W trzech wywiadach pojawiła się wzmianka o Stowarzyszeniu Mieszkańców Baniochy jako grupie osób z potencjałem. Wśród aktywnych wymieniono też raz panią sołtys, wśród ciekawych inicjatyw – „ekospacer”.**

Rozmowy z mieszkańcami Baniochy potwierdziły się w obserwacji oraz podczas warsztatów diagnostycznych. Potencjał przestrzenno-osobowy wsi to przede wszystkim glinianki „Dąbrówka” oraz środowiska skupione wokół Stowarzyszenia Mieszkańców Baniochy i pani sołtys Teresy Jędral.

- **Dom Pomocy Społecznej to potencjalnie wartościowy partner dla w Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii.**

W ramach rozwoju współpracy z różnymi grupami mieszkańców, warto zacieśnić relację ze znajdującym się obok Pracowni artystycznej Ośrodka Domem Pomocy Społecznej. Współpraca taka mogłaby przynieść obopólne korzyści: mieszkańcom Domu – wzmocnienie integracji społecznej (co miałoby efekt terapeutyczny), a mieszkańcom Góry – możliwość nie tylko korzystania z zasobów Domu, ale przede wszystkim pogłębienia wrażliwości społecznej i kreatywności poprzez kontakt z jego mieszkańcami.

Podczas programowania oferty warto zatem pomyśleć, z jednej strony, o zajęciach dedykowanych mieszkańcom Domu Pomocy Społecznej (w godzinach porannych, ewentualnie wczesnopołudniowych), z drugiej zaś – o możliwościach realizacji wspólnych projektów, w które byłoby również włączeni mieszkańcy miasta. W przypadku tej drugiej kwestii warto rozważyć współpracę z nowo otwartą galerią, w której prezentowane będą prace uczestników ogólnomiejskich Warsztatów Terapii Zajęciowej³⁵.

3.3. SPACERY ETNOGRAFICZNE I WYWIADY – PODSUMOWANIE

Wywiady z mieszkańcami Góry Kalwarii i Baniochy dostarczyły bogatego materiału dotyczącego potencjału zarówno mieszkających tu osób, jak i otaczającej przestrzeni. W pierwszej kategorii szczególnie interesująco zaprezentowały się dwie grupy: lokalni hip-hopowcy oraz aktywni mieszkańcy Domu Pomocy Społecznej w Górze Kalwarii.

Jeśli zaś chodzi o przestrzeń, to analiza wykazała (w przypadku wszystkich badanych miejscowości) potrzebę większego jej ożywienia – na przykład poprzez realizację inicjatyw w przestrzeni publicznej – w miejscach położonych bądź centralnie (centra miejscowości, miejsca ogólnie znane, popularne, mogące zapewnić dobrą frekwencję – choć nie zawsze do końca „oswojone”), bądź lokalnie (przestrzeń osiedli, lokalnych placów zabaw, miejsc z niewykorzystanym potencjałem itp.).

Nawiązując do słów jednej z młodych rozmówczyń, która stwierdziła, że „w Górze coś się dzieje tylko jak jest jakieś święto, na pokaz, a na co dzień nic nie ma”, chcielibyśmy na koniec zwrócić

³⁵ Grzegorz Tylec, *Pierwsza taka galeria*, „Kurier Południowy”, wydanie elektroniczne, 22.06.2018, <http://www.kurierpoludniowy.pl/wiadomosci.php?art=20047> [data dostępu: 24.06.2018].

uwagę na codzienny aspekt działalności kulturalnej. Działalność tę warto w miarę możliwości poszerzać o działania angażujące nie tylko osoby zainteresowane rozwijaniem konkretnych talentów, ale także te, które chętnie spożytkowałyby swoją energię na innych polach (np. w działaniach animacyjno-organizacyjnych). Tu ciekawym tropem mogą okazać się dobre praktyki z miejsc aktywności lokalnej, których pozytywnym skutkiem jest niewątpliwie większa integracja sąsiedzka, w tym międzypokoleniowa.

Warto też przemyśleć wzmocnienie w codziennej ofercie wątków uwzględniających element lokalności (lokalnej tradycji/ historii/ tożsamości/ twórczości) i jego potencjał integracyjny. W tym miejscu można rozważyć rekomendację jednego z rozmówców dotyczącą pamięci seniorów jako kapitału kulturotwórczego.

4. WARSZTATY DIAGNOSTYCZNE

Ostatnim elementem procesu badawczego było przeprowadzenie warsztatów diagnostycznych z udziałem grup wytypowanych na podstawie wcześniejszych ustaleń. Celem warsztatów było zaś wydobywanie potencjału kulturowego mieszkańców gminy Góra Kalwaria. Zorganizowanych zostało pięć odrębnych warsztatów: dwa warsztaty z mieszkańcami, jeden warsztat z młodzieżą w wieku gimnazjalnym i licealnym oraz dwa warsztaty otwarte dla mieszkańców w sołectwach - w Baniosze i Czersku. Warsztaty odbywały się w marcu i kwietniu 2018 roku.

WYNIKI

4.1. WARSZTAT Z LOKALNYMI LIDERAMI

W pierwszym warsztacie wzięło udział 21 osób, w tym: 4 sołtysów, przedstawiciel Urzędu Gminy Góra Kalwaria, przedstawiciel Rady Gminy, pracownicy lokalnych instytucji (szkół, Ośrodka Pomocy Społecznej) oraz lokalnych organizacji pozarządowych.

W pierwszej części warsztatu zmapowany został zasięg realnej i potencjalnej współpracy Ośrodka Kultury z liderami społecznymi oraz podmiotami kultury z obszaru gminy.

PODMIOT KULTURY	DEKLAROWANY OBSZAR WSPÓŁPRACY Z OŚRODKIEM KULTURY
Sołtys Baniochy-Osiedla	Działania na rzecz społeczności lokalnej
Sołtys Kątów	Działania na rzecz społeczności lokalnej
Tartak w Mikówcu	Artystyczna obróbka drewna – działania skierowane głównie do kobiet i dzieci
Ośrodek Pomocy Społecznej	Działania na rzecz osób wykluczonych
Stowarzyszenie „Oto chodzi”	Działania na rzecz osób wykluczonych
Szkoła Podstawowa w Czersku	Projekty w obszarze integracji międzypokoleniowej
Stowarzyszenie Obiektyw-na (Czachówek)	Projekty międzypokoleniowe
Sołtys Cendrowic	Działania dla dzieci, młodzieży
Stowarzyszenie Cendrowianki	Współpraca z zespołem ludowym Cendrowianki

Teatr amatorski w Górze Kalwarii	Pomoc w nawiązywaniu kontaktów z innymi teatrami amatorskimi
Sołtys Czerska	Współpraca z w zakresie aktywizacji mieszkańców (działania z obszaru fotografii, rękodzieła, rzeźby)
Sołtys Tomic	Aktywizacja społeczności lokalnej
Stowarzyszenie „Mieszkańcy dla Baniochy”	Promocja miejscowości, współpraca przy tworzeniu miejsc integracji społecznej
Tomice, ogólnopolskie stowarzyszenie „22q11 Polska”	Działania na rzecz osób niepełnosprawnych (szydełkowanie, malarstwo, rzeźba)

Tabela nr 17: Deklarowany obszar współpracy wybranych podmiotów kultury z Ośrodkiem Kultury

INNE ORGANIZACJE I PODMIOTY AKTYWNE DZIAŁAJĄCE NA TERENIE GMINY

Organizacje:

- Warsztaty Terapii Zajęciowej,
- Fundacja Promocji i Edukacji Artystycznej PROMOTUS,
- Związek Emerytów i Rencistów,
- Rada Seniorów przy Radzie Gminy,
- Federacja Skautingu Europejskiego/ Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” (jeden zastęp męski i dwie gromady: męska i żeńska).

Szkoły/uczniowie/młodzież:

- Zespół Szkół w Baniosze,
- Szkoła im. Marszałka Franciszka Bielińskiego w Górze Kalwarii,
- Szkoła nr 2 w Górze Kalwarii,
- Szkoła Podstawowa w Cendrowicach,
- Młodzieżowa Rada Gminy,
- Wolontariat młodzieżowy przy OSP,
- Nieformalna grupa młodzieży zajmująca się hip-hopem.

Służby ochotnicze:

- OSP Cendrowice,
- Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe.

Artystyczne:

- Zespół taneczny „Bartek” [przy OK],
- Calvary Gospel.

Sportowe:

- OSiR w Górze Kalwarii.

Religijne:

- Proboszcz w Baniosze..

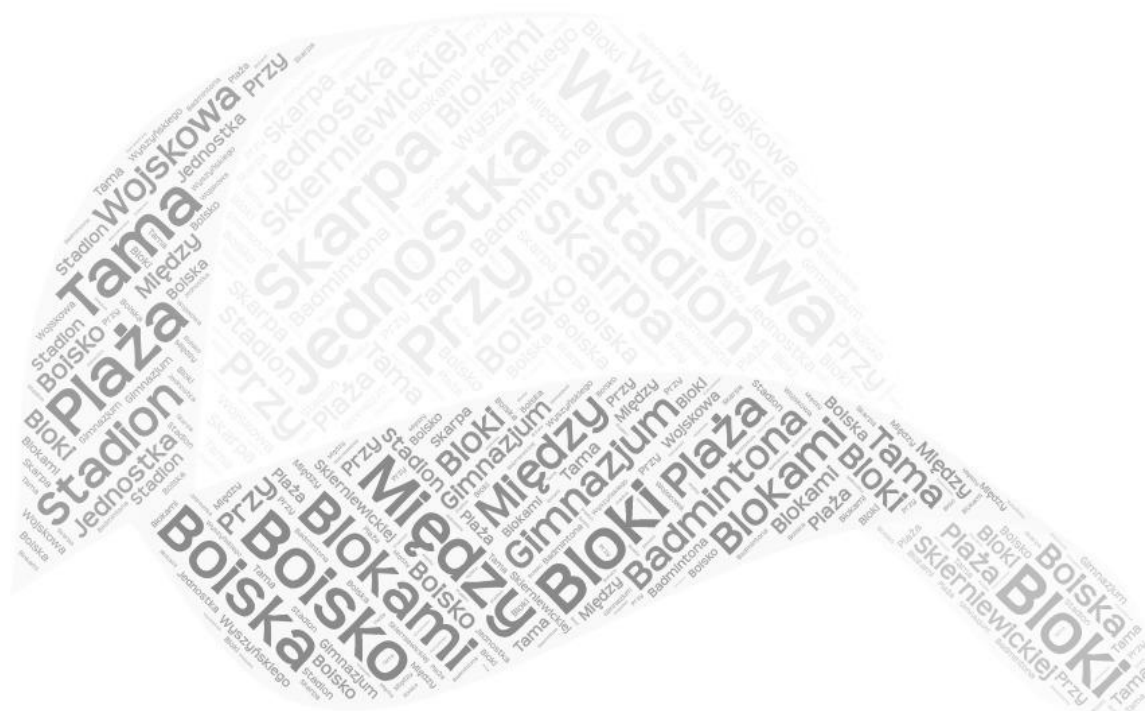
Biblioteki:

- Klub Czytaczy w bibliotece w Górze Kalwarii.

PROBLEMY I POTRZEBY

a) Młodzież

Uczestnicy warsztatu zwracali uwagę niski stopień aktywności ludzi młodych. Ich zdaniem, brakuje lokalnych liderów i autorytetów i „ciągle aktywne są te same osoby. Ci, którzy są aktywni, potrafią sobie znaleźć ofertę i wyjść z domu. Ale ciężko przekonać osoby nowe”.

Ilustracja nr 3: Miejsca spędzania wolnego czasu przez młodzież

b) Dorośli – spędzają najczęściej czas:

- „W domu! Przy serialu...”,
- Na Rynku [Góra Kalwaria],
- Pod altanką, na ławkach, przy posesjach [Cendrowice],
- W Porcie [Góra Kalwaria],
- Przed kościołem, po wieczornych mszach [Góra Kalwaria].

W trakcie warsztatu uczestnicy wskazali na szereg problemów i barier związanych z aktywnością oraz uczestnictwem w ofercie kulturalnej:

- komunikacja pomiędzy wsiami a Górą Kalwarią,
- niska aktywność w mediach społecznościowych (np. Facebook stowarzyszenia Nasz Czachówek),
- brak liderów,
- brak wsparcia ze strony OSiR w działaniach na rzecz seniorów,
- aktywność jedynie wybranych osób, które nie pociągają za sobą tłumów.

4.2. WARSZTAT Z MIESZKAŃCAMI SOŁECTWA BANIOCHA

INICJATYWY

Inicjatywy są organizowane m.in. przez sołectwo oraz szkołę podstawową (w spotkaniu nie uczestniczyli przedstawiciele stowarzyszenia „Mieszkańcy dla Baniochy”):

- Spotkania noworoczne dla mieszkańców;
- Sprzątanie sołectwa („ekospacery”);
- Turniej piłki plażowej;
- Kiermasze bożonarodzeniowe, rodzinne;
- Pikniki – spotkania kilkugodzinne, także dla mieszkańców sąsiednich sołectw;
- Gminny Festiwal Piosenki Patriotycznej (dla osób powyżej 13 lat);
- Gminny Przegląd Młodych Talentów;
- Gminny i powiatowy Festiwal Tańca dla Przedszkolaków;
- Powiatowy Konkurs Języka Niemieckiego (od 6 lat).

MIEJSCA SPĘDZANIA CZASU WOLNEGO PRZEZ MIESZKAŃCÓW SOŁECTWA

- Glinianka i plaża – miejsce rekreacyjno-sportowe przeznaczone do czynnego wypoczynku (boisko do piłki plażowej, stół do ping-ponga, plac zabaw, street workout).
- „Dąbrówka” – teren zielony naprzeciwko glinianki, w którym sołectwo planuje realizować działania dla osób w średnim wieku oraz starszych.

PROBLEMY I POTRZEBY

Tożsamość lokalna

Podczas spotkania wyrażono potrzebę „wizerunkowej zmiany Baniochy”, przede wszystkim w sensie postrzegania lokalnej historii przez mieszkańców wsi. Uczestnicy nawiązali tu do przeszłości Baniochy jako zagłębia cegielnianego, do którego „ludzie przyjeżdżali za chlebem”, Cegielnie funkcjonowały do około połowy lat 70., później kominy zostały wyburzone. Jednak, jak stwierdzili uczestnicy spotkania, do mieszkańców przylgnęło piętno bycia „strycharzami” – od słowa „strykowanie”, które oznacza jeden z etapów przygotowania cegły do wypalenia.

Słowo to miało mieć negatywny wydźwięk, kojarzyć się ze „złodziejami, bandziorstwem” – z powodu opinii na temat ludzi, którzy pierwotnie przyjeżdżali tu w poszukiwaniu pracy.

Jedna z rozmówczyń stwierdziła: „ja odnoszę wrażenie, że my się wstydzimy, chciałabym przywrócić pozytywne myślenie o nas jako o Baniosze” (żeby rdzenni mieszkańcy utożsamiali się z nią). „Zależy mi, żeby ludzie myśleli o sobie jako o mieszkańcach dobrze”. Dodatkowym problemem w tym kontekście miało być to, że przyjezdni, których jest dużo, „nie znają historii”.

Integracja

Sołectwo Baniocha jest bardzo rozległe, podzielone na „takie jakby skupiska ludzkie”, nie jest to typowa wieś, ale osada, gdzie jest dodatkowo dużo osób przyjezdnych („które się tu pobudowały”). Struktura wsi nie sprzyja integracji: „naprawdę dobrze by było, żeby ci mieszkańcy się zintegrowali, nie ukrywam, że są te podziały: Marki Grójeckie, Baniocha przy poczcie, Spółdzielnia Produkcyjna... I tworzą się tak jakby grupy”. Podobny problem z brakiem integracji sąsiedzkiej dotyczy sąsiedniego sołectwa – Kątów.

4.3. WARSZTAT Z MIESZKAŃCAMI GÓRY KALWARII

SPOSOBY SPĘDZANIA WOLNEGO CZASU PRZEZ MIESZKAŃCÓW

KULTURALNO-ARTYSTYCZNE (9)	SPORT/MOBILNOŚĆ (15)	RELACJE (3)	CZYTANIE (3)	INNE (3)
Kino, Kino (2)	Jazda rowerem,	Spotkania na	Czytanie	Praca na działce
Teatr, Teatr, Teatr (3)	Jazda rowerem,	U3W, Spotkania	książek,	pracowniczej (1)
Koncerty, Koncerty (2)	Jazda na rowerze,	ze znajomymi,	Czytanie,	Organizacja
Tańce ludowe – zespół (1)	Wyprawy rowerowe,	Spędzanie	Czytanie (3)	różnych imprez
Warsztaty teatralne (1)	Jazda na rowerze,	czasu z rodziną (3)		dla szkoły/klasy (1)
	Rowery, Rower – jazda rowerem (7)			Odkrywanie
	Pływalnia, Pływanie (2)			lokalnych historii (1)
	Bieganie (1)			
	Spacer, Spacery po lesie (2)			
	Zwiedzanie okolicy, Turystyka, Turystyka – wycieczki (3)			

Tabela nr 18: Formy spędzania czasu wolnego przez mieszkańców Góry Kalwarii

4.5. WARSZTAT Z MIESZKAŃCAMI SOŁECTWA CZERSK

SPOSOBY SPĘDZANIA WOLNEGO CZASU PRZEZ MIESZKAŃCÓW

WYDARZENIA KULTURALNE	KINO	SPORT
Wydarzenia kulturalne w okolicy Koncerty	Kino	Spacery Turystyka Jazda na rowerze Bieganie

Tabela nr 19: Formy spędzania czasu wolnego przez mieszkańców Czerska

POTENCJAŁ

Uczestnicy wskazali główne podmioty kultury o wysokim potencjale aktywności i współpracy:

1. Zespół muzyczno-taneczny URZECZENi powstały z inicjatywy Towarzystwa Opieki nad Zabytkami:

„URZECZENi” oficjalnie zawiązali się wiosną 2014 roku przy czerskim oddziale Towarzystwa Opieki nad Zabytkami. W zespole udzielają się miłośnicy Urzecza, głównie mieszkańcy gminy Góra Kalwaria, ale także sąsiednich: Konstancina-Jeziorny, czy Warszawy. Ambicją zespołu jest wskrzeszenie tradycji tego mikroregionu etnograficznego, który historycznie rozciągał się nad Wisłą, pomiędzy ujściami Pilicy i Wilgi a Siekierkami i prawobrzeżną Saską Kępą. Terenem obejmował cztery dzielnice warszawskie: Mokotów, Wilanów, Wawer i Pragę Południe, a ponadto fragmenty powiatów podwarszawskich: otwockiego, piaseczyńskiego i garwolińskiego. Na jego temat powstała m.in. naukowa publikacja „Nadwiślańskie Urzecze. Podwarszawski mikroregion etnograficzny” autorstwa dr. Łukasza Maurycego Stanaszka, również członka zespołu.

Zespół taneczno-śpiewaczy „URZECZENi” odtwarza dawne zwyczaje, obrzędy, pieśni i tańce ziemi czerskiej. Mimo niedługiego stażu mają już za sobą udane występy. Do śpiewu i tańca przygrywają zespołowi dwaj akordeoniści. W repertuarze znajdziemy trzy kulturowe tradycje związane z regionem: mazowiecką, orylską (flisacką) i olęderską (dawnych osadników nadwiślańskich pochodzących z Fryzji, Kujaw i Pomorza). Zespół tańczy zatem zarówno warmińsko-mazurskiego szota, zwanego tutaj orylem, jak i popularnego na Kurpiach olędra oraz nadwiślańskiego mazurka z Urzecza.

O wyjątkowości tej formacji świadczy m. in. to, że zespół URZECZENi występuje w strojach, które zostały odtworzone na podstawie ikonografii. W ich rekonstrukcji pomogła etnografka Elżbieta Piskorz-Branekova. Dzięki temu możemy dzisiaj podziwiać przepiękne, unikatowe ubiory, charakterystyczne dla tego mikroregionu.

Próby zespołu odbywają się w Ośrodku Kultury w Górze Kalwarii, gdzie działają również „Kalwarki”, miejscowy młodzieżowy zespół ludowy, wspierający „Urzeczonych”. Członkowie zespołu działają również w innych dziedzinach związanych z lokalną tradycją. Wspólnym wysiłkiem tych pasjonatów trwa odbudowa świadomości Urzecza, usankcjonowanego kilka lat temu na etnograficznej mapie Mazowsza³⁶.

2. Towarzystwo Opieki nad Zabytkami organizujące żywe lekcje historii dla uczniów okolicznych szkół (w plenerze, na dziedzińcu Zamku).
3. Filia Gminnej Biblioteki Publicznej - niewielka instytucja, ale bardzo dobrze wyposażona i popularna wśród mieszkańców.

³⁶ Strona „Mazowiecki Szlak Tradycji”, Zespół ludowy „URZECZENi”, <http://www.mazowieckiszlaktradycji.com/poi-lista/zespul-ludowy-urzeczeni/?thematicPathId=1262>; [data dostępu: 24.06.2018].

4. Świetlica środowiskowa przy rynku, z której korzystają wszystkie dzieci, których rodzice mają problem z opieką.
5. Lokalne rzemiosło tradycyjne: obrusy, koronki, hafty.

PROBLEMY I POTRZEBY

Aktywność

Uczestnicy warsztatu wskazywali na problem braku aktywności znacznej części mieszkańców, zarówno na poziomie aktywnego włączania się w działania w sołectwie, jak i biernego uczestniczenia w różnego typu wydarzeniach. Do najważniejszych przyczyn tego stanu rzeczy zaliczono:

- Brak miejsca spotkań mieszkańców (budynku, który byłby własnością publiczną),
- Brak oferty dla młodzieży,
- Brak lokali gastronomicznych,
- Brak możliwości zagospodarowania przestrzeni wokół jeziora Czerskiego ze względu na wpisanie go do rejestru pomników przyrody.

Integracja

Drugi istotny problem wskazany podczas warsztatów dotyczył podziałów wśród mieszkańców sołectwa:

- NAPŁYWOWI: pracują poza miejscowością (np. w Warszawie), Czersk jest dla nich sypialnią. Nie integrują się ze względu na brak czasu, zmęczenie lub niechęć do uczestnictwa w lokalnych wydarzeniach, „wolą jechać gdzieś indziej”;
- ROLNICY: zamieszkują głównie w Dolinie Czerskiej, prowadzą właściwy sobie tryb życia;
- RDZENNI: mieszkańcy najstarszej części wsi (centrum), zwykle od pokoleń zakorzenieni w Czersku, często osoby starsze; nie zawsze przychylnie nastawieni do inicjatyw organizowanych w okolicach rynku.

Jak wskazują uczestnicy warsztatu, te grupy żyją raczej oddzielnie. Spotykają się sporadycznie w miejscach publicznych: sklep, kościół, szkoła, biblioteka. Mimo organizacji szeregu wydarzeń skierowanych do wszystkich mieszkańców (turnieje piłkarskie, Dzień Sołtysa, 11 listopada) poziom integracji mieszkańców trudno uznać za zadowalający. Na ww. wydarzenia przychodzą w większości nowi (napływowi) mieszkańcy, rzadziej starsi.

GŁÓWNE WNIOSKI I SPOSTRZEŻENIA

- **Brak lokalnych liderów z Góry Kalwarii, aktywność jedynie wybranych osób (ciągle tych samych), które nie pociągają za sobą tłumów. Brak samodzielnych aktywistów – większość aktywnych osób jest związana z instytucjami i organizacjami.**
- **Niski stopień aktywności ludzi młodych z Góry Kalwarii.**
- **Brak miejsc spotkań mieszkańców Góry Kalwarii (w tym młodych).**

- **Brak identyfikacji mieszkańców Baniochy z lokalną historią (wstyd lub nieznajomość).**
- **Brak integracji społecznej wśród mieszkańców Baniochy oraz Czerska.**
- **Brak aktywności znacznej części mieszkańców Czerska, zarówno na poziomie aktywnego włączania się w działania w sołectwie, jak i biernego uczestniczenia w różnego typu wydarzeniach.**

III. REKOMENDACJE

Nadrzędnym celem opisanego procesu diagnostycznego było sformułowanie rekomendacji do regulaminu konkursu mikrograntowego w programie Dom Kultury+ Inicjatywy Lokalne 2018. Jednak w trakcie analizy danych uzyskaliśmy wnioski wykraczające poza wcześniej założone ramy. Wytworzony materiał okazał się na tyle bogaty, że umożliwił nam zarówno sformułowanie rekomendacji konkursowych, jak i ogólnych wskazań dotyczących funkcjonowania Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii.

5 REKOMENDACJI DO UWZGLĘDNIENIA W KSZTAŁTOWANIU PROCESU MIKROGRANTOWEGO

1. Inicjatywy realizowane **w przestrzeni publicznej**: położonej bądź centralnie (centra miejscowości, miejsca ogólnie znane, popularne, mogące zapewnić dobrą frekwencję), bądź lokalnie (przestrzeń osiedli, lokalnych placów zabaw, miejsc z niewykorzystanym potencjałem itp.).
2. Inicjatywy artystyczne edukacyjne, animacyjne itp., uwzględniające element **lokalnej tradycji/ historii/ tożsamości/ twórczości**³⁷.
3. Inicjatywy zakładające wykorzystanie kapitału i umiejętności mieszkańców poprzez ich **aktywny udział** w planowanych działaniach (mieszkańcy jako wykonawcy/twórcy, nie tylko jako odbiorcy).
4. Inicjatywy integrujące różne grupy społeczne: pod względem **wieku** (inicjatywy międzypokoleniowe) i/lub **miejsca zamieszkania** (mieszkańcy różnych części miejscowości/gminy) i/lub **pochożenia** (mieszkańcy „rdzenni” i „napływowi”) itp.
5. Inicjatywy mające potencjał **wykroczyć geograficznie** poza daną miejscowość (pomysłodawcy powinni przedstawić koncepcję promocji/dotarcia do mieszkańców innych/sąsiednich sołectw).

UWAGA: Rekomendacje do uwzględnienia w kształtowaniu procesu mikrograntowego mają charakter uniwersalny i powinny być uwzględniane także podczas tworzenia oferty, rozpisywania nowych projektów, planowania działań promocyjnych i innych działań Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii.

---

³⁷ Twórczość rozumiemy tu szeroko, jako wszelkiego typu aktywności, których celem jest twórcze przekształcanie otaczającej rzeczywistości.

REKOMENDACJE DLA OŚRODKA KULTURY W GÓRZE KALWARII

1. **Dywersyfikacja oferty dla dzieci** (np. oddzielna grupa w modelarni, zajęcia w modelarni dla młodszych dzieci).
2. Opracowanie **strategii współpracy z młodzieżą**, przy uwzględnieniu potencjału subkultury **hip-hopu**.
3. Wzmożenie działań względem **osób w wieku 45-54 lata** (w oparciu o dodatkowe badania, także w terenie).
4. Wzmocnienie **działań codziennych, uwzględniających element lokalny** (tradycja/ historia/ tożsamość/ twórczość).
5. Wzmożenie **działań względem mieszkańców osiedli** (zwłaszcza (Budowlanych/ Skierniewicka, Wyszyńskiego/ Pijarska) **oraz Starego Miasta** (Sztetl) – zwłaszcza poprzez **działania animacyjne w przestrzeni miejskiej**.
6. **Współpraca z Domem Pomocy Społecznej w Górze Kalwarii** – projekty włączające zarówno mieszkańców Domu, jak i mieszkańców miasta.
7. Zacieśnienie **relacji z mieszkańcami Baniochy** poprzez współpracę z aktywnymi środowiskami Baniochy (stowarzyszenie, szkoła, sołectwo).
8. **Działania dedykowane mieszkańcom Czerska** (a nie tylko na terenie Czerska).
9. **Promocja w gminie Prażmów**, przemyślenie współpracy z tamtejszą gminną biblioteką.
10. Przemyślenie **rezygnacji z newslettera**.
11. **Przeanalizowanie komunikacji** pod kątem motywacji grup docelowych (segmentów).

SPIS TABEL, WYKRESÓW I ILUSTRACJI

NAZWA	STR.
Tabela nr 1: Działania Ośrodka Kultury skierowane do poszczególnych grup wiekowych z podziałem na lokalizacje	11
Tabela nr 2: Formy spędzania czasu wolnego przez mieszkańców (zdaniem pracowników Ośrodka Kultury)	13
Tabela nr 3: Zajęcia stałe Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii	15
Wykres nr 1: Uczestnictwo w zajęciach młodzieży z uwzględnieniem płci	16
Wykres nr 2: Uczestnictwo w zajęciach dzieci z uwzględnieniem płci	16
Wykres nr 3: Uczestnictwo w zajęciach z uwzględnieniem miejsca zamieszkania	17
Tabela nr 4: Uczestnictwo w zajęciach mieszkańców Góry Kalwarii z uwzględnieniem ulicy zamieszkania	17
Mapa nr 1: Uczestnictwo w zajęciach mieszkańców Góry Kalwarii z uwzględnieniem ulicy zamieszkania	18
Tabela nr 5: Uczestnictwo w zajęciach osób zamieszkałych poza Górą Kalwarią z uwzględnieniem miejscowości zamieszkania	19
Mapa nr 2: Uczestnictwo w zajęciach osób zamieszkałych poza Górą Kalwarią z uwzględnieniem miejscowości zamieszkania	19
Tabela nr 6: Wydarzenia Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii, podczas których przeprowadzono badanie ankietowe.	22
Tabela nr 7: Uczestnictwo w wydarzeniach z uwzględnieniem grupy wiekowej	23
Wykres nr 4: Uczestnictwo w wydarzeniach z uwzględnieniem miejsca zamieszkania	24
Tabela nr 8: Uczestnictwo w wydarzeniach z uwzględnieniem miejsca zamieszkania	25
Tabela nr 9: Źródło informacji o wydarzeniach	25
Tabela nr 10: Źródło informacji o wydarzeniach – porównanie z badaniem ogólnopolskim	26
Wykres nr 5: Uczestnictwo w zajęciach i wydarzeniach ogółem, z uwzględnieniem płci	27
Tabela nr 11: Uczestnictwo w zajęciach i wydarzeniach ogółem, z uwzględnieniem grupy wiekowej	28
Wykres nr 6: Uczestnictwo w zajęciach i wydarzeniach ogółem, z uwzględnieniem grupy wiekowej	28
Wykres nr 7: Uczestnictwo w zajęciach i wydarzeniach ogółem, z uwzględnieniem miejsca zamieszkania	29
Mapa nr 3: Uczestnictwo w zajęciach i wydarzeniach mieszkańców Góry Kalwarii ogółem, z uwzględnieniem miejsca zamieszkania	30
Tabela nr 12: Uczestnictwo w zajęciach i wydarzeniach osób zamieszkałych poza Górą Kalwarią ogółem, z uwzględnieniem miejscowości zamieszkania	30
Tabela nr 13: Odpowiedzi na pytania 1+2: Stopień znajomości i skojarzenia z Ośrodkiem Kultury w Górze Kalwarii	41
Ilustracja nr 1: Odpowiedzi na pytanie 3: Preferencje dotyczące spędzania wolnego czasu	43
Ilustracja nr 2: Odpowiedzi na pytanie 4: Preferencje dotyczące oferty kulturalnej	44
Tabela nr 14: Odpowiedzi na pytanie 5: Miejsca szczególnie lubiane przez mieszkańców	46
Tabela nr 15: Odpowiedzi na pytanie 6: Lokalne inicjatywy kulturalne	47
Tabela nr 16: Odpowiedzi na pytanie 7: Talenty własne	48

Tabela nr 17: Deklarowany obszar współpracy wybranych podmiotów kultury z OK	55
Ilustracja nr 3: Miejsca spędzania wolnego czasu przez młodzież	56
Tabela nr 18: Formy spędzania czasu wolnego przez mieszkańców Góry Kalwarii	58
Ilustracja nr 4: Formy spędzania czasu wolnego przez mieszkańców Góry Kalwarii	59
Ilustracja nr 5: Formy spędzania czasu wolnego przez młodzież	60
Tabela nr 19: Formy spędzania czasu wolnego przez mieszkańców Czerska	61

O RAPORCIE

Badanie zostało przeprowadzone na zlecenie Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii, w ramach projektu „Wspólnie działamy, Górę zmieniamy!”, realizowanego w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2018, prowadzonego przez Narodowe Centrum Kultury.

Opracowanie raportu: Anna Szczepilewska

Współpraca przy opracowaniu raportu: Karol Wittels

Zespół badawczy: Michał Bargielski, Marta Karczewska, Piotr Milewski, Joanna Perzyna, Anna Szczepilewska, Karol Wittels, Zuzanna Zaczek

Koncepcja metodologiczna: Fundacja OBSERWATORIUM (Karol Wittels)

Opracowanie graficzne: Anna Szczepilewska

Autorzy raportu dziękują zespołowi Ośrodka Kultury w Górze Kalwarii oraz wszystkim zaangażowanym mieszkańcom za udział w spotkaniach warsztatowych, wypełnienie ankiet oraz chęć podzielenia się swoimi opiniami i wiedzą podczas spotkań na ulicach miasta.

FUNDACJA OBSERWATORIUM

Adres korespondencyjny:

ul. Odkryta 48C/007

03-140 Warszawa

Adres poczty elektronicznej:

kontakt@obserwatorium.org.pl

Strona internetowa:

<http://www.obserwatorium.org.pl/>